RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933. Andra kammaren. Nr 29.

Lördagen den 1 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 28 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 18 i förevarande del hemställt eller att riksdagen må besluta, att arvode till vice riksbankschef skall utgå med 28,000 kronor för år, med rätt för fullmäktige att, därest vice riksbankschef utses utom fullmäktige, därutöver tillerkänna honom ett tilläggsarvode av högst 7,000 kronor;

kommande vid bifall härtill ordinarie avlöningsstaten för riksbanken, såvitt den avser fullmäktige och direktionen, att erhålla följande lydelse:

A. Fullmäktige och direktionen.

Till envar av sju fullmäktige, arvode à 7,000 kronor.....	kronor	49,000
Därutöver utgå följande arvoden:		
till fullmäktig, som tillika är ordförande.....	»	1,500
till fullmäktig, som tillika är förste deputerad och riksbankschef (direktionsledamot)	»	36,000
till fullmäktig, som tillika är vice riksbankschef (direktionsledamot)	»	28,000
till två fullmäktige, som tillika äro andre deputerade (direktionsledamöter), 14,000 kronor vardera	»	28,000
till fullmäktig, som besörjer tillsynen över riksbankens pappersbruk, där han ej är direktionsledamot.....	»	1,500
Ersättning till fullmäktiges och deputerades vikarier, förslagsanslag	»	9,000
	Kronor	153,000.

Anmärkning:

Därest fullmäktige utom sig utse vice riksbankschef, utgår till denne ett arvode av 28,000 kronor; fullmäktige dock obetaget att därutöver tillerkänna honom ett tilläggsarvode av högst 7,000 kronor;

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid utlåtandet fogade av herr Bäcklund avgivna reservationen och alltså beslutit, att arvode till vice riksbankschef skall utgå med 23,000 kronor för år, med

rätt för fullmäktige att, därest vice riksbankschef utses utom fullmäktige, därutöver tillerkänna honom ett tilläggsarvode av högst 7,000 kronor; kommande vid bifall härtill ifrågavarande avlöningsstat i angivna del att erhålla följande lydelse:

A. Fullmäktige och direktionen.

Till envar av sju fullmäktige, arvode à 7,000 kronor.....	kronor	49,000
Därutöver utgå följande arvoden:		
till fullmäktig, som tillika är ordförande.....	»	1,500
till fullmäktig, som tillika är förste deputerad och riksbankschef (direktionsledamot)	»	36,000
till fullmäktig, som tillika är vice riksbankschef (direktionsledamot)	»	23,000
till två fullmäktige, som tillika äro andre deputerade (direktionsledamöter), 14,000 kronor vardera	»	28,000
till fullmäktig, som besörjer tillsynen över riksbankens pappersbruk, där han ej är direktionsledamot.....	»	1,500
Ersättning till fullmäktiges och deputerades vikarier, förslagsanslag	»	9,000
	Kronor	148,000.

Anmärkning:

Därest fullmäktige utom sig utse vice riksbankschef, utgår till denne ett arvode av 23,000 kronor; fullmäktige dock obetaget att därutöver tillerkänna honom ett tilläggsarvode av högst 7,000 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst och anslagen, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 94 Ja och 91 Nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd,

hade utfallit med	87 Ja och	28 Nej,
vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller..	94 Ja och	91 Nej,
sammanräkningen visade	181 Ja och	119 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord vilande motionerna; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 467 av herr *Hansson* i Hönö *m. fl.;*
till behandling av lagutskott motionen nr 468 av herr *Ossbahr m. fl.;* samt
till konstitutionsutskottet motionen nr 469 av herr *Ossbahr m. fl.*

§ 3.

Härefter föredrogos, men bordlades åter andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1—3 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

§ 4.

Fortsattes den vid kammarens sammanträde den 29 sistlidna mars påbörjade föredragningen av statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 225, angående understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Kungl. Maj:t hade under punkten 233 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 850,000 kronor, med 65,000 kronor till 785,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i statsrådsprotokollet angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t måtte äga meddela.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *K. A. Wilhelm Björck* (I: 70) och den andra inom andra kammaren av herr *Holmdahl* (II: 163), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att uppföra det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet med 788,000 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i statsverkspropositionen angivits, och med de jämkningar, som i motionerna föreslagits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Sjödahl m. fl.* (I: 71) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg (II: 312), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att anslag till centralbiblioteken måtte för budgetåret 1933/1934 utgå efter samma grunder som för innevarande budgetår;

dels en inom första kammaren av herrar *Oscar Olsson* och *Bärg* väckt motion (I: 72), vari hemställts, att det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet måtte bestämmas för budgetåret 1933/1934 till 970,200 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *Gustavson* i Sala väckt motion (II: 113), vari hemställts, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring av bestämmelserna för erhållande av statsbidrag till skolbibliotek, att skolförbunden bleve jämställda med de vanliga skoldistrikten;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Sandberg m. fl.* väckt motion (II: 316), vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta medgiva, att statsbidrag måtte få utgå även till arbetsstugornas bibliotek i likhet med till vissa skolbibliotek enligt kungl. kungörelsen den 9 oktober 1931 kap. V § 34.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) avslå herr Sandbergs m. fl. ovannämnda motion (II: 316);

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Björcks och Holmdahls ovannämnda motioner (I: 70 och II: 163) samt med bifall till herr Gustavsons i Sala ovannämnda motion (II: 113) ävensom herr Sjödahls m. fl. och herr Anderssons i Falkenberg ovannämnda motioner (I: 71 och II: 312) men med avslag å herrar Oscar Olssons och Bärgs ovannämnda motion (I: 72), i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 850,000 kronor, med 53,000 kronor till 797,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av utskottet förordats, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t måtte äga meddela.

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

Vid denna punkt hade reservationer avgivits

av herrar andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson, N. J. Martin Svensson, Ernfors, Persson* i Falla, *Svensson* i Grönvik och *Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå — — — — — (II: 316);

b) avslå herr Sjödahls m. fl. och herr Anderssons i Falkenberg ovannämnda motioner (I: 71 och II: 312);

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Björcks och Holmdahls ovannämnda motioner (I: 70 och II: 163) samt med bifall till herr Gustavsons i Sala ovannämnda motion (II: 113) men med avslag å herrar Olssons och Bärgs ovannämnda motion (I: 72), i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 850,000 kronor, med 65,000 kronor till 785,000 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av utskottet förordats, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t måtte äga meddela; samt

av herrar förste vice talmannen *Olof Olsson, Oscar Olsson, I. Holmgren, Pauli, K. A. Wilhelm Björck* och *Norling*, som ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte

a) avslå — — — — — (II: 316);

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herrar Björcks och Holmdahls ovannämnda motioner (I: 70 och II: 163) ävensom herr Oscar Olssons och Bärgs ovannämnda motion (I: 72) samt med bifall till herr Gustavsons i Sala ovannämnda motion (II: 113) ävensom herr Sjödahls m. fl. och herr Anderssons i Falkenberg ovannämnda motioner (I: 71 och II: 312) i riksstaten för budgetåret 1933/1934 uppföra det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotekväsendet med oförändrat belopp, 850,000 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av utskottet förordats, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Sandberg:** Herr talman! Under denna punkt förekommer en sak, som jag skall be att få säga några ord om. Jag och några andra ledamöter av denna kammare hava väckt en motion, nr 316, vari vi hemställa, att riksdagen måtte besluta medgiva, att statsbidrag måtte få utgå även till arbetsstugornas bibliotek i likhet med till vissa skolbibliotek enligt kungl. kungörelsen den 9 oktober 1931 kap. V § 34.

Vi hava ansett det befogat, att även dessa arbetsstugor skulle kunna erhålla ett litet statsbidrag för utökande av sina små boksamlingar. Dessa arbetsstugor utföra ett mycket betydelsefullt arbete både socialt och kulturellt. Jag erinrar i all korthet om, att det finnes 22 arbetsstugor, 5 i Västerbottens län och 17 i Norrbottens län, med tillsammans 700—800 barn. Det är barn från obygderna, de glest befolkade bygderna, där det är svårt att anordna någon skolgång på vanligt sätt. De få inackordering, de få mat och underhåll i dessa arbetsstugor. Arbetsstugorna ägas av stiftelser, en för vartdera länet. Visst statsbidrag lämnas till föreståndarinnornas avlöning. I övrigt bestridas kostnaderna för dessa arbetsstugor helt och hållet genom gåvomedel, insamlade kollekter och annat. Genom de nämnda arbetsstugorna besparas staten tydligen en del utgifter för skolor eller skolhem, utgifter som skulle komma att bli större för statens del, om icke dessa arbetsstugor funnes.

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

Det kan därför, hava vi förmenat, vara rättvist och riktigt, om något litet bidrag kunde lämnas till de nämnda arbetsstugornas bibliotek. Arbetsstugorna hava icke så stora möjligheter att tillgodose barnens läslust, ty de medel, som stå till förfogande, äro mycket begränsade.

Jag tror, att man kan säga, att det är endast en gärd av rättvisa mot dessa obygdernas fattiga barn, om man kunde giva ett litet bidrag på det sätt, som här ifrågasatts.

Emellertid har utskottet icke kunnat tillstyrka framställningen utan säger, att i nuvarande budgetära läge torde någon utökning av kretsen av understödsberättigade icke böra ske. Jag måste nu säga, att jag dock tror, att det skulle hava varit möjligt med god vilja att, trots att anslaget är begränsat, ändå pressa in inom detsamma den lilla summa, som det här skulle hava kunnat komma att röra sig om, eftersom det här är fråga om ett förslagsanslag, som således har en viss elasticitet. Men, som sagt, utskottet har tyvärr icke ansett sig kunna biträda önskemålet. Dock vill jag med tacksamhet notera, att utskottet yttrar sig på följande sätt: »Det vore givetvis önskvärt, att sådan rätt kunde beredas.» Jag vill tyda detta uttalande från utskottets sida så, att man menar, att så snart ekonomiska möjligheter på något sätt kunna beredas, så är man villig att biträda det mycket blygsamma krav, som här ifrågasatts.

Då jag förstår, att det är hopplöst att ställa något yrkande, såsom saken nu ligger till, vill jag, herr talman, nöja mig med att alltså notera den välvilja, vilken, som jag nyss påpekat, i viss mån kommit till synes från utskottets sida, och hoppas på bättre tider.

Herr **Norling:** Herr talman! Den reservation på denna punkt, till vilken jag anslutit mig, innebär, utöver utskottets hemställan, två yrkanden.

För det första yrkas, att anslaget till tidskriften Bokstugan måtte få utgå med samma belopp som anslagen till Studiekamraten och Biblioteksbladet. Fjolårets riksdag sänkte anslaget till Bokstugan från 4,000 kronor till 2,000 kronor och anslagen till Studiekamraten och Biblioteksbladet från 4,000 kronor till 3,000 kronor. Den förändring av anslagens belopp, som skedde, motiverades med, att Bokstugan skulle hava god ekonomi och därför tåla större beskärning av statsanslaget än de övriga tidskrifterna. Det var en av förutsättningarna. Men den undersökning, som skolöverstyrelsen senare vidtagit, har kommit till det resultatet, att förutsättningen var oriktig, och därför har styrelsen föreslagit samma belopp för Bokstugan som för de två övriga tidskrifterna. Departementschefen och riksdagen följa i alla fall fjolårets inställning, och den orättvisa, som då begicks mot Bokstugan, återupprepas sålunda även i år. Det finnes, såvitt jag förstått draga slutsatser ur diskussionen, ingen sakkunnig, som påstått annat än att behandlingen av Bokstugan är oriktig. Men trots detta är det endast några få reservanter, som anslutit sig till kravet på en rättvisare fördelning. En ändring i det fallet skulle innebära en utgiftshöjning på 1,000 kronor.

Vidare innebär reservationen, att den av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet biträdda reduktionen av anslaget till vissa bibliotek skulle stanna vid 30 procent i stället för föreslagna 40 procent. Fjolårets riksdag sänkte som bekant anslaget till dessa bibliotek med 20 procent. Nu föreslår utskottet ytterligare 20 procent. Reservanterna vilja här den mindre reduktionen. Det talades i onsdags om att vissa reduktioner på denna huvudtitel gått åt hjärtat. En av dem, som hårdast sargat mitt hjärta, är just den oerhörda beskärningen på denna punkt. Skolöverstyrelsen säger, att en beskärning på 45 procent säkerligen kommer att rasera denna verksamhet. Och skillnaden

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

mellan 40 och 45 procent är så rasande liten, att faran för rasering i det fallet är snubblande nära.

Saken är ju den, att det är faktiskt de små biblioteken på landsbygden, som drabbas hårdast av denna begränsning. Principen för begränsningen vid beviljande av anslag till biblioteken är nu den, att universitetsbibliotekens anslag lämnas obeskurna, och de större städernas bibliotek kompenseras med anslag till kvalificerad arbetskraft, men att anslagsreduceringen faller med hela sin tyngd över de små landsbygdsbiblioteken och avklipper praktiskt taget nyanskaffningen av litteratur till dessa.

I dagarna företagen undersökning visar glädjande nog, att tusenden av de människor, som drabbats av arbetslöshet, nu använda bibliotekens bokförråd för studier och, törs jag även säga, goda studier. Ty omsättningen på facklitteratur har stigit långt högre än omsättningen på övrig litteratur. Då anser jag det farligt att avklippa en så gagnerik utveckling.

För närvarande finnes det något över 5,000 bibliotek i landet. Det är 1,250 folkbibliotek med bokbestånd på i genomsnitt 1,500 band. Av dessa bibliotek skulle 92 i städer och samhällen kompenseras med detta anslag till kvalificerad arbetskraft. A. B. F. har 1,100 bibliotek med i genomsnitt 750 band. Av dessa skulle 20 bibliotek få kompensation. I. O. G. T. har 1,600 bibliotek med i genomsnitt 350—400 band. Av dessa skulle ett enda bibliotek få kompensation. Av de andra bildningsorganisationer, däribland Jordbrukarnes ungdomsförbund, som faktiskt stå i glädjande utveckling i fråga om studiecirklar med sina 1,100 bibliotek, är det ingen enda, som får en sådan kompensation. Det är denna konsekvens av reduktionen, som jag icke anser riktig och som vi i vår reservation vänt oss emot.

Sedan är det även ett annat förhållande, som givetvis drabbar de allra fattigaste biblioteken, det nämligen att nya bibliotek helt avskäras från statsanslag. Det går ut mest över de förbund, som nyligen startat ungdomsrörelse och studiecirkelverksamhet. Det förbund, som troligen blir hårdast drabbat av denna bestämmelse, är Jordbrukarnes ungdomsförbund. Som förslag i det fallet senare kommer, är jag mer än villig ansluta mig till ett hävande av spärren för de nya biblioteken.

Jag hemställer alltså, herr talman, med denna motivering om bifall till herr Olof Olssons m. fl. reservation.

Häruti instämde herr *Persson* i Undersvik.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har naturligtvis varken lust eller förmåga att polemisera emot vare sig herr Sandberg eller herr Norling. Deras syn på saken är nämligen densamma som jag har, i stort sett åtminstone.

Jag skulle bara vilja säga gentemot herr Norling, att hans resonemang om universitetsbiblioteken och de stora folkbiblioteken nog icke alldeles håller streck. När han vill påstå, att anslagen bli obeskurna eller relativt obeskurna för universitetsbiblioteken, förhåller det sig på det sättet, att det bokbestånd, som de skola köpa, väsentligen skall tagas från utlandet, och med nuvarande valutaförhållanden innebär det nu obeskurna anslaget för riksbiblioteket och universitetsbiblioteken i realiteten en minskning. De stora folkbiblioteken i städerna drabbas också av den ifrågasatta minskningen av anslaget till folkbiblioteksväsendet.

Tidens lösen är emellertid sparsamhet, och nu få, på den ena punkten efter den andra och på den ena huvudtiteln efter den andra, alla de människor, som under årens lopp i tid och otid ideligen talat om sparsamhet, svar på tal. Det

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

kan icke hjälpas, att det den ena dagen går ut över ett intresse och den andra dagen över ett annat. Jag medger gärna, att det är med en känsla av beklämning, jag kan nästan säga sorg, jag bevittnar, att denna sparsamhet måste gå ut över den andliga kulturen, som på många ställen sättes så att säga på svältkost.

När det varit fråga om att behandla denna huvudtitel, har strävandet varit att försöka undvika alltför stora höjningar av huvudtitelns slutsumma. Det var en gemensam tankegång hos allesamman. Några ha velat spara på ett ställe, andra på ett annat. Så kommer det alltid att bli i dylika fall. När jag för min del på denna punkt stannat för det förslag, som är utskottets, har det berott därpå, att jag icke kan se, att det funnits någon annan utväg att med någon grad av säkerhet åtminstone åstadkomma någon bättre hjälp åt folkbiblioteken än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Herr Norling medger nog, att det från min sida icke varit någon lust att söka komma åt folkbiblioteksväsendet utan att det uteslutande varit tidens nöd så att säga, de föreliggande omständigheterna, som bestämt mig för att intaga den hållning, jag tyvärr funnit mig nödgad att intaga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Nyblom:** Herr talman! Detta anslag till folkbiblioteksväsendet inrymmer i år en nyhet, därigenom att Kungl. Maj:t har föreslagit en gräns. Man vill begränsa dessa understöd såtillvida att ingen ny organisation hädanefter skulle få komma i fråga, då det gäller att åtnjuta förmånen av att få det understöd, som detta anslag avser att giva.

Klart är, att denna nyhet på ett synnerligen vanskligt och obehagligt sätt drabbar de nya organisationer, som vuxit upp eller hålla på att växa upp ute i landet. Jag tänker närmast på en stor studieorganisation, som vuxit upp ute på landsbygden och som omfattar ett mycket stort antal medlemmar. Man har slitit och arbetat i denna organisation under åratal och hoppats att komma upp till den siffra, då statsunderstöd kan utgå till denna organisation liksom till andra. Man har nu äntligen nått upp till den siffra, som satts som villkor, men då kommer denna nyhet som en spärr. Detta nya studieförbund omfattar i dag icke minde än 28,000 medlemmar, uteslutande landsbygdsungdom. Man har under det senaste verksamhetsåret bildat 165 nya studiecirklar. Man har lagt upp bokinköp till nya bibliotek för över 6,000 kronor, men nu försvinner möjligheten att erhålla något som helst statsunderstöd. Klart är, att man är mycket bekymrad inom denna nya organisation, hur man överhuvud taget skall ställa sig, och man bör icke heller förebrå dessa ungdomar, om de finna sig orättvist behandlade. Man kan här tala om en monopolisering, därför att de äldre organisationerna komma i åtnjutande av förmåner, som icke komma de nya organisationerna till del.

Det vore synnerligen önskvärt, om Kungl. Maj:t icke ville tillämpa de nya bestämmelserna på det sättet, att man helt utestängde de nya organisationerna. Jag vet icke, om det skall kunna bli möjligt för Kungl. Maj:t med hänsyn till den formulering, som utskottets motivering nu har. Jag skulle då vilja vädja till kammarens ledamöter att med hänsyn till de växande studieorganisationerna i landet gå med på sådan ändring i utskottets motivering, att man icke helt utestänger de nya och spirande organisationerna. Jag skulle, herr talman, därför vilja föreslå ett par smärre ändringar i utskottets motivering till sin kläm.

Det heter i första stycket: »Utskottet anser sig av statsfinansiella skäl icke böra — — — förorda någon avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag men vill samtidigt såsom sin mening uttala, att det är önskvärt, att härmed en gräns

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

må vara satt för reduktionerna på detta område.» Här skulle jag vilja tillägga en mening, som lyder sålunda: »Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva huruvida understöd skola utgå till nya bibliotek eller icke.» I näst sista stycket anför utskottet: »Vad slutligen beträffar den i motionen II: 316 gjorda hemställan om rätt till understöd även för arbetsstugornas bibliotek, vore det givetvis önskvärt, att sådan rätt kunde beredas, men i nuvarande budgetära läge torde någon utökning av kretsen av understödsberättigade icke böra ske.» Jag vill där närmast ha bort bisatsen »men i nuvarande budgetära läge torde någon utökning av kretsen av understödsberättigade icke böra ske».

Jag ber att få hemställa om bifall till dessa ändringar i motiveringen och yrkar i övrigt bifall till utskottets kläm.

Med herr Nyblom förenade sig herrar *Werner* i Höjen, *Hansson* i Rubbestad, *Niklasson* och *Johansson* i Tväråselet.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har yttrat, att när man sitter och granskar denna huvudtitel och känner det ekonomiska trycket, tvingas man mot sin vilja att gå på beskärningar av anslag, som man kanske finner mycket smärtsamma. Det är uppenbart, att jag som representant för landsbygden, när det gäller detta anslag, funnit det mycket smärtsamt att gå med på beskärningar. Men jag har icke kunnat undgå att taga hänsyn till de förhållanden, som råda, och betvinga min känsla i detta fall samt gå med på nedskärningar i utgifterna. Det är därför, som jag ansett mig nödgad att ansluta mig till Kungl. Maj:t i så stor utsträckning, att jag här låtit anteckna en reservation, som i fråga om slutsumman något så när överensstämmer med utskottets förslag och skiljer sig därifrån endast, när det gäller anslaget till centralbiblioteken, där vi reservanter gått på Kungl. Maj:ts förslag. När man ser saken, som den i verkligheten är, tror jag, att även om man gör gällande, att dessa större bibliotek ha fått vidgade uppgifter nu, så är det dock mindre möjligheter för de små biblioteken, och jag tror ändå, att om man tar hänsyn till den beskärning, som går ut över det hela, även dessa centralbibliotek torde ha möjlighet att taga den reducering, som Kungl. Maj:t föreslagit. Därför har jag inom statsutskottet gått med på Kungl. Maj:ts förslag i fråga om denna beskärning.

Vad sedan gäller det yrkande, som framställts av herr Nyblom, om en ändring i motiveringen, är det tyvärr på det sättet, att första kammaren har godkänt utskottets förslag utan ändring i motiveringen. Det yrkande, som framställts av herr Nyblom, kan såvitt jag förstår icke föranleda någon egentlig saklig ändring. Det är beklagligt. Jag har ingenting emot en ändring, men som frågan nu ligger till, förefaller det mig, som förslag om en sådan icke hade den betydelse, som man här söker göra gällande.

Det är under sådana förhållanden, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som i denna punkt är avgiven av herr Nilsson i Gränebo m. fl.

Herr andre vice talmannen *Magnusson* instämde häruti.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Då det nu har kommit fram ett yrkande om bifall till den första av de vid denna punkt fogade reservationerna, skall jag tillåta mig säga några ord. Som den föregående ärade talaren påpekade, skiljer sig denna första reservation från utskottets hemställan däruti, att den icke vill vara med om utskottets förslag om oförändrade grunder för understöd till centralbibliotek. Även på denna punkt har den av herr Nilsson i

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

Gränebo m. fl. avgivna reservationen anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall då tillåta mig, herr talman, att i största korthet redogöra för de två huvudskäl, som varit avgörande för utskottet, då utskottet modifierade Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Det avgörande skälet för utskottet var, att vid nyorganisationen av dessa centralbibliotek iklädde sig respektive städer ökade fasta kostnader för dessa bibliotek, på krav kan man säga från statens sida. Det hörde till de villkor, som ställdes för att komma i åtnjutande av det högre understödet, att t. ex. lönekostnadsstaten för dessa centralbibliotek blev ökad. Detta hava stadskommunerna åtagit sig, och utskottsmajoriteten har under sådana förhållanden funnit, att det vore obilligt och icke betingat av läget att då från statens sida så kort tid efteråt minska dessa understöd, under det att stadskommunerna icke äro i stånd att minska sina stater beträffande dessa centralbibliotek, i den mån det gäller fasta utgiftsposter. Därtill kommer, att denna fråga om en sänkning av bidraget till centralbiblioteken var före vid förra årets riksdag, då också på förslag från Kungl. Maj:ts sida, men riksdagens båda kamrar funno sig icke böra godtaga detta förslag just på det av mig nu anförda skälet. Slutligen, herr talman, har utskottet beaktat att centralbibliotekens låneverksamhet, som sträcker sig utanför stadens gränser, har under de sista åren visat en mycket glädjande tendens till utveckling, och under sådana förhållanden få dessa bibliotek, som utskottet anför i sin motivering, en växande betydelse just under en tid, då man tyvärr måste från statens sida begränsa resurserna för folkbiblioteken överhuvud. Det är alltså ännu ett skäl som gjort, att utskottet har ansett, att det är fullt fog för att här vidbliva det av föregående års riksdag fattade beslutet i denna fråga.

Herr talman, jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Mot den tankegång, som förfäktades av herr Nyblom, har jag ingen invändning. Jag förstår mycket väl, att man kan bli betänksam, om en organisation, som redan bedrivit och kan komma att bedriva ett omfattande bildningsarbete, skall bli utestängd från möjligheten att få något understöd från denna anslagspost. Men jag vill säga, att det tillägg, som föreslogs här, kan jag för min del icke förorda, även om jag eljest icke kan hava något emot en förändring. Det föreslagna tillägget rimmar nämligen icke med vad utskottet säger i föregående mening, där utskottet anför, att det icke kan förorda någon avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, och Kungl. Maj:ts förslag innebär, att kretsen av understödsberättigade icke skall vidgas utan skall vara den nuvarande, alltså konstant. Men så föreslås i tillägget: »Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, huruvida understöd skola utgå till nya bibliotek eller icke.» När riksdagen skriver, bör den ena meningen rimma med den andra, de böra icke strida mot varandra. Detta gör, att jag för min del icke kan förorda detta tillägg, även om jag förut varit beredd på att säga, att jag frånträder mitt yrkande och instämmer i ett som kan i någon mån göra det möjligt för Kungl. Maj:t att tillgodose nya anspråk, som komma till.

När jag nu har ordet, vill jag passa på att säga, att de, som förorda att kretsen skall vidgas, utan att förorda en ökning av anslagssumman, böra betänka, att det går ju i alla fall åt mera pengar, om nya företag skola få anslag av staten. Då resonerar man på det sättet, att det gör ju ingenting, det är ett förslagsanslag, och då kan det överskridas. Det är riktigt, men man får akta sig för att hänge sig åt den föreställningen, att man inom ett förslagsanslags ram kan pressa in ungefär huru mycket som helst, så att man

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)
till slut kommer till det resultatet, att de verkliga utgifterna på intet sätt svara emot den summa, som är angiven i staten. Förslagsanslag äro till för att göra det möjligt att i någon mån vara litet mera generös på en eller annan punkt än man utan sådan karaktär av anslaget skulle kunna vara, men det är icke meningen att den summa, som står i staten under rubriken förslagsanslag, icke skall tagas på allvar. Då kan det inträffa, att det uppkommer en reaktion emot eventuella överdrifter och att man riskerar att det kommer förslag, som har hänt förut, från Kungl. Maj:t, att förslagsanslag skola förändras och få reservationsanslags natur, försök mot vilka ju riksdagen har reagerat, enligt min mening med all rätt. Men det kan riksdagen icke i längden göra, om det blir så, att förslagsanslagets syfte missbrukas.

Ja, detta resonemang har jag fört i allra största allmänhet och icke alls som någon polemik mot dem som nu hava lagt fram detta yrkande om tillägg till motiveringen. Jag har bara tyckt, att tillfället vore lämpligt att säga det, att man skall icke betrakta förslagsanslag såsom så lösliga, att man med dem kan förfara ungefär hur som helst, ty då gör man sig skyldig till spegelfäkteri.

Herr **Norling:** Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av herr Svenssons i Grönvik resonemang angående sparsamhetsviljan. Reservanterna hava ju för sin del anslutit sig till den sparsamhetslinje, som föreslagits av granskningsnämnden, alltså till de 10 % utöver de 20 %, som sparades på anslaget av fjolårets riksdag, och när reservanterna gått in för det, äro de i mycket gott sällskap. Dessutom är det ju den genomsnittliga procenten på dylika anslag, som granskningsnämnden föreslagit så gott som över hela linjen, och det är därför vi tyckte, att det är oriktigt att de minsta och fattigaste biblioteken i landet skulle drabbas hårdare än universitetsbiblioteken och storstädernas väl organiserade bibliotek.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Nyblom:** Herr talman! Med hänsyn till att man skulle kunna få fram ett yrkande, som hade utsikt att vinna någon anslutning, har jag efter konferens med sakkunskapen velat göra en ändring i det yrkande, som jag tidigare framställt. Jag skulle sålunda vilja hava det första stycket i utskottets utlåtande ändrat sålunda: Utskottet anser sig av statsfinansiella skäl icke böra — — — förorda annan — i stället för »någon» — avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag än att det må ankomma på Kungl. Maj:t att pröva huruvida understöd må för budgetåret 1933/1934 utgå även till sådana bibliotek av hithörande slag, som förut icke åtnjutit statsbidrag. Med hänsyn härtill torde en höjning av anslaget med 3,000 kronor böra beräknas. Samtidigt vill utskottet såsom sin mening uttala, att det är önskvärt att härmed en gräns må vara satt för reduktionerna på detta område.

Vidare skulle jag vilja ändra mitt yrkande beträffande näst sista stycket sålunda, att meningen får följande lydelse: Vad slutligen beträffar den i motionen II: 316 gjorda hemställan om rätt till understöd även för arbetsstugornas bibliotek, vore det givetvis önskvärt, att sådan rätt kunde beredas, men i nuvarande budgetära läge torde någon sådan utökning av kretsen av understödsberättigade icke böra ske. Utskottet avstyrker därför motionen.

Vidare skulle jag, herr talman, vilja ändra utskottets kläm så, att den kommer att innehålla följande ändrade passus: »minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 850,000 kronor, med 50,000 kronor till 800,000 kronor».

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

Herr talman! Jag hoppas, att de av kammarens ärade ledamöter, som förra gången instämde i mitt yrkande, skulle vilja instämma i detta förändrade yrkande, som jag nu framställt.

I detta anförande instämde herrar *Werner* i Höjen, *Hansson* i Rubbestad, *Niklasson*, *Nilsson* i Hörby, *Gustafsson* i Lekåsa och *Johansson* i Tväråselet.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr förste vice talmannen Olsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, 3:o) bifall till den av herr andre vice talmannen Nilsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen samt 4:o) bifall till det av herr Nyblom under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den under 2:o) angivna propositionen. Herr Jonsson i Eskilstuna begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka den under 4:o) omförmälda nu antogs till kontraproposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller den av herr Olof Olsson m. fl. vid punkten 225 av statsutskottets förevarande utlåtande nr 8 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Nyblom under överläggningen senast framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit det av herr Nyblom under överläggningen senast framställda yrkandet.

Punkterna 226—228.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 229, angående undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Under punkten 238 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra reservationsanslag av 271,000 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen i statsrådsprotokollet omförmälda ändamålen med högst de av departementschefen angivna beloppen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 78) och den andra inom andra kammaren av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.* (II: 317), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte åtminstone så tillvida frångå Kungl. Maj:ts förslag att till föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande m. m. anvisades för budgetåret 1933/1934 120,000 kronor;

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 79) och den andra inom andra kammaren av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.* (II: 165), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att bland de till nykterhetens främjande under åttonde huvudtiteln anvisade beloppen för budgetåret 1933/1934 upptaga ett belopp av 3,500 kronor till internationella byrån i Lausanne mot alkoholismen;

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Oscar Olsson m. fl.* (I: 80) och den andra inom andra kammaren av herr *Olsson* i Gävle *m. fl.* (II: 160), i vilka motioner föreslagits, att riksdagen ville från avkastningen av rusdrycksmedelsfonden anvisa ett belopp av 20,000 kronor för upprätthållande av rikskommitténs mot den olagliga rusdryckshanteringen verksamhet under budgetåret 1933/1934.

Utskottet hemställde

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Oscar Olssons m. fl. och herr Olssons i Gävle m. fl. ovannämnda motioner (I: 80 och II: 160) ävensom med bifall till herr Bergmans m. fl. och herr Johansons i Huskvarna m. fl. ovannämnda motioner (I: 79 och II: 165) men med avslag å herr Bergmans m. fl. och herr Johansons i Huskvarna m. fl. ovannämnda motioner (I: 78 och II: 317), i vad dessa motioner skilde sig från vad utskottet förordat, till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra reservationsanslag av 271,000 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1933 under punkt 238 omförmälda ändamålen med högst de av departementschefen angivna beloppen, dock med iakttagande av de ändringar härutinnan, som föranleddes av vad utskottet tillstyrkt.

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer

av herr förste vice talmannen *Olof Olsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr Bergmans m. fl. och herr Johansons i Huskvarna m. fl. ovannämnda motioner (I: 79 och II: 165) men med avslag å dels herr Oscar Olssons m. fl. och herr Olssons i Gävle m. fl. ovannämnda motioner (I: 80 och II: 160), dels ock herr Bergmans m. fl. och herr Johansons i Huskvarna m. fl. ovannämnda motioner (I: 78 och II: 317), i vad dessa skilde sig från vad utskottet förordat, till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra reservationsanslag av 269,000 kronor att utgå — — — — — tillstyrkt; samt

av herr *Oscar Olsson*, som yrkat:

a) bifall till Kungl. Maj:ts förslag om fördelning av anslaget med det undantaget att bidraget till uppehållande av internationella byrån i Lausanne bestämdes till 3,500 kronor;

b) bifall till motionerna av herr Oscar Olsson m. fl. och herr Olsson i Gävle (I: 80 och II: 160) om ett anslag av 20,000 kronor för upprätthållande av rikskommitténs mot den olagliga rusdryckshanteringen verksamhet 1933/1934.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt i anledning av en motion, som jag har väckt. Jag skall icke draga upp någon

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
debatt om alla de olika anslagsposter, som föreligga under denna punkt. Det är endast ett av dessa anslag, som jag vill ägna en smula uppmärksamhet åt. Det är anslaget till bekämpande av den olaga rusdryckshanteringen.

Som bekant öppnades i vårt land för ungefär två år sedan på grund av ett initiativ från Västerås en kampanj emot smuggling och hembränning, en kampanj, som hastigt nog tog fart icke minst på grund av den välvilja, som visades från den svenska pressen, där tidningar av praktiskt taget alla färger anslöto sig till denna kampanj emot olagligheter, och i vilken myndigheter i de olika länen från de högsta och ned till de verkställande organen gjorde sin insats sida vid sida med de folkliga rörelser, som denna rikskommitté hade samlat i arbetet. Det torde under de senaste åren i vårt land icke kunna uppvisas motsvarighet till den rörelse, som på detta sätt växte fram, där man lyckades intressera icke blott den svenska nykterhetsrörelsen, utan den svenska fackföreningsrörelsen, den svenska kyrkan, den frireligiösa rörelsen i vårt land, hela folkbildningsrörelsen till en gemensam strävan att försöka stämma upp den olaglighet, som bredde ut sig ju så starkt på dessa områden.

Kungl. Maj:t visade liksom också riksdagen ett stort intresse för denna verksamhet. Av tillgängliga medel anvisade Kungl. Maj:t för första året ett anslag på 5,000 kronor, och sedermera anvisade fjolårets riksdag ett anslag på 26,000 kronor för upprätthållande av den centrala verksamheten och organisationsverksamheten inom denna kommitté. Det bör därför knappast förvåna, att man kände sig en liten smula egendomlig till mods, när man tog del av statsverkspropositionen i år och fann, att Kungl. Maj:t hade fullkomligt strukit anslagsposten till här ifrågavarande ändamål. Jag vill ju säga, att man, att döma av vad som förevarit i saken från de underordnade myndigheterna, icke minst från skolöverstyrelsen, ju knappast blir förvånad över att Kungl. Maj:t intog denna ståndpunkt. Man bara följde på vägen den styrelse, som egendomligt nog har fått yttra sig om detta, i den meningen, att det var ett undervisningsanslag. Det hade säkert varit mycket lämpligare, om exempelvis generaltullstyrelsen och polismyndigheterna, som kunna bedöma denna sak, hade satts i tillfälle att yttra sig om densamma. Man bygger sin avslagsståndpunkt därpå, att man aldrig har menat, säger man, att denna kommitté skulle bli permanent. Nej, det är alldeles klart, det är ingen, som menat det, att här skulle sättas i gång en verksamhet, som skulle bli evigt beståndande. Jag tänker, att det anslag på 200,000 kronor till bekämpande av smugglingen, som utgår på femte huvudtiteln, och det anslag, om jag icke minns fel i hastigheten, på 700,000 kronor, som utgår på sjunde huvudtiteln, äro icke heller avsedda att bli permanenta, utan i det ögonblick de fyllt sin uppgift, försvinna de naturligtvis också. Och då är frågan, som i detta sammanhang skulle besvaras: hava vi nu kommit i det utomordentliga läge, att statsmakterna hava råd att avstå från den mäktiga folkopinion, som rests i detta avseende runt omkring i vårt land? Jag betvivlar, att så är fallet. Statsmakterna hava icke råd att avstå från detta de breda lagrens renhållningsarbete, när det gäller smugglingen. Ty den folkopinion, som här tarvas för stödjande av myndigheterna, kan icke undvaras vare sig av polisen eller av tullen eller av skolöverstyrelsen. Ingen av dessa myndigheter kan skapa den folkopinion, som är nödvändig för att både tullen och polisen skola kunna utföra det arbete de äro satta att utföra i detta avseende.

Jag ber också att få säga, att i stället för att man kommit till det resultat, som skolöverstyrelsen kommit till, borde man ett ögonblick tänkt på att om någonting inträffat i vårt land, sedan riksdagen senast tog ställning till detta anslag, så är det en förskjutning i rakt motsatt riktning mot den, som vederbörande myndigheter här anse sig kunna konstatera. När riksdagen bestämde

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

sig för att lämna anslag till denna institution, då hade vi här i landet ett brännvinspris på 2:65 kronor per liter. Sedan dess ha vi först vid fjolårets riksdag vidtagit en höjning av detta pris med 60 öre, därefter en höjning av 5 % på omsättningsskatten plus 40 öre, och därmed kommit upp i ett pris av 3:75 kronor per liter. Och vid årets riksdag har vidtagits ytterligare en höjning med 60 öre per liter, varigenom vi kommit upp till ett brännvinspris av 4:35 kronor per liter. Och man må ha vilken uppfattning som helst i detta avseende, så skall man icke kunna förneka det faktum, att man genom detta i viss mån har berett en ökad möjlighet för, icke smuggling, men hembränning. I ett sådant läge förefaller det mig egendomligt, om Sveriges riksdag skulle kunna följa den linje, som säger, att det arbete på detta område som varit avsett att utföras, nu är slutfört, och att vi icke längre behöva mobilisera folkopinionen för det renhållningsarbete, som det här är fråga om. Jag tror, att man riktigare bedömer situationen, om man säger, att det är för statsmakterna så oerhört värdefullt, att man har lyckats mobilisera den svenska fackföreningsrörelsen, den svenska nykterhetsrörelsen, den frireligiösa rörelsen och folkbildningsrörelsen i denna verksamhet, att statsmakterna borde med givmild hand stödja den rikskommitté, som i detta avseende har tagit initiativ.

Nu förstår jag fuller väl, att det förslag, som statsutskottet här framlagt, är en kompromiss. Man har icke tillmötesgått motionärerna, man har stannat för jämnt hälften av vad de föreslagit, d. v. s. 10,000 kronor. Och att detta är en kompromiss, framgår även därav, att man vill plocka dessa 10,000 kronor från andra anslagsposter i det förslag, som innefattas i den kungliga propositionen. Jag är sålunda mycket tacksam för den ökade välvilja, som statsutskottet i detta avseende visat. Men de upplysningar, jag inhämtat ifrån rikskommittén, äro av den art, att jag måste för kammaren framhålla, att detta tiotusenkronorsanslag räcker icke till för att under ett år upprätthålla även en i olika avseenden starkt begränsad verksamhet på här ifrågavarande område. Jag skulle därför vilja vördsamt hemställa till kammaren att taga under övervägande, om det är lämpligt att i detta ögonblick söka dämpa folkrörelsen emot den olaga sprithanteringen i vårt land, om detta är det rätta ögonblicket att säga, att vi icke längre ha behov av att denna opinionsrörelse hålles vid frisk kraft. Jag skulle i stället vilja säga, att ögonblicket borde driva oss till att lämna ytterligare ökat stöd för att verkligen komma till en ännu större kraftutveckling, när det gäller motarbetandet av såväl hembränning som smuggling.

Jag är medveten om att det kan sägas: var skola vi taga pengar, om vi skola ge ett ökat anslag? Om vi skola gå på det tjugotusenkronorsanslag, som anses nödvändigt, var skola pengarna tas? Jag vill då erinra om, att i Kungl. Maj:ts förslag till disposition av rusdrycksmedelsfondens avkastning fanns ett överskott av 46,000 kronor. Av dessa 46,000 kronor har kammaren på förslag av statsutskottet hittills disponerat 16,000 kronor, och det finns sålunda av rusdrycksmedelsfondens avkastning kvar ett belopp av 30,000 kronor, som sålunda möjliggör för kammaren att bifalla förslaget om 20,000 kronor till rikskommittén för den olaga rusdryckshanteringens bekämpande. Jag vädjar till kammarens ledamöter att tillmötesgå denna framställning. Statsmakterna hava gagn av det, vårt folk har gagn av det, den allmänna folknykterheten i vårt land har gagn av det. Då synes det mig, som om man i ett ögonblick sådant som detta borde visa tillmötesgående emot ett arbete, i vilket man kan deltaga, oavsett vilken inställning man för övrigt har till de olika nykterhetsproblemen och deras lösande.

Herr talman! Jag ber att med anförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till andra delen av den vid denna punkt fogade reservation av herr

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
Oscar Olsson, som avser ett bifall till motionen, och som således skulle medföra, att i statsutskottets kläm summan 271,000 ökas till 281,000 kronor.

I detta anförande instämde herrar *Mosesson, Eklund, Persson* i Undersvik, *Gustavson* i Sala, *Andersson* i Ovanmyra, *Werner* i Höjen, *Beck, Näslund, Hage, Johansson* i Sollefteå, *Norén, Karlsson* i Munkedal, *Nilsson* i Göteborg, *Andersson* i Falkenberg, fru *Nordgren*, herrar *Isaksson, Elmroth, Carlström, Rosander, Blomquist, Lundbom, Olsson* i Rimforsa, *Andersson* i Tungelsta och *Björling* samt fru *Gustafson*.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Efter herr Olssons varmhjärtade tal och den mängd instämmanden, som därpå följt, är det icke roligt för mig att komma och företräda den grå synen på tillvaron i det här fallet.

Jag får emellertid att börja med meddela, att det har varit mycken strid inom statsutskottets andra avdelning om den här saken. Ärendet har varit uppe vid flera sammanträden, och man har försökt åstadkomma en förlikning mellan de mest stridiga meningarna. Dels har det ju förekommit en strävan att försöka undvika en anslagsökning, om det var möjligt, och dels ha vi ju försökt undvika en strid i timmar om denna sak här i riksdagens kamrar. Ingetdera lär väl lyckas, skulle jag tro.

I statsutskottet anförde de, som ställde sig på Kungl. Maj:ts förslag, att rikskommittén, som det nu närmast gäller, redan år 1931 hade förklarat, att dess arbete skulle behöva fortgå t. o. m. utgången av budgetåret 1932/1933. Denna deklaration från rikskommittén själv höll man fast vid. Det var icke lätt att rubba motståndarna ifrån den ståndpunkt, som de med stöd även av Kungl. Maj:ts förslag hade intagit. Vi andra anförde däremot, att sedan 1931 hava förhållandena i många avseenden ändrats. Om man nämnda år kunde säga, att rikskommitténs arbete sannolikt skulle i det väsentliga vara slut 1933, så kan man nu icke längre säga, att rikskommittén icke har någon uppgift att fylla, ty dess uppgift är nu lika stor som tidigare.

Så gällde det att från dessa motsatta utgångspunkter komma till den enighet, som vi av de skäl, jag redan anfört, försökt eftersträva. Vi ville hålla oss inom den av Kungl. Maj:t givna ramen, men vi ville samtidigt hava åtminstone en smula plats för rikskommittén, som blivit lämnad utanför. Den får dock tyvärr enligt utskottets förslag icke så mycket, som den själv tänkt sig, men vi trodde, att då väl ändå nu organisationsarbetet i allt väsentligt låg bakom, skulle den kanske kunna reda sig med de 10,000 kronorna.

Jag har nu endast att konstatera, att vår förhoppning om enighet och om undvikande av strid i kamrarna alldeles har slagit fel.

Jag yrkar emellertid bifall till utskottets förslag, och sedan lämnar jag fältet fritt för slagskämparna.

Herr **Hallén:** Herr talman! Då herr Jonsson i Eskilstuna på detta stillsamma sätt nästan givit upp striden, kunde det kanske vara onödigt att nu ytterligare orda i frågan. Jag skulle eljest vilja be att helt få instämma med herr Olsson i Gävle. Jag har emellertid icke begärt ordet för detta utan för att i anknytning till detta anslag, vare sig det blir 10,000 eller 20,000 kronor, få säga någonting i en angelägenhet, som en smula hör samman med detta.

Denna rikskommitté har ju, kan man säga, fördelen att få arbeta på ett område, där allmänt erkännande bör kunna ges, nämligen då den försöker påverka opinionsbildningen ute i landet gent emot hela den kriminalisering av tänkandet, som i den illegala sprittrafiken kommer till synes, och mot vilken

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
trafik vi i dessa dagar på alla områden ha den största anledning att vara på vår vakt. När det då gäller att påverka folkopinionsbildningen, är det också av intresse att se till, att de andra krafter och faktorer i samhället, som påverka denna opinionsbildning, såväl i denna som i andra frågor, icke på något sätt motarbeta de syften, som denna verksamhet med statsmedel vill befrämja. Det finns särskilt en faktor, som har en stor, rent av suggestiv påverkan på det allmänna tänkandet och åsiktsbildningen hos oss, och det är filmen. Det är ingen som begär, att den skall vara tendentiös och ställas i vissa intressens tjänst. Men man måste av den fordra, att den icke motverkar de statserkända syften, som det här är fråga om. Det är emellertid tyvärr icke alltid så, att den vet att rätt känna sitt ansvar.

Det ges sedan flera år tillbaka i vårt land en del s. k. svenska lustspelsfilmer, om vilkas värde i övrigt jag icke har varken rätt eller anledning att just nu yttra mig. Emellertid torde man nog kunna säga, att dessa filmer ofta utmärka sig för en ganska slapp karaktärsskildring. Exempel därpå hava givits mer än en gång. Jag tänker därvid icke så mycket på den fantasifattigdom hos vederbörande filmförfattare, som ofta tar sig uttryck i den föreställningen, att publiken måste få se, huru skådespelets hjältar dricka pilsner och brännvin, för att det rätta gemytet både i pjäsen och förmodligen också hos biografpubliken skall vinnas. Men det finns ändå på detta område något betydligt allvarligare och viktigare, som icke minst denna rikskommitté bör ha sin uppmärksamhet riktad på. Det är, när det emellanåt ges filmer, där detta folkgift, som spritsmugglingen är, behandlas på ett legärt och rent av moraliskt nedbrytande sätt. Det är alldeles uppenbart, att detta är en mycket allvarlig och farlig angelägenhet.

Det har givits, och det ges ännu alltjämt, på våra biografer en sådan där typiskt svensk lustspelsfilm. Jag skall icke trötta kammaren med att utförligare återge dess innehåll; en del av kammarens ledamöter torde för övrigt hava tagit del av filmen. Så mycket kan emellertid vara befogat erinra om, att hjälten i detta skådespel, som av en ren tillfällighet råkar bliva mekaniker på en spritsmugglingsracer, sedan får vara ute några månader på de där äventyren. Det är att lägga märke till, att hela skådespelet framställer saken med en sådan där slapp halvmoral, så att hjältens far visserligen i början reagerar emot att sonen ger sig in i det smutsiga hantverket, men hans mor slätar över av något slags missriktad ömhet och verkar moraliskt slapp. Denne sympatiske och spänstige hjälte, som, när han kommer hem till mera lagliga förhållanden på någon liten tripp, förklarar, att sedan han väl varit ute sin utlovade tid, skall han hava jobbat ihop så mycket pengar, att han kan gifta sig med sin själs älskade och sätta upp en liten lanthandel, han framstår nu i filmen såsom ett verkligt ideal för nutida ungdom.

Nå, det må vara ett uttryck för en viss, jag vill icke kalla det ideell men ändå ett slags litterär och romantisk förmåga hos en viss författargrupp nu för tiden. Men detta är, herr talman, en synnerligen allvarlig historia, därför att när i filmen med dess oerhört suggestiva förmåga att kunna påverka, låt vara understundom omedvetet, men i alla fall påverka åsiktsbildningen, när där uppenbart illojala och olagliga tilltag, som verka med denna suggestiva och bestickande makt i vida kretsar, framställas i sådan där moraliskt indifferent, lättfärdig och slapp anda, så ger detta ett slags sanktion, icke minst hos ungdomen i fråga, åt dennas ställningstagande till hela denna trafik.

Jag menar, att på det sättet gör man en verklig skada, och jag vill bara med dessa ord ha anbefallt alldeles speciellt till rikskommittén mot den olagliga rusdryckshanteringen att hava sin uppmärksamhet fäst på sådana företeelser. Det kunde vara väl värt att göra det. Den har dock möjlighet att

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
med pressens hjälp sätta offentlighetens strålkastare på sådant. Den kan varna för sådant. Ja, vad är det, som hindrar den att anbefalla en lojal bojkott av sådana verkligt demoraliserande ting som — jag säger det ännu en gång — kunna utöva en synnerligen suggestiv och farlig inverkan på åsiktsbildningen.

Jag har tillåtit mig erinra om detta vid behandlingen av detta anslag. Det vill jag också hoppas skall kunna leda till, att vederbörande själva en smula bättre se till att hela denna verksamhet så bedrives, att man icke river ned och hindrar sådant, som man i annat avseende med statsmaktens hjälp vill understödja.

Jag vill med dessa ord också, herr talman, ha givit min anslutning till det under överläggningen av herr Adolv Olsson framställda yrkandet.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman, mina damer och herrar! Jag skulle också kunna inskränka mig till att instämma i det förslag, som herr Olsson i Gävle framlagt, men jag skulle även vilja säga några ord med anledning av den verksamhet, som kommit på tal.

Det var ju så, att rikskommittén tillkom med anledning av vissa märkliga händelser, om jag så får uttrycka mig. Jag syftar på dödsfallen på Aslög och på Runmarö. Man var ju över hela landet då fast besluten att på ett kraftfullt och verkningsfullt sätt ingripa mot smuggelverksamheten, som ju har florerat ganska starkt åtminstone de sista åren. Rikskommittén fick också anslag av staten för att kunna organisera och bedriva verksamheten på ett ordentligt sätt, och man bildade också en hel del lokalkommittéer runt om i landet, för att de i sin tur skulle kunna hjälpa till med att bedriva propaganda. Dessa kommittéer ute i landet ha emellertid fått sköta sig själva. De ha icke haft några anslag att påräkna från något håll utan ha fått tigga ihop de pengar, som varit erforderliga för att kunna bedriva propagandaverksamheten. När man nu i statsverkspropositionen strukit anslaget för rikskommittén hade det ju varit på sin plats att, som från Stockholmskommitténs sida yrkats, rikskommittén i stället motionerat om ett högre anslag, tillräckligt stort för att åtminstone på någon liten punkt kunna hjälpa de lokala kommittéerna i deras verksamhet. Det är ju nämligen så, att överallt i städerna resoneras det på det sättet, när lokalkommittéer komma och begära anslag, att det där är en statsangelägenhet, och det tillkommer icke vare sig kommunala eller andra institutioner att hjälpa och ekonomiskt stödja verksamheten. Det är någonting, som staten helt och hållet bör bekosta.

Hade det varit tillfälle här att motionera om det, skulle jag ha motionerat om ett anslag, tillräckligt stort för att hjälpa lokalkommittéerna, men rikskommittén motionerar ju, får jag säga, för sin egen del om ett anslag på 20,000 kronor, vilket jag också finner vara tämligen lågt. Man ansåg väl, förmodar jag, från motionärernas sida, att det icke var skäl i att kräva så stort anslag, därför att staten skulle vara fattig och hårt engagerad på andra områden. Jag får ju säga, att på det här området borde det icke knusslas utan tvärtom. Här borde staten träda emellan på ett sätt, som icke lämnade något övrigt att önska. Det är opinionen från allmänhetens sida, som skall väckas mot denna smuggling, och kan man icke väcka den, är det hopplöst söka att med andra medel stävja smugglingsofoget. Tull och polis ha ju icke möjlighet stävja det, utan man måste ju se till att allmänheten också hjälper till. När det nu från lokalkommittéernas sida knappast finns någon möjlighet att i fortsättningen skaffa penningmedel till lokalhyror och spridande av upprop och annat tryck etc., blir det ju ett tvång för kommittéerna, tänker jag, att ingå till statsmyndigheterna med begäran om anslag, och det vore kanske skäl i

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
att redan här framställa krav om sådant. Men jag förstår, att det är omöjligt. När nu statsutskottet behandlat saken och beslutat sig för att äska ett belopp av 10,000 kronor, finns det väl knappast någon möjlighet att få det ändrat, eller möjlighet att få igenom det förslag, som herr Olsson i Gävle framlagt om ett anslag på 20,000 kronor.

I det sammanhanget skall jag också be att få säga några ord angående myndigheternas i städerna ståndpunkt till den här frågan. Strax före jul hade man i Göteborg från lokalkommitténs sida anordnat ett större möte för att taga ställning till den här frågan. Man begärde då av polismyndigheterna i Göteborg att fritt få sätta upp affischer litet här och där i staden på spårvägarnas stolpar etc., men det blev avslag från polismyndigheternas sida. Man ansåg icke tillbörligt, att lokalkommittén skulle få tillfälle att affischera sitt möte på stadens egendom. Man kan i det sammanhanget ändå säga, att det är väl litet långt gånget, när de kommunala myndigheterna i städerna icke gynna den här propagandan på bästa möjliga sätt utan tvärtom sätta krokben i vägen för den.

Likadant har det varit vid ett tillfälle här i Stockholms stad, när man från någon nämnd, jag minns icke vilken, satte sig emot att Stockholmskommittén, när musik anordnades i parkerna, finge tillåtelse att under pauserna propagera mot smugglingen i denna verksamhet. Man sade från nämndens sida, att det går icke för sig att medgiva lokalkommittén detta, därför att då skulle man från de politiska partiernas sida komma och begära att också få bedriva politisk propaganda i parkerna under parkmusikens pauser. Det borde ju ändå kunna sägas ifrån från det här hållet, att de kommunala myndigheterna borde hjälpa dessa kommittéer på bästa möjliga sätt, så att man på den vägen åtminstone kunde påräkna full förståelse och så att lokalkommittéerna kunde bedriva sin propaganda fullt effektivt.

Jag skall icke orda vidare om den här saken utan inskränka mig till att yrka bifall till det av herr Olsson i Gävle gjorda yrkandet, men jag skall också hemställa till statsmyndigheterna att observera den där propagandan och försöka att hjälpa den så långt det finns möjlighet att göra det.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag måste öppet bekänna, att det är till ytterlighet oangenämt för mig att taga till orda i det här ärendet, därför att det rör ett anslag till en organisation, inom vilken jag själv är aktivt verksam. Men jag kan ju lugna mitt eget samvete med att jag på intet sätt har eller har haft eller kommer att få någon som helst personlig fördel utav denna rörelse.

När jag uppmärksammade, att anslaget till rikskommittén mot den olagliga rusdryckshanteringen icke blivit upptaget i statsverkspropositionen, blev jag — jag måste säga det — ganska ledsen, för att icke säga upprörd, och det är som ett uttryck för vad jag då kände, som jag funnit mig nödsakad att nu begära ordet.

Vi borde väl alla vara överens om att tiden vi leva i är ytterligt ond och hård. Vi känna till att i nödens och svårigheternas spår följer desperation och förtvivlan, för att icke säga förvildning. Människornas motståndskraft är pressad ända till bristningsgränsen. Under dessa förhållanden borde det vara klart för alla, att allt vad som kan göras för att vårda vad som finns av människornas moraliska motståndskraft, det måste med nödvändighet också göras, och att allt, som är ägnat att bryta ned denna motståndskraft eller förminska den, måste man söka motverka.

Utan varje tvivel utgör den olagliga rusdryckshanteringen en utav de största farorna för vårt folks moraliska styrka och motståndskraft, ty i den olag-

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
liga rusdryckshanteringens spår följer laglösheten på andra områden och förfallet lika säkert som skuggan följer vandraren en solskensdag. Det mest betänkliga av allt är, att denna hantering vänder sig till just ungdomen, det uppväxande släktet, och att det sker genom utbud. Man går omkring bland vår tids ungdom och bjuder ut brännvin. Ungdomen lockas därmed in på förbrytarnas stigar, lockas till att begå brott, lockas till att dölja förbrytarna, och envar vet hur smal den gränslinje är, som går emellan brott av detta slag och andra brott. Utan att nämna några namn kan jag kanske ändå leda kammarens tankar på ett annat land, där en blodig våg av kriminalitet går fram. Utan tvivel har denna blodiga våg av kriminalitet sina rötter framför allt i en ohejdad spritsmuggling under tidigare år. Den, som sett förhållandena i det landet på närmare håll, tvivlar icke på den saken.

Till en början skrattade man åt både spritsmuggling och hembränning. Ja, man tyckte kanske på sina håll, att det var roligt, när någon lyckades lura samhällets ordningsmakt. I övrigt laglydiga och ansvarskännande medborgare tolererade lagbrott på detta område. Men så småningom blevo skadeverkningarna uppenbara. Man fick se skadeverkningarna ute vid dansbanor och nöjesplatser, man fick se skadeverkningarna vid domstolar och på vägar och stigar. Jag har i ett annat sammanhang i denna kammare för ett par år sedan pekat på denna företeelse och fäst uppmärksamheten vid hur pass långt man på sina håll var kommen på det sluttande planet, när man kunde få se 16 års flickor stå vid dansbanan och öppet dricka hembränt eller smugglat brännvin ur butelj. När skadeverkningarna blevo uppenbara, och det var tydligt, att folkets eget kulturarbete, folkets egen kulturbyggnad, byggd under uppoffringar, under mansåldrar var i fara, då började här och där opinionen vända sig, och det var då som riksaktionen mot den olagliga rusdryckshanteringen började i slutet av år 1930. Rikskommittén som det organisatoriska uttrycket för rörelsen konstituerades den 15 oktober 1931.

Jag skall tillåta mig att med ett par ord göra kammarens ledamöter uppmärksamma på hur man på det håll, där initiativet togs, räknade med möjligheterna. Vi utgingo ifrån, att det långt utanför den organiserade nykterhetsrörelsen fanns en levande vilja att skapa ökad folknykterhet. Vi utgingo vidare därifrån, att bland vårt lands ansvarskännande medborgare oberoende av ståndpunkt i politiska frågor, oberoende av ståndpunkt i nykterhetsfrågan i övrigt, oberoende av ståndpunkt till det religiösa problemet, alla ansvarskännande män och kvinnor skulle vilja vara med om att bekämpa den olagliga rusdryckshanteringen. Saken uttrycktes en gång på det sättet, att om far också vill ha en sup till maten, så vill han icke att hans son eller hans dotter skola förgiftas av spritlangare. Denna vår uppfattning har ju också visat sig vara riktig. Denna vilja skulle man mobilisera och låta komma till uttryck som ett stöd för ordningsmakten och till stöd för de medborgare, som kanske ville men icke vågade giva sin uppfattning till känna och göra anmälan om olagligheterna. Här i landet skall det enligt vår mening bara finnas en ordningsmakt, samhällets egen, men denna ordningsmakt skall ha folkets stöd i kampen mot marodörerna. Vi vilja mobilisera folkopinionen till samhällets skydd mot spritlangare, smugglare och hembrännare. Och anslutningen har ju också kommit ifrån alla håll, såsom herr Olsson i Gävle helt nyss påpekade här i kammaren. Här ha landshövdingar hållit hälsningstal på möten i Folkets hus, och här ha personer, som väl vanligtvis räknats som hedningar, hållit tal i kyrkorna emot eländet. Anslutningen har kommit från alla håll, och jag skulle tro, att den, som i dag vill se, han ser, hur den allmänna opinionen har vänt sig på ett helt annat sätt emot den olagliga hanteringen. Här ha tusen och åter tusen frivilliga krafter varit i arbete, och jag kan liksom herr Olsson

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

i Gävle fråga, om vi verkligen ha råd att kasta bort den hjälp, som på detta sätt har lämnats och som erbjudes oss i fortsättningen. Jag tror icke att vi ha råd till det, men jag vill säga, att utan hjälp till material och organisationsarbete kan ingenting bliva gjort.

Rikskommittén mot den olagliga rusdryckshanteringen har icke någon särskild organisation bakom sig med fasta avgifter, som kunna tagas i anspråk, utan man får försöka att få de förutvarande organisationerna av olika slag ute i landet att bekosta det lokala arbetet. I vissa fall, i trakter, där fattigdomen är svår, där inga medel finnas, där har rikskommittén betalt vissa kostnader för anordnande av möten, och jag tror mig kunna försäkra, att rikskommittén sparar på slantarna till det yttersta. Redan i den första framställningen rörande igångsättande av agitationen uttalades den meningen, att arbetet skulle göras utan särskilt arvode. Mellan raderna kan man läsa, att det får icke bliva ett fält för levebrödsryttare av något slag, och vi ha sökt att följa den linjen. Det mesta arbetet har blivit utfört utan någon som helst ersättning, många gånger med ekonomiska uppoffringar av kommitténs egna ledamöter. Jag kan nämna som ett exempel på, hur vi få snåla och spara. Jag har i min portfölj här i kammaren ett manuskript till en affisch, som skulle tryckas för ett möte mot den olagliga sprithanteringen i en fattig men hårt ansatt socken här i landet annandag påsk. Där finns ingen organisation, som kan bekosta tryckningen, och jag har diskuterat med rikskommitténs ombudsman, om rikskommittén kunde betala tryckningskostnaderna, och vi vänta för att se vad riksdagen kommer att säga med avseende på anslaget, ty blir anslaget endast 10,000 kronor, så kunna vi under inga förhållanden lämna någon som helst hjälp till lokalkommittéerna utan då går alltihop till organisationsarbetet och till de mängder av flygblad, som måste tryckas, när man skall förse hela landet. Det är ju upplagor så stora, att de sluka betydande summor, om det skall bliva någonting att giva de frivilliga krafterna i händerna att dela ut bland människorna. Utan anslag kan givetvis ingenting bliva gjort. Med de 10,000 kronor, som här föreslagits, kan likväl något göras. Men jag upprepar: vi ha icke råd att kasta bort hjälpen från de frivilliga krafterna, de krafter, som vilja arbeta utan ersättning. Vi ha icke råd att vägra dessa det material, som de behöva.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag skall endast till slut säga det, att rikskommittén har sökt att vinna det mesta möjliga för minsta möjliga kostnad. Jag vill till slut också säga, att man skall ute i landet absolut icke kunna begripa en riksdag, som vill förhindra eller i varje fall försvåra en sådan verksamhet. Om tiden skulle tillåta det, skulle jag inför kammarens ledamöter läsa brev från mödrar och barn, där de bedja om hjälp för att få fadern, mannen att upphöra med den hantering, som ödelägger hemmet. Tillståndet är långt mera fruktansvärt, än vad de flesta synas tro; och vi kunna icke, vi ha icke rättighet att blunda inför den fara, som i dessa tider är större än någonsin förr. Man skall här komma ihåg, att tusen och åter tusen människor i dessa tider lida nöd, och dessa bliva lätt ett byte för de kriminella element, som tagit framför allt spritsmuggling och hembränning till levebröd.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Olsson i Gävle.

Herr **Thorell:** Herr talman! Det var ett uttalande av kyrkoherde Hallén, som föranledde mig att nu begära ordet.

I detta sammanhang talade kyrkoherden om att han varit på en biograf här i Stockholm och sett en film, som han för sin del på något sätt inte kunde gilla, då han påstod, att den förhärligade spritsmugglingen. Jag var jämte

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
en socialdemokratisk kamrat här i riksdagen för ett par kvällar sedan på samma biograf, och denne talade just då om, att han hade hört kyrkoherde Hallén skildra, hur oerhört svårt det där teaterstycket skulle vara. Jag skall be att få påminna kammarens ärade ledamöter om kyrkoherde Halléns inställning i en annan fråga för någon tid sedan. Då gällde det skydd mot den religionsfientliga propagandan. Där uppträdde han för övrigt på ett mycket tråkigt sätt mot en ämbetskamrat, kyrkoherde Pehrsson, och han såg ingen fara i denna religionsfientliga propaganda, åtminstone ville han inte vara med om att göra någonting emot den. Men nu kommer han ut på en biograf. Jag vet inte, om kyrkoherde Hallén har mera erfarenhet av biografverksamhet och film än jag, men i alla fall får jag uttrycka min stora förundran över att han ur detta stycke kan utläsa en tendens, som innebär ett förhärligande av spritsmugglingen. Och hans partikamrat, som jag hoppas också har en viss uppfattning, kunde inte heller på minsta sätt finna en dylik tendens. Jag ber bara att få jämföra, hur i det ena fallet en statskyrkopräst, när det gällde att bevaka vitala intressen för honom, ställde sig, och hur samma man ställer sig, när det gäller en film, varvid han visar sig besitta en synnerligen reaktionär uppfattning.

Jag skall inte gå närmare in på denna sak. Jag skall bara be att få nämna, att jag är representant för ett län, som har den allra starkaste känning av den olaga sprithanteringen. Det är Stockholms län. Läget i närheten av huvudstaden gör, att vi i vår vidsträckta skärgård som bekant ha den kanske största importen, om jag så får säga, av utländsk sprit. Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få nämna, att jag vill vara med om alla åtgärder, direkta eller opinionsbildande, för att hämma denna trafik.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Flyg:** Herr talman! Jag anförde vid det tillfälle, då riksdagen behandlade det då föreliggande förslaget om höjning av spritskatten, att det fanns mellan denna fråga och det spörsmål, som i dag föreligger, enligt min uppfattning ett visst sammanhang, och jag måste säga, att när jag i dag tar till orda för att tala för det högre anslaget, så går jag därvid ut ifrån just den utgångspunkten, att jag menar, att det skulle se rätt egendomligt ut, om riksdagen i det ena ögonblicket gick in för högre priser på den officiella spriten, den statskontrollerade spriten, den sprit, som staten beräknar att få inkomst av, och i det andra ögonblicket genom att icke ge något anslag till den verksamhet, det här är fråga om, liksom lämnade fältet öppet för smugglarna. Jag tror, att man måste säga, i motsats till vad rikskommitténs sekreterare sade vid det tillfället, att i och med att spritpriset höjes, så måste marknaden bli lättare för dem, som driva olaga trafik. Rikskommitténs sekreterare anförde vid det tillfället visserligen — och jag förmodar, att han därvid utgick ifrån en uppfattning, som han hade kommit till genom undersökning av förhållandena — att prisskillnaden mellan den officiella spriten och smuggelspriten ändå skulle vara till den senare varans nackdel. Jag tror emellertid, att även om så är förhållandet — jag har forskat litet grand på detta område och konstaterat, att det icke i alla avseenden är så — då verkar faktiskt den förhöjning, som har trätt i kraft och införts genom riksdagens tidigare beslut, till gagn för smugglarnas spritimport.

Jag begärde emellertid ordet i denna fråga, då jag hörde herr Olovsons i Västerås anförande för rikskommittén. Jag vill säga: drives propagandan ute i landet för rikskommitténs vidkommande ungefär på det sätt, som herr Olovson talade här i kammaren, lägger man den i samma stil, då må jag säga herrarna, att då tvivlar jag på att man från rikskommitténs sida verkligen

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
når det resultat, som vore önskvärt. Vad rikskommittén här borde gå in för, det vore inte att predika i mer eller mindre lyriskt formade satser, med mer eller mindre accentuerat darr på rösten eller med större eller mindre temperament, utan vad rikskommittén borde göra är väl att i första hand påvisa risken, faran, det hälsovådliga i inte bara det spritmissbruk, som det är fråga om, då det gäller smuggelvaror — givetvis är dock den faran större — utan i spritmissbruket överhuvud taget. Vad kommittén vidare borde göra är att vädja till vad som är det allra väsentligaste, nämligen självkontrollen, självdisciplinen, och söka att skapa en moralisk opinion mot icke bara var och en, som smugglar, utan överhuvud taget envar, som tar befattning med dessa produkter, såsom köpare eller på annat sätt. Och man borde inte stanna härvid utan även låta denna strävan att skapa en moralisk opinion gå ut över spritmissbruket överhuvud taget, även om det icke gäller smuggelsprit. Jag tror, att man har börjat på att komma in på en väg här, och det är kanske förklarligt, då det gäller denna kommitté, där man börjat på att inrikta propagandan på detta område mot smuggelspriten, medan det däremot börjar på att bli — såsom det har sagts kanske mera skämtsamt men dock med en viss rätt — ett slags moralisk styrka, att man använder den officiella statskontrollerade varan.

Det är detta, jag velat säga i denna fråga. Här har rikskommittén en utgångspunkt för sin propaganda, som den kan knyta an till. Den skall gå till storms mot bruket överhuvud taget, mot misskötseln, missbruket överhuvud taget i användande av sprit och därvid framför allt vända sig emot den vara, som det här är fråga om, nämligen smuggelspriten. Vad rikskommittén i övrigt skulle göra anser jag också bör sägas vid detta tillfälle. Det vore att inarbeta sin verksamhet i de folkliga organisationerna, inom fackföreningsrörelsen, inom den breda organisationsverksamhet, som förekommer här i landet. Jag tror, att man kan vinna resultat genom, och jag har ingenting emot att man fortsätter med affischering och med propaganda genom flygblad, men det främsta och väsentliga arbetet skall egentligen bestå i att man söker för sin verksamhet och för den uppgift det här gäller mobilisera de organisationer, som existera, framför allt de fackliga organisationerna, och där strävar efter att åstadkomma en allmän uppfattning, som tränger igenom och omfattas av olika medlemmar och som överhuvud taget dömer ut en organisationsmedlem, som på något sätt kan sättas i samband med den trafik det här gäller. Detta är en kraft, som, om den mobiliserades, skulle betyda ofantligt mycket för att här åstadkomma en ändring.

Till sist, herr talman, ber jag att få säga, att det vore önskvärt, att rikskommitténs verksamhet bleve i sin helhet partipolitiskt fullt neutral och icke vad den i viss mån, kanske till en större eller mindre grad, beroende på från vilket håll man ser den, har varit: en partipropaganda. All honnör för den propaganda, som här bedrivits såsom sådan, men den bör vara någonting, som vi i varje fall skola försöka att hålla ovanför det partipolitiska stridsvimlet.

Med dessa ord och dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få tillstyrka det högre anslaget.

Herr **Hallén:** Herr talman! Jag skall först be att få meddela dem av kammarens ledamöter, som ha varit en smula tveksamma om hur de skola ställa sig i den förestående voteringen, att första kammaren har utan vidare godtagit det högre anslaget och bifallit förslaget om 20,000 kronor.

Sedan skulle jag bara vilja säga ett litet ord till herr Thorell på Stockholmslänsbänken. Han talade om att han varit och sett den av mig påtalade filmen. Jag erkänner, herr talman, att man inte skall stiga upp här i kam-

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
maren och diskutera om olika uppfattningar av filmer. Men jag berörde denna fråga, därför att jag ansåg, att när det gällde åsiktsbildningen på ett så viktigt moraliskt område som detta, skall man klart och tydligt observera alla de mer eller mindre suggestivt starka och verkande krafter, som förekomma. Då veta vi alla, att filmen, inte minst den svenska filmen, har i dag en oerhört stark inverkan. Jag tillät mig att framhålla, att det fanns en film, som härvidlag ingalunda fyllde måttet i fråga om vad man kunde begära. Jag sade ingalunda, herr Thorell, att denna film förhärligade spritsmugglingen. Den saken går ju att kontrollera i den stenografiska utskriften. Detta uttryck använde jag med full avsikt icke. Herr Thorell ville liksom motivera sitt motsatta omdöme, att det var intet fel på filmen, genom att anföra, att han i den åsikten var i sällskap med en socialdemokrat. Varför den lilla notisen skall komma fram, förstår jag inte. Herr Thorell skall väl även lita en smula på sitt eget omdöme, tycker jag.

Då emellertid herr Thorell sedan gjorde gällande, att det var ett mycket ologiskt uppträdande, jag här gjorde mig skyldig till, eftersom jag för en liten tid sedan talat emot förslaget om statsåtgärder mot den antireligiösa propagandan, så anbefaller jag till kammarens studium det sätt, varpå herr Thorell använde logikens lagar. Ty den gången vände sig ju kammarens stora flertal mot tanken på att genom någon skärpt censur eller fiskaliska åtgärder söka komma det onda till livs. Då framhöllo vi just, att det var den upplysta opinionsbildningen, som var det viktigaste medlet för att komma till rätta med den saken. I full logisk överensstämmelse därmed har jag också avhållit mig från att förorda vare sig någon skärpt censur eller andra sådana åtgärder. Jag befinner mig rent logiskt sett på samma linje nu som den gången, så att herr Thorells jämförelse är så missvisande som det gärna är tänkbart.

Sedan får jag säga, att det förvånar mig, att herr Thorell verkligen inte reagerade det ringaste mot den påtalade filmens rent demoraliserande inverkan. Lägg märke till att jag sade inte, att den förhärligade spritsmugglingen, utan den gjorde någonting, som är mycket farligare. Genom det indifferenta, bagatelliserande sätt, varpå den liksom fogade in hela spritsmugglingen i pjäsen, måste den bibringa åskådaren så att säga alldeles undermedvetet men väl så suggestivt den uppfattningen, att det inte är så rasande kinkigt, om en människa grundlägger det startkapital, hon behöver här i livet, genom att ägna sig åt en illegal handling. Om inte herr Thorell reagerar mot att det är sådant man ger svenska folket till förströelse, så skall ändå jag fortsätta att reagera mot det.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg:** Det kan kanske vara skäl att det från min sida med ett par ord utvecklas, hur jag sett på saken, när jag framlade denna proposition.

Det är alldeles uppenbart, att den punkt, varom nu debatten stått, är inte bara en huvudpunkt utan också den, som av många skäl tilldrar sig det största intresset från olika sidor, beroende på den speciella situation, under vilken vi nu leva. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att när detta anslag förra gången gavs, så betraktades det, och det var förutsatt, såsom ett startanslag, ett engångsanslag. Man avsåg en samlad, till en viss tidpunkt anknuten generaloffensiv, om jag så får uttrycka mig, emot smugglingen, mot illegaliteten på detta område och vad därmed sammanhänger. Med denna utgångspunkt var det naturligt, att jag inte kunde anse det riktigt, att man inrättade sig med hänsyn till en permanent verksamhet, en stadigvarande verksamhet, bland annat därför att livet och erfarenheten ge vid handen, att

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
mera stadigvarande institutioner övergå lätt att bli självändamål och fungera såsom självändamål, när livet och andan i grund och botten redan ha flytt ifrån dem.

Vad det här gällde var ju ett stort och omfattande fälttåg emot smugglingen. Men detta fälttåg, herr talman, mina herrar, lär nog tarva både helt andra insatser och resurser än 10,000 à 20,000 kronor, likgiltigt vilketdera, på denna huvudtitel. Ty se vi ut över verkligheten, sådan den gestaltar sig på detta område, så skola vi först av allt fråga oss, vad det är för ett klientel, som dessa pirater räkna med. Där träffa vi för det första hela mängden av dem, som utestängts ifrån den legala spriten, de, som berövats sina motböcker. De utgöra en klass för sig; drivna liksom ifrån ljuset och drivna ifrån den legala rätten söka de sig in i illegalitetens dunkla och mystiska värld och söka där känning med dessa figurer, som ha att sälja illegal sprit, det må vara smuggelsprit eller hembränt. Saken är i själva verket den, att denna grupp, som har visat sig vara den i detta sammanhang vådligaste, är en grupp, som har ett bestämt samband med rusdryckslagstiftningen överhuvudtaget, och när i en framtid rusdryckslagstiftningen skall undergå den revision, som riksdagen begärt, så är jag övertygad om att man skall få anledning att taga upp detta kapitel såsom ett mycket betydelsefullt kapitel. Men tyvärr finns det också ett annat klientel, som inger större bekymmer. Det är ungdomen, som ännu icke nått upp till motboksåldern och som vid dansbanor och andra tillställningar är köpare av den illegala spriten. Detta är naturligtvis det allra betänkligaste, för att icke säga det fruktansvärdaste kapitlet i den verklighet, inför vilken vi stå.

Men om man har klart för sig, att det är på det sättet, bör man akta sig för att invagga sig i några illusioner och tro, att om vi ge 20,000 kronor på denna punkt, vi sedan liksom kunna lägga armarna i kors och anse, att insatsen därmed är gjord. Nej, den insats, som här tarvas, får sträcka sig längre. Jag skulle tro, att hela vårt åklagarväsende behöver genomsyras av en kraftigare och mera energisk anda. Det finns nog skäl att säga, att ofantligt mycket slapphet i det fallet rått. Det finns också skäl att säga, att den svenska, i och för sig vackra solidaritet, som vi ha på vår landsbygd och som jag mycket väl känner, har en avigsida, och det är den, att man högst ogärna vill göra sig skyldig till angiveri. Man har sett, att den eller den har litet hyss för sig, kanske bränner uppe på någon fäbodvall, i något skogssnår eller dylikt. Men att gå och anmäla honom — ja, det vore i alla fall för nedrigt! Det är denna psykologi — jag säger uttryckligen, att jag betraktar den såsom vacker och såsom en tillgång i den svenska folkmoralen — det är denna motvilja mot angiveri, som fått sina avigsidor, i det att fjärdingsmän och landsfiskaler, över- och undersatraper av olika ordning inom polisväsendet i viss mån smittas av denna solidaritetens anda och helt enkelt dra sig för att inskrida med nödig kraft. Hur det hela skall omgestaltas — ja, det är ett problem, som är vanskligt att lösa.

En sak synes mig emellertid säker, och det är den, att icke löser man detta stora problem genom ett anslag på 20,000 kronor på åttonde huvudtiteln. Jag medgiver, att det naturligtvis spelar en viss roll i avseende å själva den skriftliga upplysningen och också den muntliga propagandan, men det vore olyckligt, om man skulle hängiva sig åt föreställningen, att därmed allan rättfärdighet vore uppfylld. Jag har för min del ingenting emot, att kammaren beviljar 20,000 kronor för ifrågavarande ändamål och i övrigt iakttager de besparingar, som statsutskottet föreslagit — att alltså siffran höjes från 271,000 kronor till 281,000 kronor — men jag vill ha sagt, att med denna höjning ha vi icke skilt oss från problemet.

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

Jag vill också i samband härmed tillägga, att de dispositioner i övrigt, som utskottet vidtagit inom ramen för anslagsbeloppet, har jag ingenting att erinra emot. Det har kanske undrats, varför jag föreslog 18,000 kronor till Motorförarnas helnykterhetsförbund, när vederbörande själva endast begärt 15,000 kronor. Ja, herr talman, det sammanhänger med den omständigheten, att detta förbund synes mig av alla arbetande nykterhetsorganisationer vara något av det löftesrikaste och bästa och för den svenska allmänheten nyttigaste. Något mera tragiskt och fruktansvärt än de långa dödslistor, som publiceras i tidningarna särskilt sommartiden, något mera anklagande än upplysningarna om att under rusets inflytande motorfordonsförare kört över små lekande barn eller vuxna personer har jag svårt att föreställa mig. Kravet på att den som sitter vid en ratt skall en tid före och under fullgörandet av sin funktion äga fullständig konroll över sig själv kan icke få eftergivas, och jag betraktar varje landvinning för den ifrågavarande organisationen som en landvinning till säkerhet för den svenska allmänheten, när den är ute på vägar och stigar. När jag därtill funnit, att organisationen till skillnad från en del andra sådana lagt ned synnerligen stor energi på att bygga upp sin ekonomiska status, att den gjort avsevärda egna insatser i form av medlemsavgifter och att den sålunda icke bara vegeterar på det allmännas bekostnad, har detta varit ytterligare ett skäl till att jag velat höja beloppet till 18,000 kronor. Slutligen spelade in för mig karaktären av den tidskrift organisationen ger ut, en tidskrift, som jag räknar till det allra bästa och yppersta på området och som är en tillgång icke bara för gemene man utan också — och icke minst — för de dagliga tidningarna.

Jag har velat göra dessa erinringar, herr talman, och jag vill för min del förklara, att jag anser, att när andra kammaren höjt utgifterna under åttonde huvudtiteln på ett bräde med 3,200,000 kronor — ett belopp som kammaren fortfarande icke har en aning om varifrån det skall tagas — en sådan höjning visserligen redan är så väsentlig, att man vill varna t. o. m. för *varje* ytterligare höjning, men att, såsom frågan ligger till, det kanske är riktigt, att försöket med de 20,000 kronorna får göras. Dock en sak, herr talman: jag hoppas, att förutsättningen från deras sida, som bevilja dessa 20,000 kronor, är den, att anslaget betraktas såsom ett stöd åt den pågående offensiven och icke såsom ett anslag för att sätta i permanens en institution, som kunde bli självändamål.

Herr **Thorell:** Herr talman! Det är mycket möjligt, att herr Hallén icke om den film som vi talade om använde uttrycket, att den skulle förhärliga den olaga sprithanteringen, men jag kunde icke finna annan mening i de många orden, som herr Hallén använde, än att det skulle vara en sådan tendens i filmen. Jag är alldeles överens med herr Hallén om att vi icke skola diskutera film här i kammaren, men jag vill bara säga, att när herr Hallén icke såg den reaktion mot spritsmuggling, som fanns i filmen och som kom fram i scenerna från arbetarhemmen, måtte uppfattningsförmågan icke ha varit stor.

Herr Hallén frågade, om jag icke litade på mitt eget omdöme utan måste referera till en socialdemokratisk kamrat. Jo, nog litar jag på mitt omdöme, i varje fall mera än på herr Halléns, men jag ville taga fram detta exempel för att visa, att en person, som i politiskt avseende har samma uppfattning som herr Hallén, var av fullständigt motsatt åsikt i frågan.

Så en annan sak. Herr Hallén ville göra gällande, att han var fullständigt konsekvent i sin åsikt om den antireligiösa propagandan och om tendensen i den ifrågavarande filmen. Nej, det är herr Hallén icke. Herr Hallén ville

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
icke vara med om någon slags censur, när det gällde att påverka barnen i fråga om religiösa ting. Det torde icke vara obekant för herr Hallén att vi ha en biografcensur, som ser till, att icke alltför olämpliga saker komma fram på filmen, och herr Hallén torde känna till, att man klipper en hel del. Detta var också vad vi ville göra i fråga om den antireligiösa propagandan: Vi ville klippa bort de våldsammaste yttringarna av densamma. Men det ville herr Hallén icke vara med om.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag begärde ordet närmast i anledning av ecklesiastikministerns yttrande. Hade statsrådet varit inne under den debatt vi fört här i kammaren, hade det säkert stått klart för honom, att vi, som äro motionärer i detta avseende, icke sakna sinne för det centrala i det spörsmål statsrådet berörde. Jag vill för övrigt erinra därom, att när vi senast behandlade höjningen av spritskatten jag i debatten fäste uppmärksamheten på just de förhållanden statsrådet påpekade. Jag begär icke, att ecklesiastikministern skall läsa vad bevillningsutskottet skriver, men då de pengar det nu är fråga om i någon mån ha att göra med vad som inflyter på rusdryckerna, bör det vara mycket intressant även för ecklesiastikministern att läsa den erinran om nödvändigheten av kampen mot spritsmuggling, som bevillningsutskottet gjorde i fjol, när vi höjde skatten med de 5 procenten + en krona.

Jag vill till sist, herr talman, framhålla, att det förefaller mig, som om denna fråga dock har den betydelse, att vi skulle kunna avgöra den utan att draga in praktiskt taget allting mellan himmel och jord och utan att låta debatten urarta till rent personligt käbbel om vad som skett vid det ena eller andra tillfället.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag anser mig direkt uppfordrad av ecklesiastikministern att lämna den förklaringen, att när förhållandena i landet med avseende på den olagliga sprithanteringen bli sådana, att ingen verksamhet för att mobilisera folkopinionen mot densamma kan anses behövlig, rikskommittén ju icke kommer att kunna motivera sin fortvaro och icke heller kommer att göra det. Den saken är utan vidare klar.

Jag delar fullständigt statsrådets uppfattning, när han säger, att man icke löser hela problemet beträffande den olaga rusdryckshanteringen med ett anslag av 20,000 kronor till rikskommittén. Naturligtvis icke. Det är bara en sida av saken man söker ordna, nämligen organiserandet av opinionen till ordningsmaktens stöd, och om det tillåtes mig ber jag att få ansluta mig till statsrådets uppfattning om slappheten på ordningsväsendets område.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Det förefaller mig som om debatten kommit in på områden, som knappast höra samman med den förevarande punkten.

Jag begärde ordet, då herr Olsson i Gävle talade om, att vi icke skulle ha sinne för denna sak. Han påpekade, att statsrådet eventuellt icke hade sinne för frågan, och det lät, som om han ville antyda, att statsutskottet icke heller hade full uppskattning av betydelsen av kommitténs arbete. Det är ju egentligen den saken, som diskuteras här i debatten. På statsutskottets andra avdelning hade vi, såsom herr Jonsson i Eskilstuna tidigare omnämnt, åtskilliga överläggningar om denna fråga. Efter många och långa överläggningar blevo vi till slut fullständigt ense om det förslag, som här föreligger, med den avvikelse endast att herr Olof Olsson i första kammaren gick på avslag

Ang. upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)
beträffande rikskommittén och ville stryka 3,000 kronor av anslaget till Motorförarnas helnykterhetsförbund. Jag måste därför säga, att jag är förvånad över den indignation, som här gjort sig gällande. Vi ha på andra avdelningen sökt göra det bästa möjliga av frågan.

Jag har ingen anledning att frångå statsutskottets förslag och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag måste i anledning av vad herr Svensson i Grönvik framhöll säga, att antingen har han lätt för att missuppfatta eller också hörs det icke upp till hans bänk vad jag säger. Det senare tror jag dock är uteslutet. Jag sade, att även vi, som reste krav på ett anslag av 20,000 kronor, ha sinne för de synpunkter statsrådet anförde, när han talade om det centrala i kampen mot den olaga rusdryckshanteringen. Det är någonting helt annat än vad herr Svensson i Grönvik beskyllde mig för att ha sagt.

Herr **Lithander:** Herr talman! Innan debatten på denna punkt avslutas, ber jag att få ge uttryck åt den uppfattningen, att här hjälper oss varken det ena eller det andra beloppet fram till en lösning av problemet, om man icke samtidigt vill komma till en förnuftig lösning beträffande själva restriktionssystemet. Det är pudelns kärna. Vidare är det nödvändigt, att man, på samma gång man söker i det hänseendet komma till ett praktiskt och förnuftigt resultat, i prispolitiken handlar därefter, så att man icke genom en olämplig restriktions- och prispolitik direkt frammanar smuggling och hembränning samt även hembrygd av olika slag.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan oförändrad, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Olsson i Gävle; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Svensson i Grönvik, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 229 av utskottets förevarande utlåtande nr 8 med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Olsson i Gävle, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Olsson i Gävle.

Punkten 230, angående musikföreställningar för allmänheten.

Ang. musikföreställningar för allmänheten.

Uti punkten 239 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkest-

Ang. musikföreställningar för allmänheten. (Forts.)

rars verksamhet anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra anslag av 57,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra anslag å 56,500 kronor.

Vid denna punkt hade reservation utan angivet yrkande avgivits av herr *Svensson* i Grönvik.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Jag har vid denna punkt fogat en blank reservation, vilket innebär, att jag vill åstadkomma en besparing i detta fall. Det gäller härvidlag ett anslag på 57,000 kronor under rubriken »Musikföreställningar för allmänheten». Egentligen utgår anslaget till tre orkesterföreningar. För inspektion av dessa föreningars verksamhet har tidigare utgått ett belopp av 1,500 kronor. Nu i år har utskottet föreslagit en reducering i vad det avser kostnaden för inspektionen och begränsat anslaget i det avseendet med 500 kronor till 1,000 kronor. Det förefaller mig, som om anslaget vore av sådan natur, att det icke borde uppföras på åttonde huvudtiteln utan utgå av lotterimedel. Jag tycker, att när vi söka med ljus och lykta efter möjligheter till besparingar vi borde taga tillfället i akt och här göra en sådan, isynnerhet som man därmed icke skulle åstadkomma någon skada.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag endast ber att kort och gott få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 231—236.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott.

Punkten 237, angående understödjande av gymnastik och idrott.

Kungl. Maj:t hade i punkten 247 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till understödjande av gymnastik och idrott anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra anslag av 80,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Sandegård m. fl.* (I: 87) och den andra inom andra kammaren av herr *Holmström m. fl.* (II: 175), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det under åttonde huvudtiteln upptagna anslaget till understödjande av gymnastik och idrott måtte för budgetåret 1933/1934 utgå med samma belopp som för innevarande budgetår eller 120,000 kronor, varav till svenska gymnastikförbundet 55,000 kronor;

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 126), vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta om ett anslag till arbetarnas idrottsförbund på 10,000 kronor, vilket anslag skulle av förbundet användas dels till bestridande av kostnader för administrations-instruktionsverksamhet, dels till bestridande av kostnader för tävlingsrepresentation i utlandet samt dels till anslag åt förbundet tillhörande föreningar, som under 1933—1934 byggde egna idrottsplatser.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Sandegårds m. fl. och herr Holmströms m. fl. ovannämnda motioner (I: 87 och II: 175) till understödjande av gymnastik och idrott anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra anslag av 90,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma;

b) avslå herrar Brädefors' och Hagbergs ovannämnda motion (II: 126).

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer

av herrar *Lindblad, Ernfors, Pauli, K. A. Wilhelm Björck* och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag;

av herrar *Bergqvist*, andre vice talmannen *Nilsson, Thelin, Lindskog, Holmdahl, Norling* och *Hultman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Sandegårds m. fl. och herr Holmströms m. fl. ovannämnda motioner (I: 87 och II: 175) till understödjande av gymnastik och idrott anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra anslag av 100,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 45,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma;

b) avslå — — — — — motion (II: 126); samt

av herrar förste vice talmannen *Olof Olsson, Oscar Olsson* och *Anderson* i Råstock, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Sandegårds m. fl. och herr Holmströms m. fl. ovannämnda motioner (I: 87 och II: 175) till understödjande av gymnastik och idrott anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra anslag av 100,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 50,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma;

b) avslå — — — — — motion (II: 126).

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Lindskog:** Herr talman! När jag i onsdags yttrade mig första gången, nämnde jag, att det föreföll mig, som om ecklesiastikministern hade i allmänhet på ett ganska riktigt och proportionerligt sätt sänkt utgifterna på de olika titlarna, men att han på ett par punkter vidtagit större förändringar än som enligt mitt förmenande varit överensstämmande med den allmänna planen för dessa sänkningar. Jag menade då särskilt anslagen till dels rasbiologiska institutet och dels gymnastik och idrott. Han har nämligen velat sänka sistnämnda anslag från 120,000 till 80,000 kronor, varjämte han föreslagit en förändring i proportionen mellan gymnastikens och idrottens andel, idrotten till ytterligare nackdel.

Utskottet har nu velat i så måtto korrigera detta, att det höjt siffran till 90,000. Det finns ju en del reservanter, och i reservation nr 2 av herr Bergqvist m. fl., till vilken även jag anslutit mig, föreslås denna summa höjd till

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

100,000 kronor, varjämte en enligt vår mening rättvisare fördelning föreslagits, så att idrotten får en något större summa i överensstämmelse med den proportion, som hittills varit gängse.

Det förefaller mig, som om såväl gymnastiken som idrotten är en av de mest glädjande företeelser, som överhuvud taget finns i vårt land nu för tiden. Den är för det första av enorm betydelse för folkhälsan, och när man här anser sig kunna företaga en besparing, synes det mig, som om den besparingen vore mera skenbar än verklig, ty denna besparing kommer säkerligen igen så småningom på andra titlar, t. ex. sjukvården. Det är en dålig besparing, som går ut över folkhälsan. Vidare kan man också säga, att idrotten innebär ett moment av folklig fostran, som icke kan överskattas, och vidare innebär den en utjämning mellan folkklasserna, som redan gjort sig gällande på ett i högsta grad glädjande sätt.

Nu kan man också härtill lägga ett moment, som just nu är av största betydelse, och det gäller arbetslösheten. I dessa dagar, då arbetslösheten är av så fullkomligt skrämmande dimensioner, är det beklagligt, om man allt för mycket vill sänka detta anslag till idrott och gymnastik, där de arbetslösa dock under den tid, då de äro tvungna att gå lediga, kunna få en sysselsättning, som är till nytta för dem.

Det är på grund av dessa skäl, som vi menat, att man icke bör gå så långt som regeringen och icke ens så långt som utskottet, och vi ha därför velat höja detta anslag till 100,000 kronor. Proportionen ha vi velat bibehålla mera i överensstämmelse med den gängse proportionen, då det inte förefallit oss vara rättvist, att gymnastikförbundet skulle få lika mycket som alla de många idrottsförbunden, inte mindre än 19 stycken, som det här är fråga om. Det är alldeles givet, att även gymnastiken har en enorm betydelse, men det förefaller oss dock, som om det rättvisare vore att här bibehålla den gamla proportionen.

Det är, herr talman, på dessa skäl, här i allra största korthet framförda, som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som föreslagits av herr Bergqvist m. fl.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr andre vice talmannen, som nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade härefter ordet till

Herr **Holmström,** som yttrade: Herr talman! Idrotten har av riksdagen haft anslag ända sedan 1914, då det första anslaget sattes till 100,000 kronor. Sedan har anslaget stigit, så att det 1921 var uppe i 150,000 kronor. Det sänktes emellertid året därefter till 90,000 kronor, och sedan har det stigit vid två tillfällen, så att det under de senaste budgetåren från och med 1928 har utgått med 120,000 kronor.

Under de år, som gått sedan 1914, har riksidrottsförbundet, som fått detta anslag och som ju är en sammanslutning av landets frivilliga idrotts- och gymnastikföreningar, utvecklats på ett storartat, ja, man skulle kunna säga på ett 1914 icke anat sätt. Denna utveckling visar sig i siffror sålunda. År 1914, då anslaget var 100,000 kronor, räknade förbundet 615 föreningar med ungefär 63,000 medlemmar. Nu har riksidrottsförbundet i det allra närmaste 3,000 föreningar och i runt tal 230,000 medlemmar. Alltså föreningarnas antal har stigit från 615 till 3,000 och medlemsantalet från 63,000 till 230,000. Om anslaget till det frivilliga idrottsväsendet skulle utgå i samma förhållande nu som 1914 till antalet föreningar och medlemmar, skulle anslaget nu vara uppe i 470,000 respektive 572,000 kronor. Vid sådant förhållande torde man väl

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

kunna säga, att det anslag, som nu utgår, nämligen 120,000 kronor, måste vara ett minimianslag.

Regeringen har nu föreslagit en sänkning till 80,000 kronor. Några medlemmar av denna kammare ha emellertid i en motion föreslagit, att anslaget skulle bibehållas vid dess förutvarande storlek, och därvid ha vi i motionen erinrat om, att de sakkunniga, som Kungl. Maj:t kallade 1921 för att utreda frågan om idrottsrörelsens behov av anslag, kommit till det resultatet, att idrotten, inbegripet gymnastiken, behövde ett årligt anslag på i runt tal 330,000 kronor. Vi ha också i motionen pekat på, att de av förutvarande finansministern tillkallade »besparingssakkunniga» under sin generalgranskning av statsanslagen förra året kommo till det resultatet, att någon nedprutning av idrottsanslaget icke var möjlig.

En noggrann granskning av riksidrottsförbundets förvaltning av anslaget visar också, att detta anslag utgår endast till absolut nödvändiga uppgifter, som på intet sätt kunna ersättas med frivilligt arbete. Det överväldigande stora arbetet inom riksidrottsförbundet, inom dess underorganisationer och inom idrottsföreningarna utföres av frivilliga, oavlönade krafter, av entusiastiska idrottsmän. Jag kan peka på några saker, till vilka anslaget gått. Det har gått till kurser för utbildande av ledare och instruktörer i olika idrottsgrenar, i stor utsträckning lärare och lärarinnor, vidare till arbete på idrottsplatser på sådana orter, där beredskaps- eller reservarbeten icke kunnat anordnas. Av statsanslaget har förra året utbetalats 16,400 kronor just för mindre idrottsplatsanläggningar, där idrottsmännen själva ha utfört arbetet och i viss mån även fått betalt, när de varit behövande och arbetslösa. Dessutom ha organisationerna berett arbetslösa medlemmar tillfälle att utan avgift deltaga i kurser och övningar, som anordnats och för vilka det annars krävts betald medlemsavgift.

Man kan med glädje konstatera, att idrotten gjort mycket för att nu taga hand om den arbetslösa ungdomen. Och i dessa tider, då just bland ungdomen arbetslösheten sätter sin prägel av modlöshet och sin dysterstämning, är det väl ett utmärkt tillfälle för den att få komma till idrotten. Det var i onsdags i debatten om denna huvudtitel en ärad talare, som ville fästa kammarens uppmärksamhet på problemet »ungdomsarbetslöshet—folkbildning». Jag skulle också vilja fästa uppmärksamheten på problemet ungdomsarbetslöshet—idrott. Den av mig nyss citerade talaren — det var herr Weijne — talade också om »av arbetslösheten trasiga människor». Jag tycker det borde vara ett kärkommet tillfälle för riksdagen att nu giva den svenska idrotten möjlighet att taga hand om just denna arbetslösa ungdom, så att den i stället för att bli »trasiga människor» går mot både fysisk och psykisk hälsa. Därför anser jag, att det särskilt i ungdomsarbetslöshetstider kan vara mera påkallat att höja anslaget till idrotten än sänka detsamma.

Nu ha vi motionärer naturligtvis inte vågat oss på ett sådant förslag. Vi ha stannat vid att föreslå, att anslaget bibehålles vid 120,000 kronor. Emellertid har ingen ledamot av statsutskottet tagit upp detta förslag. Det högsta budet från statsutskottet är på 100,000 kronor, framfört i två reservationer, dels den, till vilken herr Lindskog nyss yrkade bifall, av herr Bergqvist m. fl., dels en av herr Olof Olsson m. fl. Båda dessa grupper reservanter vilja ha anslaget till 100,000 kronor, men de skilja sig åt, när det gäller fördelningen mellan idrott och gymnastik. Den frågan kan ju diskuteras. Jag skall inte inlåta mig på den, men då den bergqvistska reservationen upptager samma förhållande mellan anslaget till idrott och gymnastik, som nu varit rådande, och då den reservationen även samlat de flesta anhängarna, skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Laurén*, *Lundqvist* i Rotebro, *Nylander*, *Holmdahl*,

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)
Frankenberg, Olson i Göteborg, *Svensson* i Landskrona, *Westerdahl, Nilsson* i Karlstad, *Brännström, Nilsson* i Antnäs och *Meyerhöffer* samt fröken *Wellin.*

Vidare anförde:

Herr **Brädefors:** Herr talman! Den kommunistiska gruppen har vid punkten 237 föreslagit, att riksdagen måtte bevilja 10,000 kronor till arbetarnas idrottförbund. Statsutskottet har motiverat sitt avslagsyrkande dels med att det här vore fråga om anslag till ett nytt ändamål och dels med att man icke ansåg, att staten skulle anslå medel till en organisation, som inte var politiskt neutral, eller, som man säger ut i utlåtandet, att statsunderstödd idrottrörelse liksom hittills bör vara organiserad utan hänsynstagande till klassynpunkter eller medlemmarnas politiska åskådning.

Jag tror, att statsutskottets motivering är ganska svag, om man närmare betraktar de båda punkter, varpå utskottet stöder sig. Först och främst gäller det anslag, som vi i vår motion begärt, inte något nytt ändamål, utan det gäller idrotten, och till idrotten har utgått anslag även under tidigare år. Den organisation, till vilken anslaget begäres, är ny, men därför är det inte i egentlig mening något anslag till nytt ändamål. Det andra motivet är, att man inte bör lämna statsunderstöd till sådana organisationer, som lägga klasssynpunkter på sin organisation. Vill man göra gällande från utskottets sida, att den nuvarande borgerliga idrottsrörelsen skulle vara fri från klassynpunkter? En föregående talare sade nyss, att det var en glädjande företeelse hos denna idrottsrörelse, att den verkade i klassutjämnande syfte. Jag tror, att klassutjämningen i den nuvarande idrottsrörelsen, d. v. s. den borgerliga idrottsrörelsen, verkar på det sättet, att den arbetarungdom, som deltar i denna idrottsrörelse, utjämnas till att tjänstgöra som borgarklassens lydiga redskap inom denna organisation. Den utjämningen finns inom densamma, men den kommer till en viss klass' syfte, nämligen till det nuvarande borgerliga samhället och dess syften. Vi ha åtskilliga exempel på, hur den borgerliga idrotten användes till olika ändamål, som ha direkt syfte mot arbetarklassen, varit utmanande mot arbetarklassen och direkt visat sina klassynpunkter och sitt klassyfte. Vad utskottet anfört har endast tillkommit för att utskottet skulle ha något att säga och är i verkligheten inte någon motivering.

Utskottet har varit enhälligt, och till och med socialdemokraterna ha varit med om denna motivering och yrka avslag på vår motion. Vi ha därför ingen förhoppning att få några anhängare i kammaren från det hållet. Men då det gäller arbetarklassens och dess idrottsorganisations intresse, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Hagberg i Luleå avlämnade motionen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! I början av sitt utlåtande säger utskottet, att den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen just i dessa dagar har en ökad betydelse, då det gäller att bereda den arbetslösa ungdomen tillfälle till sund vederkvickelse. Den satsen har jag för min del varit med om att skriva under, och jag tror, att den är riktig. Jag tycker emellertid, att man pressar den för hårt och blir litet för omåttlig, då man som herr Holmström länge och för övrigt vältaligt talar om betydelsen av det högre idrottsanslaget i kampen mot ungdomsarbetslösheten. Jag tror, att en höjning på 10,000 kronor till administrationsbidrag åt de centrala organisationerna inte har så värst stor betydelse i kampen mot den stora ungdomsarbetslösheten. Jag menar, att man skall inte vara omåttlig i sin argumentering på någondera sidan.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

Som kammarens ledamöter nog ha märkt, har på denna punkt gjorts försök, på samma sätt som i punkten om anslag till främjandet av nykterhetsverksamheten, att förena mycket skilda meningar i en högre enhet. I detta fall misslyckades emellertid försöket redan i utskottet. När man äntligen til syvende och sidst hade voterat igenom medlingsförslaget om 90,000 kronor, så att detta blev utskottets förslag, ramlade de olika grupperna ifrån åt var sitt håll. Först kom den ene och sade, att han måste reservera sig, och så kom den andre, och till slut blev det bara nio man kvar, som stodo för utskottets utlåtande. Det är för denna lilla skara, som jag skulle föra ordet.

Vi ha ju försökt att göra, som man så ofta får göra i statsutskottet, nämligen kompromissa för att komma till ett resultat, som så många som möjligt till slut ändå kunde vara med om. Här ha vi byggt vår kompromisslinje på två ståndpunkter. Å ena sidan har man måst försöka att iakttaga så långt som möjligt den sparsamhet, som Kungl. Maj:t hela huvudtiteln igenom har velat befrämja, och vi ha därvidlag tyckt, att i denna tid måste också idrottsfolkets organisationer lära sig nödvändigheten av en sträng sparsamhet och att man får lov att inskränka sig, även där man från början tycker, att detta kanske icke skulle vara möjligt. Men å andra sidan ha vi också velat giva en honnör åt idrottsorganisationernas verksamhet och den fria idrotten, och vi ha velat ge denna liksom ett handtag för att låta den förstå, att dess verksamhet i varje fall av statsmakterna värderas. Vi ha också velat ge en större penning åt den fria idrotten, åt den egentliga centrala idrottsorganisationen, därför att det är alldeles obestridligt, att den organisationen har ofantligt mycket större utgifter och har mycket besvärligare att administrera sin väldiga apparat än vad gymnastiken har. Proportionerna mellan idrottens och gymnastikens andelar i anslaget enligt Kungl. Maj:ts förslag äro, uppriktigt sagt, enligt min och mångas mening inte alls rimliga, det får man klart för sig, om man går att studera handlingarna i målet.

Det har varit vår syn på saken, vi som stå för utskottets förslag. Vi ha velat gå den vanliga medelvägen för att dels hålla sparsamhetens fana högt, om jag så får uttrycka mig, och dels så att säga giva en honnör åt idrottsrörelsen i landet. Från dessa utgångspunkter ha vi kommit fram till ett anslag på 90,000 kronor, och till detta utskottets förslag ber jag nu att få yrka bifall.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! När jag nu kommer att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, så gör jag detta därför, att jag icke kunnat tillägna mig den uppfattningen, att även denna fråga kan tagas till intäkt för arbetslösheten. Det är mig alldeles omöjligt att följa herr Holmström, när han talar om att just detta skall rycka upp de arbetslösa, även om de inte ha något att äta eller någonting att göra; bara de komma med på idrottsövningar, så bli de friska och krya på alla sätt. Jag måste säga, att detta är en överdrift, och jag kan icke tillägna mig ett sådant betraktelsesätt.

Här ha vi ett anslag, där Kungl. Maj:t har visat, att man kan göra en besparing utan att detta åstadkommer någon olycka. När man talar om idrottsrörelsens utveckling och stora utbredning, om kostnaderna för densamma etc., så är det väl inte allvarligt menat, då man i det sammanhanget vill göra gällande, att man med statens anslag skall följa med uppåt hur mycket som helst. Jag tror, att man såväl på detta som på andra områden har att hjälpa i gång en rörelse, som man anser nyttig, men när den väl kommit i gång, så får den väl också i största utsträckning hjälpa sig själv eller åtminstone försöka reda sig bättre än vad tidigare varit möjligt.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

De reservanter, som i statsutskottet ställt sig på Kungl. Maj:ts förslag, ha på intet sätt velat underkänna värdet av vare sig idrotten eller gymnastiken. Men vi ha haft den uppfattningen, att när man gör en besparing på detta område, så innebär detta icke någon olycka. För min del tror jag t. o. m., att det kan vara hälsosamt, om man även inom idrottsrörelsen får taga sig en funderare, om man icke skulle kunna begränsa sina utgifter för detta ändamål. Det är dessa synpunkter, som för oss varit avgörande, och jag vill upprepa, att jag icke kunnat tillägna mig den uppfattningen, att man kan använda ordet arbetslöshet även på detta område. Jag skulle snarare vilja säga, att man missbrukar detta ord, då man talar om arbetslöshet i detta sammanhang.

Jag skall inskränka mig till detta korta anförande och be att få yrka bifall till herr Lindblads m. fl. reservation, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Engberg:** Herr talman! Jag ber för min del först få säga, att vad som är det glädjande draget i den svenska idrottsrörelsen, det är just vad som påtalades av en ledamot här från det kommunistiska partiet. Vad som är styrkan i vår idrottsrörelse, det är just att ungdomen kan, oberoende av sitt sociala ursprung och sin klasstillhörighet, tävla på gemensam arena, och där bedömas och dömas, var och en efter sin personliga duglighet utan hänsyn till om vederbörande är fattigmans barn eller rikemans barn. Det är detta, som jag betraktar som ett uttryck för en särskild sundhet och styrka i denna rörelse, och förhållandena i länder, där man gjort en klasspolitisk uppdelning av idrottsrörelsen, äro enligt min tanke så långt ifrån glädjande, att de snarare böra åberopas såsom skrämmande exempel på hur utvecklingen icke bör gå.

Emellertid är det givet, att såväl gymnastiken som idrotten under en period sådan som den nuvarande måste finna sig i att medverka i den allmänna besparingsaktionen. När jag hörde min ärade vän, herr Holmström på Gävleborgsbänken, vältaligt vädja till kammaren, att kammaren här skulle ge detta högre anslag såsom varande rent av ett arbetslöshetsanslag, och då jag lyssnade till de djupa brösttoner han lyckades finna, när han talade om arbetslösheten, så tänkte jag för mig själv, att det där bådar ju gått för behandlingen av arbetslöshetsfrågan i ett annat sammanhang. Men jag befarar, herr talman, att lika patetisk och lika vädjande ur arbetslöshetssynpunkt som min vän Holmström var nu, när det gällde att få detta anslag höjt, lika stum som en fisk skall han vara, om kravet ställes på honom att säga ett ord till förmån för arbetslöshetens offer, när det blir fråga om den verkliga arbetslöshetshjälpen.

Jag får uppriktigt säga, herr talman, att den synpunkten är nätt opp den olämpligaste och svagaste, som kan framföras. Det är ingen arbetslöshetshjälp det här är fråga om, och det kan icke heller vara det, även om det naturligtvis ligger en sanning i vad utskottet, förmodar jag, syftar på, när det talas om att under en tid av arbetslöshet kan det vara ett bidrag till förströelse för den arbetslösa ungdomen att få syssla med gymnastik och idrott. Men jag måste säga, att när man på denna huvudtitel har fått skära ned på punkt efter punkt inom den svenska folkbildningsverksamheten, där det gällt de allra viktigaste saker, när man fått bokstavligen vrida och vända på kronorna, då tycker jag, att kammaren, när vi komma till detta anslag, borde tänka sig för mer än en gång, innan kammaren går utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Ty, mina herrar, denna rörelse — och det gäller både idrotten och gymnastiken — sitter sannerligen inte i sjön. Jag må säga, att i dessa bistra tider, då var och en måste sörja för att debet och kredit skall gå ihop och där-

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

för vidtaga nödiga beskärningar, då är verkligen den sänkning från 120,000 till 80,000 kronor, som här föreslagits, med hänsyn till karaktären av denna verksamhet, fullt befogad.

Det har icke erinrats om här, men det är dock ett faktum, att den fria idrottsrörelsen, i motsats till en rad andra verksamhetsgrenar, har en möjlighet att taga in betydande inkomster i form av inträdesavgifter. Dessa fotbollsmatcher t. ex., som ju äro ett mycket guterat folknöje, ha visat sig ur ekonomisk synpunkt vara en födkrok av första ordningen. Det förefaller mig därför vara orimligt att driva den satsen, att man genom att skära ned detta anslag till 80,000 kronor på något sätt skulle strypa idrotten. En dylik nedskärning kommer, mina herrar, enligt min tanke, icke att ha en sådan verkan, ty de besparingar, man får vidtaga med anledning av sänkningen, skulle väsentligen gå ut över reklam- och administrationskostnaderna, men dessa kostnader böra och måste skäras ned. Det får inom övriga delar av åttonde huvudtiteln gå till på samma sätt, och jag föreställer mig, att när detta får ske på områden, där man icke kan få förstärkningar av det slag som är fallet med den fria idrottsrörelsen, så bör det med så mycket större skäl kunna göras här.

Jag måste också påpeka en annan sak. Här har andra kammaren velat höja anslagssumman under denna huvudtitel med 3,200,000 kronor på ett bräde genom ett beslut, som, om det skulle stå sig i en gemensam votering, ju kommer att innebära en oerhörd stegring av anslagen under denna huvudtitel. Som riksdagen dessutom på ett par andra punkter gått utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit på denna huvudtitel med åtskilliga tusen kronor, så tycker jag, att kammaren icke skulle lassa på ytterligare, utan tänka på, att det ju skall bli en åttonde huvudtitel till ett annat år också. Den ecklesiastikminister, som skall framlägga nästa års åttonde huvudtitel, får sannerligen ingen avundsvärd lott. Ty statens inkomster måste givetvis vara mindre då, och följaktligen måste nödvändigheten att beskära och beskära djupt också bli större än denna gången. Tillgångarna minskas, och därmed måste utgifterna ned ytterligare. Vore det då inte klokt, att man resonerade så här: Eftersom vi måste ned ännu mera ett annat år, låt oss då taga stöten i två vändor och taga nedskärningarna etapp för etapp! Ty ju mera man trissar upp anslagen i år, desto större och mera påfallande och desto mera katastrofartat med hänsyn till sina verkningar blir fallet nästa gång, åtminstone på vissa områden.

Jag har icke varit i tillfälle att framhålla denna synpunkt tidigare under debatten, men jag vill ha sagt det, innan åttonde huvudtiteln är genomgången, ty jag försäkrar herrarna att med den samlade summa, vartill anslagen under åttonde huvudtiteln skulle komma att gå upp, därest den av andra kammaren beslutade anslagsökningen med 3,200,000 kronor skulle stå sig, så blir resultatet, att vi för ett kommande budgetår måste företaga högst väsentliga nedskärningar. Kan då detta icke ske exempelvis på detta kommunala skolbidrag, ja, då förstår var och en, att då får det gå ut över folkbildningsverksamheten, universiteten och läroverken o. s. v., det kan ingen människa förhindra. Man bör därför, när man resonerar i dessa ting, ha klart för sig att krisen slutar icke i morgon. Vi stå mitt inne i den, och vi måste som förnuftiga människor också tänka på morgondagen.

Här ha vi en punkt, där man utan tvekan och utan att göra någon ohägn kan följa Kungl. Maj:ts nedskärningsförslag, och jag hoppas därför, att kammaren följer Kungl. Maj:t och röstar med det yrkande, som här framställts av herr Svensson i Grönvik.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då jag befinner mig i det läget, att jag tillsammans med två andra kamrater i statsutskottet reserverat mig under denna punkt, har jag begärt ordet för att avgiva ett kort vittnesmål.

Först och främst vill jag säga, att jag i princip ansluter mig till den fördelningsgrund mellan gymnastik- och idrottsrörelserna, som av Kungl. Maj:t har lagts fram i propositionen, och jag vill alltså att av det anslag, som kan komma att bli tillerkänt gymnastiken och idrotten, vardera skola få lika mycket.

Varför jag nu alldeles särskilt anser mig behöva säga några ord är därför, att det är en sida av saken, som, såvitt jag vet, hittills icke varit berörd i debatten. Jag ber om ursäkt, om jag skulle komma att säga saker, som redan äro sagda, men jag kan inte underlåta att stryka under den oerhörda uppfostrande betydelse, som såväl idrotten som gymnastiken ha på den uppväxande ungdomen. Det vittnades om den saken i statsutskottet, och jag skall be att få avgiva det vittnesbördet här, emedan jag helt och fullt instämmer i de synpunkter som där fördes fram. Det omvittnades i utskottet, att det var en alldeles kolossal skillnad mellan ungdomens uppträdande nu och bara för en tjugu, trettio år sedan. Det vanliga på den tiden var, som en talare uttryckte sig, att man hittade vederbörande ungdomar i en skogsbacke, spelande kort eller, i bästa fall, om de inte gjorde det, samlade i klungor, där man utsatte förbipasserande för allehanda okvädinsord och förnärmelser. Av allt detta finnes det praktiskt taget ingenting kvar numera, och detta får i stor omfattning tillskrivas den omständigheten, att idrotten och gymnastiken gripit ungdomens sinnen, så att de kommit att ägna sig däråt, i stället för att samlas till allsköns ofog, som förr var ganska vanligt.

Jag vill säga ett ord till, nämligen att jag betraktar bägge dessa rörelser som i hög grad förebyggande, och jag tänker då närmast på, att den fostran, som ungdomen får i idrottsföreningarna och, icke mindre utan snarare mera, i gymnastikföreningarna, är ägnad att förebygga allehanda kroppsliga och själsliga krämpor. Det är en sak, som jag vill att kammaren icke på något sätt skall förbise i detta sammanhang.

Men har man den uppfattningen, som jag har, nämligen att det är någonting i hög grad uppfostrande och förebyggande i de avseenden jag nyss antydde, då måste man också, tycker jag, i konsekvens härmed komma fram till den uppfattningen, att den lilla slant, som här offras, icke bör, såsom herr statsrådet gjorde, vilket jag ber att få reagera mot, nämnas på samma dag, som den där anslagsökningen häromdagen på över 3 miljoner kronor. Och om vi låta detta vara detta, så måste vi säga oss, att denna ökning, som är föreslagen av reservanterna eller från 80,000 till 100,000 kronor, den kan icke jämföras med det miljonbelopp, som vi beslöto häromkvällen. Om man tar hänsyn till allt vad som kan sägas i detta sammanhang till idrottens och gymnastikens fromma, så tror jag man gör klokt, om man ger en liten slant extra. Ty det vill jag säga, att 10,000 eller 20,000 kronor mera till idrott och gymnastik, det ha vi igen många gånger om ur de synpunkter jag här antytt. Den ökningen spelar icke den bittersta roll för inkomstskatten, ty denna behöver icke därför ökas med vare sig en eller flera enheter, vilket däremot blir fallet, om första kammaren skulle biträda andra kammarens beslut i nyss omvittnade anslagsfråga.

Herr talman! Fastän tiderna äro svåra och kanske just därför, att tiderna äro svåra även för idrotten och gymnastiken, anser jag mig med lugnt samvete böra yrka bifall till den av Olof Olsson, Oscar Olsson och mig avgivna reservationen.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

Herr **Holmström:** Herr talman! Herr Jonsson i Eskilstuna sade, att en ökning med tiotusen kronor mer eller mindre på anslaget till idrottsorganisationerna icke kan betyda så mycket för ungdomens arbetslöshet. Det är emellertid här icke fråga om en *ökning* av ett anslag, utan om *nedprutning*. Däri ligger en väsentlig skillnad. Herr Jonsson skall formulera saken så, att det gäller, huruvida en sänkning på tiotusen kronor mer eller mindre kan betyda någonting. Det är i *sänkningen* av det redan förut utgående anslaget, som faran ligger.

Herr Svensson i Grönvik liksom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet menade väl icke, att jag anser, att vi med det här idrottsanslaget skulle få tillräcklig hjälp mot arbetslösheten. Naturligtvis har jag aldrig tänkt mig saken så. Jag har tänkt, att detta är ett av flera möjliga sätt, som man kan tillgripa, för att om icke direkt råda bot för arbetslösheten, så dock bereda tillfälle till sysselsättning och förströelse bland de arbetslösa och då isynnerhet bland ungdomen. Ty det är väl icke av så liten betydelse, att den kan samlas på idrottsplatserna och där hugga i och arbeta, för att utvidga idrottsplatserna m. m. Där kan ungdomen vidare öva sig i idrotter, vara med om kurser o. s. v. Detta är väl icke utan sin betydelse. Det finnes, herr Svensson i Grönvik, ett gammalt ordspråk, som lyder: »Fåfäng gå och lärer mycket ont.» Man bör taga vara på varje tillfälle, som kan giva sysselsättning åt de arbetslösa ungdomarna.

Herr statsrådet förmenade, att jag skulle bli »stum som en fisk», när arbetslöshetsfrågan kommer upp i sitt stora sammanhang. Nej, herr statsråd, jag skall icke alls bli stum. Jag tror icke, att någon vill vara stum eller overksam, när det gäller att finna medel för att råda bot mot arbetslösheten. Det har det parti, som jag tillhör, visat. Sedan kan man ju tvista om medlen, men det blir ju en annan sak.

Herr statsrådet sade vidare, att »idrottsrörelsen sitter icke i sjön», och pekade på fotbollsmatcherna som, efter vad han sade, visat sig vara en »födkrok av första ordningen». Jag tror, att det är en ganska vanlig missuppfattning, att fotbollsmatcherna betyda så mycket för idrottens ekonomi. Det förhåller sig ju så, att varken fotboll, bandy eller boxning får ett enda öre av statsanslaget, utan det är tvärtom så, att fotbollsförbundet betalar till övriga idrottsorganisationer en hel del av sina inkomster. Sålunda har man på grund av medel, som influtit från fotbollsmatcher, kunnat ordna med idrottsplatsbyggen. Det är alltså tvärtom så, att fotbollen hjälper att ekonomisera den övriga idrotten.

Herr **Lindskog:** Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av det yttrande, som ecklesiastikministern nyss hade.

Jag har emellertid blivit förekommen i väsentliga stycken av herr Anderson i Råstock och herr Holmström såsom t. ex. med avseende på den parallell, som herr statsrådet anförde angående herr Holmströms och min inställning till arbetslöshetsfrågan i det här sammanhanget och till en annan mycket stor fråga. Därför att man här begär några tiotusen kronor, som i viss mån ändå kunna sättas i samband med arbetslösheten, behöver man väl icke därför, förefaller det mig — och det framhöll ju också herr Anderson i Råstock — känna sig bunden att gå med på det anslag på 300 miljoner kronor, som regeringen har föreslagit till arbetslöshetens bekämpande, och göra det såväl i fråga om beloppets storlek som ifråga om de linjer, som regeringen uppdragit för detsammas disponering. Det är en ganska stor orimlighet, herr statsråd, att kräva, att man nödvändigtvis skall gå med på just det förslag, som regeringen kommer med i denna stora fråga, som riksdagen får att behandla. Inom högern äro vi förvisso villiga till mycket kraftiga åtgärder till arbetslöshetens bekämpande.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)
Herr statsrådet behöver icke vara osäker på den punkten. Vi äro villiga till mycket stora uppoffringar i det avseendet. Men man är väl dock icke därför, som sagt, alldeles tvungen att gå de vägar, som just anvisas i regeringens förslag. Jag ber att få säga, att det finnes icke något som helst samband mellan dessa två frågor.

Vad fotbollen angår, har ju herr Holmström utförligt gått in på den frågan. Jag vill endast påpeka, att varken fotboll eller boxning fått ett öre av staten. Fotbollen har i stället hjälpt idrottsrörelsen.

Då herr statsrådet säger, att det både med avseende på denna och andra punkter gäller, att man i viss mån bör tänka på nästa års ecklesiastikminister, vill jag säga, att vare sig han nu vill hjälpa sig själv eller någon annan, så hör denna anmärkning icke riktigt hit. Det egendomliga är emellertid, att vi på avdelningen i utskottet just beaktat dessa synpunkter, men i viss mån kommit till ett motsatt resultat. Vi ha vid behandlingen av olika punkter åtskilliga gånger sagt, att vi skola icke skära ner så förfärligt mycket här, ty nästa år skall ecklesiastikministern också ha några anslag, som han kan skära ned! Således, det resonemang, som herr statsrådet för, kan man anföra såsom stöd för även den ståndpunkt, som vi intaga. Han säger alldeles riktigt, att man bör skära ned detta anslag i två vändor. Ja, det är riktigt, men om man utgår från det förutvarande anslaget på 120,000 kronor och nu skär ned det till 100,000 kronor och sänker ytterligare nästa år, blir ju detta också en sänkning i två vändor. Det resonemang, som herr statsrådet här för, håller alltså icke riktigt streck.

Jag ber således att få vidhålla den ståndpunkt, som jag förut givit uttryck åt. Det förefaller mig nämligen, som om man i år skulle kunna stanna vid den sänkning, som utskottsreservanterna här föreslagit, eller från 120,000 kronor till 100,000 kronor med den fördelning av anslaget, som finnes angiven i den reservation, som avgivits av herr Bergqvist m. fl. och till vilken jag således ber att fortfarande få yrka bifall.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Engberg:** Jag vill fästa den siste ärade talarens uppmärksamhet på att vad jag framhöll var, att jag trodde, att den anda och det patos, som utvecklades av herr Holmström ur arbetslöshetssynpunkt i den här frågan, skulle vara fullständigt förstummad, när vi komma in på frågan om det stora arbetslöshetsanslaget. Jag har aldrig påpekat något sådant sammanhang, som att den, som ur arbetslöshetssynpunkt motiverar detta anslag så, som herr Holmström gjorde, därför skulle vara förpliktad att acceptera vilket förslag som helst i arbetslöshetsfrågan. Det förstår nog herr Lindskog mycket väl.

Men jag återvänder till fotbollen. Herr Holmström underströk just de synpunkter, som jag ville framhäva, nämligen att tack vare fotbollen och boxningen, som äro publiknummer av första ordningen, har idrottsrörelsen en egen källa för finansiering i sådan utsträckning, att statsmedel kunna anlitas i mycket mindre omfattning, särskilt under nuvarande tider.

Vad herr Lindskog för övrigt gör gällande om nödvändigheten av att vid beviljandet av anslag taga hänsyn till förhållandena nästa år och att så skulle ha skett från statsutskottets sida, må det vara sant, att någon hänsyn härtill tagits. Men jag fäster ännu en gång uppmärksamheten på de 3,200,000 kronor, varmed denna kammare har höjt huvudtiteln. Om det på den punkten och på detta anslag skulle bliva vid det gamla nästa år, d. v. s. med de förhöjningar, som eventuellt i år beslutas, då är det uppenbart att eventuellt nödvändiga besparingar måste gå ut över andra punkter i huvudtiteln. Ty icke vill väl herr Lindskog eller någon annan inbilla sig, att det går att få in i

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

nästa års riksstat en huvudtitel med en sådan slutsumma, som det blir, om man med 3,200,000 kronor höjer de anslag, som av Kungl. Maj:t föreslagits. Det är fullkomligt orimligt, herr Lindskog. Konsekvensen blir då, att universitet, universitetsbibliotek och läroverk och hela raden av folkbildningsändamål få sitta emellan nästa år.

Herr **Norling:** Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Andersons i Råstock inlägg i fråga om fördelningen av detta anslag.

Jag kunde till att börja med instämma med herr Holmström, men i likhet med herr statsrådet fann jag hans argumentation i någon mån demagogisk, varför jag senare icke längre kunde instämma med honom.

Varför jag i denna punkt anslutit mig till den reservation, som går utöver regeringens begäran om anslag, är helt enkelt beroende på att man här dragit in 33 % av innevarande års anslagssumma. Jag tycker, att det går något för raskt med beskärningarna. Nu ha både gymnastikförbundet och riksidrottsförbundet under senare år träffat överenskommelse om samarbete med folkbildningsorganisationern, och detta har gjort att 10,000-tals ungdomar mobiliserats i arbete för fysisk fostran. Detta gör ju emellertid även, att utbildningen av instruktörer slukar åtskilligt av de anslagsbelopp, som komma dem tillgodo.

I fråga om fördelningen av anslaget har jag anslutit mig till den reservation, som avgivits av herr Bergqvist m. fl. Denna reservation riktar sig icke mot gymnastikförbundet — det arbete detta förbund utfört erkännes av alla — men jag vill fästa uppmärksamheten på att riksdagen själv intagit den ståndpunkten sedan 1929, att gymnastiken borde ha den mindre delen av anslaget. Vi förorda därför, att den nuvarande grunden för anslagets uppdelning bibehålles.

Jag vill vidare nämna, att från de 65,000 kronor, som riksförbundet hittills har fått, har avgått dels 4,000 kronor till understödjande av skididrotten bland ungdomen, dels 2,000 kronor till Sveriges akademiska idrottsförbund och dels 2,000 kronor till Sveriges militära idrottsförbund. Alltså har riksidrottsförbundet endast fått 57,000 kronor. Förbundet fördelar sitt anslag på 15 specialförbund, av vilka en del ha så viktiga uppgifter som exempelvis skidförbundet och simförbundet. När man tänker på allt vad förbundet har finansierat och att under dess ledning även sortera idrottsplatskommittén, så tycker jag, att det är motiverat att bibehålla nuvarande fördelningsgrund mellan gymnastiken och idrotten.

Sedan ha vi resonemanget om fotbollen och bandyn. Det är ju, som förut framhållits, så långt ifrån, att dessa idrotter skulle få något med av detta statsanslag, att de i stället få hjälpa till att finansiera den övriga idrotten. Sålunda har fotbollsförbundet under de sista åren lämnat 15,000 kronor om året till anordnande av idrottsplatser. I vad mån förbundet kan ytterligare bistäcka till allmänna idrottsrörelsen, känner jag icke till, men att påstå, att detta förbund skulle få något med av statsbidraget för idrottsändamål, är icke riktigt.

Vad beträffar framställningen från den kommunistiska minoritetsgruppen i riksdagen om anslag till arbetarnas idrottsförbund, så instämmer jag för min del i det fallet i det resonemang, som förts från herr statsrådets sida. Även om man kan vara tveksam inför vissa tendenser inom idrottsrörelsen, så kan det icke vara ett statsintresse att bevilja anslag till en politisk idrottsorganisation. De som bildat en sådan organisation och vilja gagna densamma, de få även se till, att den blir finansierad.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till herr Bergqvists m. fl. reservation.

Herr **Hultman:** Herr talman! Då icke heller jag kunnat i föreliggande fråga följa Kungl. Maj:t så långt som till att skära ned anslaget med 40,000 kronor, så har detta berott därpå, att jag har den uppfattningen, att man icke alla gånger kan mäta allting i pengar. Omkring den organisation det här gäller samlas de unga, oavsett social ställning eller politisk uppfattning, och den uppfostrande betydelse, som idrotten har, tror jag ingen numera vill bestrida. Alla äro väl överens om att göra det bästa och det mesta möjliga för att stödja och utveckla ungdomens sunda nöjesliv, och detta kunna vi knappt göra på ett bättre och mera effektivt sätt än genom att lämna denna verkligt stora folkrörelse ett anslag av sådan storlek, att det på ett tillfredsställande sätt fyller behovet.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Bergqvists m. fl. reservation.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Endast några få ord med anledning av herr Andersons i Råstock anförande. Han talade om »den lilla slant», som det här gäller, när han yrkade på en höjning av anslaget med 20,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t begärt. Ja, det är klart, att ur statsbudgetens synpunkt är det en ganska liten slant, men det är dock i och för sig ett betydande belopp, och jag tycker, att när vi kunna göra en besparing, så böra vi göra det.

Jag nödgas säga, att när man jämför detta anslag med det större anslag, som debatterades och beviljades av denna kammare i onsdags, så föreligger det i själva verket ingen analogi härvidlag. Den gången gällde det nämligen ingen besparing, det var visserligen en utgiftsminskning på åttonde huvudtiteln, men ingen verklig besparing, ty beloppen måste under alla omständigheter gå ut, fast det eljest fått ske på ett annat sätt. I detta fall återigen kan man tala om en verklig besparing, och jag tror, att även 20,000 kronor är ett så pass stort belopp, att man får ta hänsyn till det i nuvarande tid, allra helst som jag är av den uppfattningen, att vi kunna få gå ännu längre ett kommande år, oavsett vilken finansminister eller ecklesiastikminister som då sitter.

Det är på grund av dessa synpunkter, som jag vill trycka på de faktiskt föreliggande omständigheterna. Här är ett anslag, som visserligen bidrar till att skaffa folk förströelse, men som icke kan vara av sådan natur, att det skulle bli någon större olycka, om vi skulle gå med på den sänkning, som föreslagits av Kungl. Maj:t.

På grund härav får jag alltså hemställa, att vi följa Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Herr **Lindskog:** När herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet replikerade mig i anledning av de ord, som jag nyss uttalade, så passade han på att med stor skicklighet växla in på ett sidospår, som jag tyckte hade bra litet med den föreliggande frågan att göra. Han talade om dessa 3,200,000 kronor, som kammaren beslutade om häromdagen i folkskolefrågan. Jag kan förstå, att han tog till detta, men vad jag har svårt att begripa är, att han i detta sammanhang med sådant patos vände sig just mot mig och sade, att jag väl borde begripa, att om vi offra 3,200,000 kronor, måste det gå ut över åttonde huvudtiteln nästa år. Ja, herr statsråd, det förstår jag mycket väl, men jag tycker, att det är orättvist att rikta detta ord mot mig, ty jag röstade

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

emot det anslaget, och jag hoppas livligt att den gemensamma voteringen skall utfalla så, att dessa 3,200,000 kronor icke komma att utgå. Jag är fullkomligt ense med herr statsrådet — och det vill jag också säga till herr Svensson i Grönvik — att det är alldeles givet, att om vi verkligen lägga denna stora summa på åttonde huvudtitelns utgiftsstat, så måste detta komma att gå ut över åttonde huvudtiteln nästa år. Då blir det för en kommande ecklesiastikminister ytterligt svårt att där få en förnuftig avvägning av utgiftsposterna på de olika punkterna. Jag är således fullständigt överens med herr statsrådet på den punkten. Jag vill bara påpeka, som sagt, att det är orätt, att jag skall få lida för detta, då jag är alldeles oskyldig i detta avseende!

I övrigt måste jag vidhålla, att denna skenbara utgiftsökning på några tiotusen kronor, som i verkligheten innebär en minskning på andra områden — jag syftar på folkhälsans område — säkerligen kommer att bära goda frukter. Därför tror jag för min del, att det är väl använda pengar, om andra kammaren går med på den reservation, som går ut på ett anslag på 100,000 kronor.

Herr **Holmström:** Herr talman! Jag skall icke försöka visa, vilka begränsade möjligheter fotbollen har att, trots god vilja, hjälpa idrotten. Jag skall endast peka på att de av förre finansministern tillsatta »besparingssakkunniga» ha granskat statens anslag, och de ha ju, som vi alla veta, vid sin granskning haft mycket god vilja att skära ned statens anslag. Om de hade funnit, att idrotten i någon större omfattning skulle kunna leva på fotbollen, är jag alldeles övertygad om, att de skulle ha föreslagit en sänkning av idrottsanslaget. Som jag framhöll i mitt första anförande, ha emellertid besparingssakkunniga lämnat detta anslag orört. Följaktligen ha de ansett, att ett statsanslag på 120,000 kronor är berättigat. När således dessa sakkunniga ansett detta anslag vara berättigat, då kan andra kammaren vara ganska förvissad om, att det anslag, som det nu är fråga om, nämligen 100,000 kronor, verkligen är behjärtansvärt.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Bara en kort replik till herr Svensson i Grönvik. Han frågade, om det var någon större olycka, som skulle inträffa, om anslaget nu nedsättes. Jag vill då säga honom, att jag betraktar det som en verklig olycka, om alla de som lagt ned ett frivilligt arbete för idrotten och gymnastiken skulle finna, att deras förhoppningar svekos och deras goda avsikter och vilja på något sätt underkändes från statsmakternas sida. Därigenom skulle åstadkommas en deprimering, och kanske skulle den löftesrika utveckling, som vi haft under åtskilliga år, stanna av eller rentav gå tillbaka.

Herr **Linnér:** Herr talman! Jag vill bara tillägga några ord till vad som yttrats om detta anslag.

Jag delar fullständigt herr statsrådets uppfattning om den risk, som föreligger, om riksdagen ökar vare sig denna eller andra huvudtitlars slutsumma med stora belopp. Men om jag det oaktat förordar en höjning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget för idrotten, så är det på grund därav, att jag tror, att detta lilla anslag är i särskilt hög grad ett produktivt anslag. Man vet ju, hur det går till. Den centrala organisationen gör upp en plan, och sedan tilldelar den de små lokala förbunden mycket, mycket små belopp, och dessa små förbund ordna sedan i regel med någon hjälp ifrån kommunernas sida idrottsplatser på ett mycket billigt sätt. Därmed sysselsättas åtskilliga arbetslösa under själva arbetet, sedan syssesättes en grupp idrottsintresserade pojkar under sina idrottsövningar. Man måste då säga, att man

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)
verkligen vinner någonting med dessa små belopp, i varje fall mera, än man kunnat vinna på annat sätt för så små medel.

Då återstår frågan, huruvida det icke är möjligt att få det erforderliga anslaget från de stora inkomstbringande idrotterna, framför allt från fotbollen. Den tankegången har jag för min del varit inne på i hög grad för tio år sedan, när jag undersökte dessa frågor tillsammans med andra saker. Det visade sig emellertid, att det icke går annat än på frivillighetens väg. Man har — dess värre, säger jag för min del — icke någon utväg att tvångsvis förmå fotbollsförbundet att överflytta någon del av sina inkomster till övriga idrottsgrenar. Därför tror jag, att det icke återstår något annat, om man ej vill att idrotten skall tillbakaträngas — och det vore olyckligt under nuvarande tidsförhållanden — än att rösta för den anspråkslösa höjning, som reservanterna här förorda.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav först propositioner angående utskottets hemställan i mom. a), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i nämnda moment, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i mom. a) i den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, 3:o) bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet samt 4:o) bifall till det förslag, som innefattades i mom. a) i den av herr förste vice talmannen Olof Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, varför herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen äskade likväl herr Norling votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition i voteringen om kontrapropositionen i huvudvoteringen antagits den under 2:o) omförmälda propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten 237 mom. a) i statsutskottets utlåtande nr 8 antager Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit det förslag, som innefattas i mom. a) i den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraproposition antagit den under 3:o) angivna propositionen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande proposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 237 mom. a) i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Härefter framställde herr andre vice talmannen rörande utskottets hemställan i mom. b) propositioner dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, II: 126; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 238—251.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 252.

Lades till handlingarna.

Punkten 253.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 254.

Lades till handlingarna.

Punkterna 255 och 256.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Ang. blodundersökning i mål om barn utom äktenskap m. m.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, föredrogs vidare första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Därvid anförde

Herr **Flyg:** Herr talman! Jag vill med några ord följa den av mig framförda motionen till den begravning i riksdagens arkiv, som nu skall förrättas. Utskottets i detta utlåtande föreliggande förslag till ny lagstiftning på området är tillkommet med anledning av en motion, som vid 1931 års riksdag av mig framfördes. Utgångspunkten för denna liksom för den nu väckta var, att man skulle på detta område komma fram till största möjliga likställighet mellan parterna i sådana konflikter, som det här gäller. Nu har man i den föreslagna lagtexten stadgat, att det skall tillkomma den manliga parten rätt att kräva, då han så anser vara önskvärt och i sitt intresse, blodundersökning på modern och det barn tvisten gäller. Men däremot säger man från utskottets sida och även från departementschefens, att man på grund av dels medicinska och dels även juridiska skäl icke kan gå med på att ge även den kvinnliga parten i dylika tvister samma rätt som mannen. Jag skall icke polemisera vare sig mot de medicinska eller mot de juridiska argumenten eller mot den argumentation, som kommit från sådant håll, därför att jag ej är kompetent därtill och därför att jag icke har någon anledning att gå in på en sådan polemik. Men jag har redan i motionens motivering sagt, att vad som här

Ang. blodundersökning i mål om barn utom äktenskap m. m. (Forts.)
föreslås har en maskulin betoning, om jag får använda det ordet även här i mitt yttrande i kammaren. Jag menar, att då det gäller så ömtåliga tvister, som det här är fråga om, skulle man ha anledning att söka undvika en sådan formulering. Nu säger man, att alldenstund det icke är möjligt att genom blodundersökning bevisa, att en man i dylikt fall kan vara far till det barn, varom tvisten står, kan man icke här skriva in i lagtexten motsvarande rättighet för den kvinnliga parten, ty hennes enda intresse skulle bestå i, att hon kunde genom en dylik hemställan och genom en på grund av denna hemställan företagen blodundersökning på den manliga parten få bevisat, att hennes påstående, att mannen är far till barnet, skulle vara riktigt. Det kan man ej. Man har på blodundersökningens område icke kommit så långt, att man kan bevisa något dylikt. Jag skall, som sagt, ej ingå i någon polemik mot detta resonnemang, men jag vill ha sagt, att jag ändå anser, att lagförslaget borde ha formulerats annorlunda. Ty det kan ej bestridas, att om en sådan rättighet gåves den kvinnliga parten i dylika mål, hade man därmed i varje fall kommit så långt, att en domstol, som skall döma, som har avgörandet i en svår tvist, där den manliga parten nekar och själv ej använder sig av rätten att begära blodundersökning, ändå genom det sammanhang, som ett blodprovs utslag kunde visa mellan fadern, modern och barnet, skulle kunna få en viss trygghet för fällande av sitt utslag, ej ett argument, ej ett bevis, men likväl den tryggheten, att det kan förhålla sig så, som den kvinnliga parten säger. Jag är rädd för, att man nu skall peka på, att vad man nu gör, skall betyda, att man givit den manliga parten i dylika tvister ytterligare en möjlighet att komma ifrån det ansvar, som det här är fråga om. Jag har ingen anledning att gå emot ett sådant önskemål. Jag vet alltför väl, att ett sådant ytterligare skydd, som man avser att ge, är av behovet påkallat. Men jag tror, att om man även formulerat lagtexten så, att samma möjlighet stode båda parterna till buds, hade man gjort en formulering, som varit klok ur den synpunkten, att man här bör undvika att skapa ytterligare antagonism och därför ger vederbörande samma rättsliga ställning. Den kvinnliga parten blir ändå lidande därigenom, att för hennes vidkommande kan aldrig en dylik undersökning få samma bevisvärde, som den kan få, då det gäller den manliga parten.

Vad sedan beträffar motionens andra önskemål, nämligen ifråga om lagens retroaktiva tillämpning, säger man, att det ej är möjligt. Det vore att gå emot vad som hittills har gällt på lagstiftningens område. En sådan anordning skulle stå i strid med de enligt svensk rätt gällande principerna om doms rättskraft i civila mål. Det är möjligt, att det förhåller sig så, men jag tror ändå, att man icke får anse den fråga, som jag berört i min motion, slutgiltigt löst med denna utskottets formulering och med detta utlåtande, som nu kommer att godkännas av kammaren. Ty det är tämligen visst — och därom råda, skulle jag tro, inga delade meningar — att man har på detta område en hel rad av vad vi kunna kalla orättfärdiga och orättvisa domslut, där vederbörande part bör få möjlighet att få sin sak prövad med de resultat till hjälp, till vilka vetenskapen kommit under årens lopp. Jag är ej för dagen medveten om, på vilket sätt man skall gå tillväga för att få till stånd en sådan ändring, men jag vill i detta avseende speciellt ha sagt, att jag för mitt vidkommande ämnar söka efter sådan form, som utskottet icke skall kunna avvisa vid ett kommande tillfälle, för att få ändring till stånd i detta avseende.

Till sist vill jag säga, herr talman, att jag icke är övertygad eller, rättare sagt, att utskottet icke har övertygat mig om, att min framställning i motionen varit oriktig. Jag har emellertid ingenting att invända emot, att man nu tar det steg, som föreslagits, och som jag anser vara ett steg i rätt riktning.

Ang. blodundersökning i mål om barn utom äktenskap m. m. (Forts.)
Jag vill emellertid ha sagt, att jag därmed ej är nöjd, utan att jag anser, att man bör snarast möjligt gå vidare och det i sådan riktning, som jag i min motion uttalat önskvärdheten av. Jag ber att med hänsyn till frågans läge för dagen få säga, att jag icke ämnar yrka bifall till min motion. Jag har alltså, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Vidare föredrogos första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter samt om ändring i lagens överskrift; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 (nr 321) angående införande av lagen om förmynderskap.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion angående reformering av gällande hyreslagstiftning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 358, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Ström m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda huruvida och på vilket sätt gällande bestämmelser, som reglerade förhållandet mellan hyresvärd och hyresgäst — hithörande delar av lagen av år 1907 om nyttjanderätt till fast egendom samt lagen den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra, m. m. — måtte sammanföras i en modern hyreslag, som utformades under hänsynstagande till nutida förhållanden på detta område, i en social och humanitär anda efter ungefärligen de grundsatser, som i motionen anförts.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Linder, Norman, Olof Carlsson, Hage, Olovson* i Västerås, *Molander* och *Hermansson.*

I anslutning till denna reservation hade herr *Hage* i särskilt yttrande hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning, huruvida och på vilket sätt bestämmelserna i gällande hyreslag måtte kunna i större utsträckning än vad nu vore fallet erhålla en *tvingande* i stället för en *dispositiv* innebörd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr **Hage,** som anförde: Herr talman! Denna fråga, som berör hyreslagstiftningen och dess reformering, har vid föregående tillfällen mycket utförligt diskuterats i kammaren vid upprepade tillfällen, och jag kan därför nu inskränka mig till ett mycket kort anförande i frågan. Jag vill dessutom säga, att jag vet av gammal erfarenhet, att denna fråga intresserar

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning. (Forts.)
i huvudsak bara representanterna för de stora och de medelstora städerna, under det att representanterna för de mindre samhällena äro mindre intresserade av detta spörsmål, och det beror på, att i de mindre samhällena är förhållandet mellan hyresgäster och husägare grundat på mera patriarkaliska förhållanden, och därför uppkommer det där mindre diskussioner och konflikter mellan vederbörande än i de stora samhällena, där hyresproblemet är mycket uppmärksammat. Detta har resulterat däri, att vi ha i allmänhet i de stora samhällena stora och livskraftiga hyresgästföreningar, som följa med och hjälpa hyresgästerna i konflikter med husägarna.

Nu vill jag säga, att när damerna och herrarna se på detta utskottsutlåtande, så finna ni kanske att här är skillnaden mellan utskottets utlåtande och reservationen icke så synnerligen stor. Reservanterna ha nämligen avstått från att göra något yrkande med avseende å hela frågan om en reformering av hyreslagstiftningen, som har tagits upp i den motion, som är väckt. Man har däremot från reservanternas sida inskränkt sig till att göra ett visst yrkande på en viss punkt, nämligen angående en omändring av den gällande lagstiftningen, och den punkten berör 3 kap. i nyttjanderättslagen 10 och 12 §§. I dessa paragrafer behandlas främst frågan om husägares skyldighet att hålla lägenheter, som äro uthyrda, i gott skick. Rörande den saken säger utskottsmajoriteten, att det torde kunna råda tvekan om lämpligheten av att det skall vara full avtalsfrihet på detta område.

Det är så, att när det gäller arrende- eller hyreslagstiftningen, så äro lagarna på dessa områden i stor utsträckning utformade på vad man kallar avtalsfrihetens grund. Vederbörande ha rätt att göra upp med varandra allt eftersom man träffar överenskommelse. Men sedan har lagstiftningen tagit fasta på det förhållandet, att *vissa* frågor, som avhandlas i hyres- och arrendelagstiftningen, äro så betydelsefulla ur samhällets synpunkt, att man har i båda dessa lagar infört ganska långt gående sociala bestämmelser till skydd för den, som anses såsom den svagare parten, d. v. s. brukaren av fastigheten, under det att man generellt utgår ifrån, att ägaren i allmänhet är den starkare. För att skydda den svagare har man alltså utgått ifrån, att det skall finnas på flera punkter — om man nu här inskränker sig till hyreslagen — socialt betonade bestämmelser till skydd för brukaren, hyresgästen. Det är man enig om. Men striden står om, hur långt man skall gå, hur stor del av lagstiftningen som skall vara socialt betonad och utformad, så att det skall framtvingas från ägaren en förpliktelse mot hyresgästen, oavsett om ägaren till lägenheten vill detta eller ej.

I det fallet har utskottets majoritet sagt, att när det gäller dessa mycket betydelsefulla stadganden i 3 kap. 10 och 12 §§ nyttjanderättslagen, kan det anses rimligt, att det finnes tvingande bestämmelser av social innebörd till skydd för nyttjanderättshavaren. Det är man ense om även inom utskottsmajoriteten. Då gå reservanterna konsekvent fram med den förklaringen och säga, att eftersom utskottets majoritet anser det rimligt, så begära reservanterna utredning och begära, att Kungl. Maj:t skall ändra om lagen på dessa båda punkter, som gälla skyldighet för fastighetsägare att hålla uthyrd lägenhet i gott skick. Och de begära, att Kungl. Maj:t, med utgångspunkt från denna allmänna uppfattning, skall utforma en lagstiftning så, att den får socialt innehåll och så att det kan bli *tvingande* för husägaren att hålla lägenheterna i gott skick. Jag vill i det sammanhanget säga, att dessa båda paragrafer äro för närvarande så utformade, att de giva vissa anvisningar. De säga till husägaren, att han bör hålla fastigheten i gott skick och att det är ett allmänt intresse, men — säger lagstiftningen samtidigt — om ni icke vill det, kan ni befria er från den skyldigheten genom att föra in i kontrak-

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning. (Forts.)

tet, att ni avsäger er den skyldigheten vis à vis hyresgästen. Vi ha sagt, att det att man tillåter husägaren att genom kontraktsbestämmelse fritaga sig från skyldigheten att hålla fastighet i gott skick är orimligt och det står i mosättning till innebörden i bestämmelserna och den uppfattning, som ligger till grund för hyreslagstiftningens sociala bestämmelser. Vi ha alltså sagt, att när utskottsmajoriteten har samma uppfattning, kan det vara rimligt, att man begär, att Kungl. Maj:t åstadkommer utformulerandet av en lagstiftning, så att den får *tvingande* innebörd, i stället för att den nu har s. k. *dispositiv* karaktär.

Jag vill säga särskilt, att orsaken till att vi framfört detta är, att det finnes särskilt på stora platser såsom Stockholm och Göteborg en opinion, som kräver en sådan lagstiftning. Den opinionen grundar sig på det faktum, att husägarna använda sig av denna rättighet, som finnes att frigöra sig från lagens anda och mening, genom en bestämmelse i *kontraktet*. Detta leder till ett stort antal kontraktstvister, och det är särskilt intygat från personer, som syssla praktiskt med sådana tvister, att de upptaga i stor utsträckning rättshjälpsanstalternas verksamhet. Föreståndaren för rättshjälpsanstalten i Göteborg har i brev bl. a. meddelat, att just sådana konflikter, som beröra hyreslagstiftningen, ha under ett år uppgått till ett antal av 435 fall, och han förklarar, att sådana saker tendera till ökning mer och mer och att det vore önskvärt, om man kunde få på den punkten i första hand en utredning och sedan en lagstiftning, som innebure just detta, en *tvingande* lagstiftning, som sade bestämt ifrån hur lag och praxis skulle vara.

Jag skall inskränka mig till det anförda och med utgångspunkt från detta yrka bifall till den reservation, som är avgiven och i vilken yrkas, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning, huruvida och på vilket sätt bestämmelserna i gällande hyreslag måtte kunna i större utsträckning än vad nu är fallet erhålla en *tvingande* i stället för en *dispositiv* innebörd.»

Vidare yttrade:

Herr **Lundstedt:** Herr talman! Denna motion har, såsom herr Hage påpekade, ett mycket vidsträckt syftemål. Motionen syftar till icke mindre än en helt och hållet ny hyreslagstiftning. Jag förmodar, att det icke är annat än en tidsfråga, innan man här i landet på allvar känner sig nödsakad att taga itu med en mera genomgripande reformering av hyresrätten. Men å andra sidan kan igångsättandet nu av en sådan utredning väl icke, såsom ju också framgår av såväl utskottsmajoritetens som reservanternas uttalanden, vara lämpligt; enligt min mening ytterligare av den grund att det alltjämt råder både stridighet och oklarhet angående själva reformlinjen i en väsentlig punkt. I varje fall är det opraktiskt att nu göra ett yrkande i sådan riktning, och jag har begärt ordet endast för att stödja reservationen.

Jag kan i det väsentliga instämma i vad herr Hage sagt. Jag vill endast göra några särskilda påpekanden. Jag finner frågan på detta sätt begränsad i själva verket vara av synnerligen enkel juridisk art. När man läser utskottsmajoritetens utlåtande, får man emellertid för sig, att det vore någonting av mera invecklad beskaffenhet, som majoriteten, hur sympatisk den än synes ställa sig till reservanternas ståndpunkt, likväl icke för närvarande vill gå med på.

Det gäller endast att pröva å ena sidan *vilka* föreskrifters förvandling från dispositiv till tvingande karaktär, som för hyresgäster kunde vara av intresse, och å andra sidan, i vilken mån införandet av en sådan tvingande

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning. (Forts.)
karaktär hos vissa bestämmelser kunde verka hämmande på bostadsproduktionen. Utskottet har självt icke bara för tillfället utan i flera föregående utlåtanden uttalat, att utskottet verkligen anser, att det mycket väl kan diskuteras, huruvida det icke, trots att i allmänhet den civila lagen icke är av tvingande utan dispositiv natur, likväl borde åt två mycket viktiga paragrafer, nämligen de nu ifrågavarande 10 och 12 §§, ges tvingande natur till skydd för hyresgästerna. Ser man på det argument utskottet har för att, oaktat denna inställning till frågan, dock icke förorda den ståndpunkt, som reservanterna intagit, så är svaret följande, som framgår av sid. 14 i utskottets utlåtande. Utskottet har i de utlåtanden, som utskottet i ärendet avgivit vid 1930 och 1931 års riksdagar, uttalat, att utskottet »ansett, att detta spörsmål är av den beskaffenhet, att det bör upptagas till utredning endast i ett större sammanhang». Och samma ståndpunkt intages nu av 1933 års utskott. Jag kan icke finna, att det skälet har någon som helst bärkraftighet. Uppriktigt sagt förstår jag icke en dylik synpunkt anförd på sätt som skett i utlåtandet. Det är mycket vanligt, att man i utskottsutlåtanden finner ett sådant resonemang, som att vi icke skola taga upp den och den saken nu utan i stället vänta, tills vi få behandla saken i ett större sammanhang. Vad som i allmänhet saknas i sådana deklarationer är ett anförande av det eller de *skäl*, som medföra, att det just nu icke passar att ta upp frågan isolerad.

En sådan utredning, som det här är fråga om, är som sagt av allra enklaste slag. Man behöver endast gå igenom hyreslagen och se efter, huruvida vissa stadganden lämpligen kunna omvandlas till s. k. absoluta, d. v. s. förlänas tvingande natur. Jag tror, att resultatet icke skulle bli annat, än att man i sådant avseende just skulle begränsa sig till de paragrafer, som utskottet talar om och som också omnämnas i reservationen och nu senast behandlades av herr Hage, nämligen 3 kap. 10 och 12 §§. Den utredning, som jag här talar om, kan naturligtvis företagas fullkomligt isolerat ifrån en utredning om sådana »större sammanhang», som kunna märkbart beröra förhållandena på bostadsmarknadens och byggnadskreditens område.

Om man nu kommer till det resultatet, som vi alla för närvarande tyckas anse vara rimligt, att dessa stadganden helt eller delvis böra tilläggas tvingande natur, så består hela lagändringen väsentligen endast däri, att man vid vardera av paragraferna 10 och 12 inskjuter, att förbehåll i hyresavtalet, som strider mot paragrafens innehåll, resp. innehåll i det eller det avseendet, vare utan verkan,

Om man nu som sagt skulle komma till det resultatet, att dylika lagändringar böra genomföras, är det mig omöjligt att se, att detta på något sätt kan vara prejudicerande för en reformering av hyresrätten i det hela. Jag menar sålunda, att i *sak*, om ock icke i ord, icke blott reservanterna utan jämväl övriga medlemmar av utskottet faktiskt stödja den ståndpunkt, som reservanterna ha intagit, då dessa yrka på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning angående möjligheten att förvandla dispositiva bestämmelser i hyreslagen till tvingande sådana.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att varmt få rekommendera kammaren att godtaga reservanternas ståndpunkt.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet är märkligt såtillvida, att när ärendet var före i utskottet, anmäldes avvikande mening av blott en utskottsledamot, nämligen av herr Hage, under det att alla övriga, som deltogo i ärendets behandling inklusive de, vilka ha reserverat sig blankt, voro fullkomligt ense om att motionen borde avslås. Jag anser mig även ha rätt att meddela, att yrkandet om avslag på motionen fram-

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning. (Forts.)

ställdes av en av de personer, vilka nu stå som reservanter. Detta är ett ganska egendomligt förhållande, som jag icke kan låta bli att påpeka och som möjligen kan bottna däruti, att under mellantiden mellan beslutet i utskottet och reservationstidens utgång en grövre stämma än den, vilken lät höra sig i utskottet, kan ha gjort sig hörd hos reservanterna och därigenom föranlett dessa att i viss mån ändra ståndpunkt. Jag kan icke neka mig att utsäga detta, därför att det har förut i år förekommit en likartad skillnad mellan ståndpunktstagandet inom andra lagutskottet och ståndpunktstagandet sedan här i kammaren. Det kan med skäl påfordras, att man överväger en sak så pass noga, innan man yrkar och röstar i utskottet, att man kan vidhålla sin ståndpunkt till dess utskottsutlåtandet kommer i tryck och föreligger till behandling i kammaren.

Den föreliggande frågan är ju ingalunda ny här i riksdagen. Den har varit föremål för motioner upprepade gånger, såsom också framgår av utskottets utlåtande. Den var föremål för prövning inom andra lagutskottet år 1931 på grund av motion av herr Hage, och frågan underkastades då en så ingående och sorgfällig behandling, att väl sällan en enskild motion blivit så ingående och sorgfälligt prövad inom ett riksdagens utskott. Vi kommo emellertid då efter denna sorgfälliga prövning till det resultatet, att på grund av föreliggande förhållanden på bostadsmarknaden — vi hade därvidlag införskaffat uttalanden och redogörelser från på området mycket kunnigt och insiktsfullt folk — skulle det vara förenat med mycket stora vanskligheter och risker, icke minst för den hyresbehövande allmänheten, om man nu skulle gå in för krav på förändringar i fråga om hyreslagstiftningen, vilka förändringar vore ägnade att väsentligen rubba avtalsfriheten och därigenom skulle kunna verka hindrande och hämmande på bostadsproduktionen. Envar torde väl vara villig medgiva, att en inställd eller väsentligt hämmad bostadsproduktion samtidigt som tillströmningen till samhällena har varit så stark, som den varit under de gångna åren, icke skulle innebära någon hjälp för dem, vilka behöva hyra, utan skulle säkerligen medföra ytterligare svårigheter för dem och sannolikt öka hyrorna, vilka ju för övrigt äro tillräckligt höga ändå. Nu kanske det icke föreligger fullt samma skäl att frukta tillströmning till städerna, men fortfarande är ställningen både på hyresmarknaden och kanske ännu mera i fråga om bostadsproduktionen så vansklig, att det torde vara mycket tvivelaktigt, huruvida det kan vara klokt att nu gå in för krav på skärpt hyreslagstiftning och därigenom till äventyrs åstadkomma, att kapitalet icke vill gå till bostadsproduktionen, varigenom den lättnad på hyresmarknaden, som onekligen har inträtt genom den rikligare tillgången på bostäder, skulle äventyras eller möjligen försvinna. Jag kan för min del icke finna annat än att om så skulle ske, så hade man icke genom sin välvilja mot hyresgästerna gjort dessa någon verklig tjänst utan uteslutande en otjänst.

Herr Lundstedt började sitt anförande på sådant sätt, att jag icke därav kunde utläsa annat än att han fann det vara vanskligt och omotiverat att nu gå inför en isolerad undersökning i enlighet med motionärernas och reservanternas yrkande, men han slutade likväl med att yrka bifall till reservationen. Han gjorde gällande, att utskottets uttalande icke hade någon bärande kraft, då utskottet i sitt utlåtande på sid. 14 sagt, att »utskottet har emellertid ansett, att detta spörsmål är av den beskaffenhet, att det bör upptagas till utredning endast i ett större sammanhang». Om jag fattade herr Lundstedt rätt, gjorde han gällande, att en förändring av 3 kap. 10 och 12 §§, så att den dispositiva naturen av bestämmelserna skulle ersättas av en tvingande, skulle icke innebära någon förändring av något större sammanhang. Han sade, att det behöver icke sammankopplas med förhållandena på bostadsmark-

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning. (Forts.)
naden, byggnadskrediterna o. dyl. Ja, vi ha inom utskottet, herr Lundstedt, haft en helt annan uppfattning därutinnan. Vi hålla nämligen före, att om man skulle gå in för en undersökning och en förändring just beträffande dessa här ifrågasatta spörsmål, så har detta ett mycket betydande sammanhang med bostadsproduktionen i sin helhet och bör icke ses så isolerat, som herr Lundstedt tycktes vilja göra. Det är kanske en »enkel juridisk fråga» att omforma hyreslagen i det hänseendet — därom vill jag icke tvista med herr Lundstedt, som ju är jurist — men jag vågar bestämt bestrida, att det skulle vara en så enkel och isolerad juridisk fråga, att den skulle kunna lösas utan att den skulle inverka på bostadsmarknaden och bostadsproduktionen.

Då förhållandena, herr talman, såsom jag nyss nämnde, fortfarande äro så pass vanskliga, att man kan befara, att en skärpning av hyresbestämmelserna skulle kunna medföra icke önskvärda verkningar för hyresgästerna, så tror jag för min del, att utskottet haft mycket goda skäl för sin hemställan, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hage:** Herr talman! Det är ju icke så vanligt, att man här i kammaren drar upp vad som förekommit i utskotten vid behandling av olika frågor, men det händer kanske någon enstaka gång. Om man emellertid gör det, bör man referera det, som har förevarit, på ett fullständigt sätt och icke dra fram endast det, som passar, men utesluta det, som icke passar ens egna intressen. Jag tycker därför, att det borde ha varit herr Magnussons i Skövde skyldighet, att — när han talade om att en partivän till mig yrkat avslag på motionen — också sanningsenligt referera, att samma person samtidigt sade, att han icke hade så mycket att invända emot det mindre yrkande, som herr Hage nu hade kommit med. Det är ett faktum, att på det sättet yttrade sig denne medlem av utskottet, och det ställer ju saken i en helt annan belysning än den, som åstadkoms av herr Magnusson i Skövde.

Jag vill vidare säga, att dessa gissningar om »en grövre stämma» och allt det där, det kunde herr Magnusson i Skövde ha behållit för sig själv. Jag tycker, att innan man kastar fram sådana saker, skall man ha något att bygga på och icke kasta ut sådant utan att ha den ringaste grund härför.

Jag vill därefter påpeka, att herr Magnussons i Skövde hela motivering för ett avslag på reservationen var ju egentligen en motivering, som passade för ett avslag på hela den föreliggande motionen. Däremot passade icke denna motivering för den mindre del av motionen, som reservanterna ha tagit upp. Här passar däremot i hög grad att framhålla, tycker jag — såsom både jag och herr Lundstedt förut ha gjort — att utskottsmajoriteten dock har sagt, att det kan finnas vissa skäl för att ändra 3 kap. §§ 10 och 12 nyttjanderättslagen. Man har visserligen skrivit försiktigt, men man har dock skrivit tämligen tydligt och klart. Utskottsmajoriteten kommer icke ifrån, att den dock har sagt, att det är ingen orimlighet, om en sådan lagförändring åstadkommes, och att det finns vissa skäl för att göra en ändring på dessa bägge punkter.

När herr Magnusson i Skövde talar om att en sådan reform skulle kunna verka hämmande på hela bostadsproduktionen, så måste detta väl vara en fruktansvärd överdrift. Kan verkligen herr Magnusson i Skövde på allvar påstå, att om det nu finns två paragrafer i 3 kap. nyttjanderättslagen, där lagstiftaren säger ifrån, att vederbörande husägare *bör* hålla fastigheten i gott skick — att så *bör* ske är alltså lagstiftarens mening och uppfattning — men samtidigt medgiver vederbörande att i kontraktet frigöra sig från denna skyldighet, och om man nu säger, att vi vilja gå litet längre och vilja ge bestämmelsen om att fastigheten skall hållas i gott skick en *tvingande* innebörd,

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning. (Forts.)

så skall en så pass liten förändring verka hämmande på hela bostadsproduktionen här i landet? Jag frågade för övrigt vid något tillfälle en person, som var något lierad med husägarsidan, och han sade, att han överhuvud taget var rädd för en genomgripande och långt gående reformering av hela hyreslagstiftningen, men en så pass liten förändring som denna — sade han — kommer antagligen icke att verka något vidare i den riktning, som herr Magnusson i Skövde antydde.

Jag tror, att vi, som hålla på denna lilla förändring av lagstiftningen, ha allt skäl för detta, och vi kunna icke minst med utgångspunkt från utskottsmajoritetens eget uttalande yrka bifall till vår reservation.

Herr **Lundstedt:** Herr talman! Jag måste tillstå, att jag hade synnerligen svårt att höra en del av herr Magnussons i Skövde uttalanden, såvitt de angingo mig, men så pass mycket hörde jag dock, att jag därav kan dra den slutsatsen, att han hade fullkomligt missförstått mitt anförande. Jag skilde skarpt mellan motionens och reservanternas yrkande, vilket senare ju endast avser en liten del av själva motionen. Jag erinrade därom, att på grund jämväl av den oklarhet och den stridighet, som råder beträffande en väsentlig punkt i reformlinjen, när det gäller en *allmän* hyresrättsreform, vore det olämpligt att just i dessa tider yrka på en sådan reform. Det vore ju också mycket opraktiskt, eftersom ett dylikt krav icke hade något som helst stöd i utskottet. Däremot biträdde jag reservanternas ståndpunkt och påpekade, att en förändring av §§ 10 och 12 från dispositiv till absolut karaktär otvivelaktigt skulle ha stor betydelse för hyresgästerna, och att detta vore en ändring, som man mycket väl kunde kämpa för, särskilt som en dylik ändring icke rimligtvis kunde menligt inverka på bostadsproduktionen. Det var i anledning härav, som jag framhöll, att det icke fanns något riktigt klart sammanhang i den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten intagit.

Jag vill erinra herr Magnusson om, att när man skall bedöma denna fråga, duger det icke att bara tala in abstracto, utan man måste se efter vad frågan faktiskt rör sig om. Det är här fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning. Denna utredning kommer antingen till det ena eller andra resultatet. Det är möjligt, att den stannar för, att ingen paragraf bör ändras på det sätt, reservanterna ha ifrågasatt. Ganska sannolikt kommer den dock att resultera i ett förslag om ändring just av de båda paragrafer, beträffande vilka *samtliga* inom utskottet åtminstone äro så pass eniga, att de anse, att det mycket väl kan ifrågasättas, att man helt eller delvis förlänar dem absolut natur.

Vad innehållet i dessa båda paragrafer beträffar, så tror jag, att om herr Magnusson i Skövde läser igenom dem, skall han omöjligen kunna dra den slutsatsen, att husägareaspiranterna i landet på allvar skulle låta bestämma sig av dessa paragrafers förvandling till absoluta, som det heter, och därav låta skrämma sig till att överhuvud taget icke vilja vara husägare, så att man på det sättet indirekt skulle komma att motverka bostadsproduktionen. Det är i 10 § fråga om skada, som har timat å våningen före hyrestidens början. Då är det så, enligt stadgandet, att hyresgästen bör söka förmå hyresvärden att reparera och, om denne icke vill göra det, själv kan verkställa reparationen på hyresvärdens bekostnad. För den tid, han lider skada på grund av att våningen icke är i kontraktsenligt skick, skall han få nedsättning i hyran, möjligen även ersättning, och han kan även under särskilda omständigheter uppsäga våningen. Vad är det för slags hyresvärdar, som icke vilja gå med på sådana satser, och som opponera sig mot ett definitivt fastslående av dem i lag? Vad är det för slags hyresvärdar, som till hyresgästernas förtryck

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning. (Forts.)
kräva, att dessa skola kunna med rättseffekt avsäga sig förmånen att få åberopa sig på lagliga föreskrifter av denna enkla och självfallna karaktär? Vad är det för slags människor, som av en sådan ändring i lagen skulle avskräckas från att vilja äga eller köpa hus och alltså motverka bostadsproduktionen? Om husägare eller bostadsproducenter, influerade av sådana synpunkter avträdde från bostadsmarknaden, tror jag, att alla kunde vara ganska belåtna.

Med hänsyn till det faktum, att, såvitt jag förstår, herr Magnusson i Skövde icke brytt sig om att beröra själva sakfrågan, samt med hänsyn till att utskottet sakligt icke framhäver något annat, än vad som stöder kravet på en utredning, ber jag, herr talman, att ånyo få yrka bifall till reservationen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall be att få säga herr Lundstedt, att vi inom utskottet utgått ifrån en annan uppfattning än herr Lundstedt låtit komma till synes, nämligen, som jag sade förut, att en ändring av den innebörd, som herr Lundstedt säger icke alls inverka på något sätt skrämmande, skulle, enligt vår uppfattning så göra, och det är orsaken varför vi uttalat, att man kunde diskutera, huruvida icke en ändring av ifrågavarande paragrafer skulle vara befogad. Vi ha emellertid nu icke vågat påyrka denna ändring, därför att vi voro övertygade om att den skulle kunna verka hämmande på bostadsproduktionen. Om jag säger, herr Lundstedt, att bakom denna ändring skymtar ganska bestämt rättigheten för hyresgäst att låta verkställa ändringar och reparationer i lägenheten på hyresvärdens bekostnad och utan att ens höra honom, bör man kunna förstå, att här verkligen öppnar sig ett perspektiv, som under det nuvarande ömtåliga läget på bostadsproduktionens område kan verka avskräckande.

Beträffande en del av här ifrågasatta ändringar finns det för övrigt redan bestämmelser, som äro av tvingande natur. Herr Lundstedt är väl underkunnig därom, att när det gäller sådana föreskrifter, som hälsovårdsstadgan lämnar ifråga om bostäder och besiktningar, hjälper det icke med de undantag, som förekomma i hyreskontraktet, utan då gälla hälsovårdsstadgans bestämmelser ovillkorligt. Det kan emellertid vara överflödigt att upptaga tiden med detta.

Då herr Hage sade mig, att jag skulle referera sanningsenligt och icke blott vad som passade mig, ber jag att dels få hänvisa till vad jag sagt — och det torde också komma att framgå av det stenografiska referatet — dels ock vidhålla, att jag icke alls framställt saken på något sätt tendentiöst. Jag medger, att man ogärna omnämner vad som försiggått i ett utskott, men vad jag här omnämnt var av det slaget, att jag ansett det vara min plikt att uttala mitt omdöme därom.

Herr Hage framställde i sitt första anförande saken så, som om reservanterna varit ungefär på en linje. Jag vet icke, huru det senare blivit. I varje fall var det icke så, när utlåtandet justerades. Herr Hage vet utan tvivel, att yrkandet om avslag kom från en av herr Hage nämnd person och i för övrigt ganska strängt kritiska ordalag. Jag kan erinra herr Hage, att det var med en så hård kritik, att jag fann det fullkomligt överflödigt att begära ordet och ingå på någon ytterligare debatt. Jag ansåg det vara tillräckligt med den nämnde personens uttalande. Om han sedan en passant yttrade, att det yrkande, som herr Hage skisserade upp, kanske icke var så farligt utformat, så är det ju möjligt, men jag gör intet som helst avkall på min framställning. Herr Hage vet, att alla voro eniga om att avslå motionen med undantag av herr Hage, som hade en klar ståndpunkt för — det erkänner jag — och då måste man väl bli ganska överraskad, när man sedan får det tryckta utlåtandet i sin

Ang. reformering av gällande hyreslagstiftning. (Forts.)

hand och finner, att en betydande del av dem, vilka röstat för avslag på motionen, likväl stå som reservanter. Jag vidhåller, att jag haft fullt fog för att framföra detta och att uttala min förvåning över ett dylikt tillvägagångssätt.

Häruti instämde herr *Aronson.*

Herr **Hage:** Herr talman! Jag vill blott i korthet säga, att, såsom jag ser saken, är det mycket viktigt att få konstatera, att den person, som herr Magnusson i Skövde talade om, förklarat, att han ingenting hade att invända mot det mindre yrkandet, som jag gjorde, och det tycker jag vara det väsentligaste i denna sak. Jag skall icke tillåta mig någon längre diskussion, utan jag vill blott tillägga, att när herr Magnusson i Skövde talade om vilka fruktansvärda konsekvenser som skulle uppstå, om man åstadkom ett lagförslag efter mina linjer, så bör det betonas, att redan nu §§ 10 och 12 innehålla bestämmelser i den riktning, som herr Magnusson i Skövde antydde. De innebära vissa skyldigheter från hyresvärdens sida, när det gäller ändringar och underhåll, och hyresgästen har enligt dessa paragrafer vissa rättigheter rörande en lägenhets underhåll. Skillnaden är emellertid blott den, att vi vilja ha dessa bestämmelser *tvingande,* under det att de i den nuvarande lagen äro *dispositiva.* Alltså har man redan i viss utsträckning gått in för det, som herr Magnusson i Skövde tycks vara så rädd för.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag vill blott fråga herr Hage, huru han kan göra ett sådant påstående, som att herr Molander icke hade något att invända mot herr Hages yrkande, då herr Molander yrkat bifall till utskottets förslag, och då utskottet kommit med sitt avstyrkande utlåtande och sitt yrkande på grund av detta yrkande av herr Molander. Detta måste väl anses stå i bestämd motsats till herr Hages yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till herr Hages reservationsvis framställda förslag; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Härefter föredrogos vart efter annat

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av rekognitionsavgifter till Danviks hospital, dels ock i ämnet väckt motion; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 och 2 i förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, i vad angår flottans pensionskassa.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. Vadstena krigsmanshuskassa.

Vidare förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion angående viss ändring av grunderna för rätt till understöd ur Vadstena krigsmanshuskassa; och yttrade därvid:

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Jag skall, herr talman, låta mig nöja med att vid den föreliggande begravningsakten endast uttala några korta välsignelseord. Jag hyste den förhoppningen, att den av mig och min medmotionär i andra kammaren väckta motionen skulle ha ganska stora förutsättningar för att röna en välvillig behandling från riksdagens sida. Man hade också ganska välgrundade förhoppningar, tror jag, i det avseendet, dels därför att motionen ju icke begär något annat än en utredning, dels ock, kanske främst, därför att både utskott och riksdag vid två tidigare tillfällen intagit en mycket välvillig ställning till de indelta soldaternas pensioneringsfråga. Jag syftar därvidlag på behandlingen vid 1931 och 1932 års riksdagar. Nu föreligger emellertid här ett enhälligt avslagsyrkande från utskottets sida, och detta avslagsyrkande grundar sig, om jag fattat saken rätt, på den omständigheten, att frågan bragts under Kungl. Maj:ts prövning genom en särskild framställning. Nu undrar jag för min del, om man däri vågar utläsa den meningen, att Kungl. Maj:t också så småningom kommer att framlägga förslag till en lösning av denna fråga i en för de människor, som det här gäller, gynnsam riktning. Huru som helst har jag en mycket stark känsla av att det varit både önskvärt och nödvändigt, om utskottet uttalat sig något mera positivt än utskottet tillåtit sig göra. Jag menar sålunda, att utskottet åtminstone kunde ha uttalat den förväntan, att Kungl. Maj:t ville framlägga förslag i frågan. Vad utskottet här sagt är enligt mitt förmenande mycket vagt, och när utskottet uttalar, att det icke vill taga ståndpunkt till själva sakfrågan, fruktar jag, att vederbörande komma att tolka detta så, att man har ganska fria händer att antingen göra någonting, därest man så önskar, eller också låta bli, om man föredrager det. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att den regering, som nu sitter, skall göra sitt bästa för att försöka ernå en så gynnsam lösning av denna pensionsfråga, som det under nuvarande förhållanden kan vara möjligt.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ang. statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, den 10 februari 1933 dagtecknad proposition nr 116, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen besluta, att förutvarande statskonsulenten August Östergren skulle från och med den 1 juli 1933 till och med den dag, då han uppnådde sextiofem levnadsår, från allmänna indragningsstaten utan tjänstgöringsskyldighet åtnjuta lön enligt 28:e löneklassen, ortsgrupp A, i den löneplan, som funnes intagen i 9 § av avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen; med skyldighet för Östergren att, i händelse han erhölle ordinarie eller annan anställning i statens tjänst, i allo frånträda lönen å indragningsstaten, därest denna understege eller

Ang. statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner. (Forts.)

vore lika med den nya lönen, samt, därest lönen å indragningsstaten överstege berörda nya lön, vidkännas mot den senare svarande avdrag.

I en i anledning av propositionen väckt motion, II: 423, hade herr Andersson i Leabo föreslagit, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 116 medgiva, att förutvarande statskonsulenten August Östergren måtte från och med den 1 juli 1933 komma i åtnjutande av hel pension i 26:e lönegraden eller 5,724 kronor för år.

Utskottet hemställde att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition och i anledning av omförmälda motion, II: 423, måtte medgiva, att förutvarande statskonsulenten August Östergren finge från och med den 1 juli 1933 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 5,724 kronor.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservation av herr *Paulsen*, som föreslagit, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Paulsen:** Herr talman! Detta ärende gäller framtida löneförmåner för statskonsulenten A. Östergren. Kungl. Maj:t har här i sin proposition föreslagit, att Östergren från och med den 1 juli skulle åtnjuta lön från allmänna indragningsstaten enligt 28:e löneklassen till och med den dag, då han uppnådde 65 år. Han har varit anställd såsom statskonsulent för egnahemsväsendet å jordbruksdepartementets egnahemsavdelning. Emellertid indrogs den befattningen den 1 juli 1926, och då fick Östergren med bibehållen lön kvarstå med tjänstgöringsskyldighet i jordbruksdepartementet tills vidare. Han blev sålunda den gången behandlad, som om han innehaft en ordinarie tjänst. Detta förhållande uppmärksammades av 1932 års statsrevisorer, och dessa ha i sin berättelse framhållit angelägenheten av att frågan om Östergrens framtida löneställning snarast upptoges till avgörande behandling. Statskontoret och allmänna civilförvaltningens lönenämnd ha blivit hörda och tillstyrkt beslut av den innebörd, som sedan framkommit i propositionen. Emellertid har bankoutskottet nu gått in för att föreslå en pensionering av Östergren. Jag har för min del reserverat mig mot detta beslut, därför att jag anser, att om man handlar, såsom bankoutskottet här tillstyrkt, begår man en orättfärdighet mot mannen. Om han icke övergått till egnahemsverksamheten, hade han med all sannolikhet blivit ordinarie statskonsulent och fått kvarstå såsom sådan, till dess han inträdde i pensionsåldern. Detta att befattningen indrogs, och att han blev utan tjänstgöring, beror på omständigheter över vilka han själv icke kunnat råda. Jag tycker därför, att när han den gången, då indragningen skedde, behandlats såsom ordinarie, bör han behandlas såsom ordinarie även denna gång. För min del anser jag, att starka billighetsskäl tala för att man följer Kungl. Maj:ts proposition, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Leffler:** Herr talman! Herr Paulsen har här lämnat en redogörelse för den uppfattning, han har beträffande föreliggande ärande. Jag får för min del säga, att man får väl ändå icke driva den satsen, att en orättfärdighet blivit begången mot denne man. Herr Paulsen har själv uttalat, att han uppburit full lön från departementet utan att knappast hava behövt tjänstgöra en enda dag. När man nu fortfarande önskar från Kungl. Maj:ts sida, att

Ang. statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner. (Forts.)
denna tjänstledighet med full lön och fullt dyrtidstillägg skall gälla ännu några år, förefaller det mig, som om man visat alltför stor hänsyn till honom. Det är ändå ett faktum, att han icke är ordinarie, även om han i vissa avseenden blivit behandlad såsom sådan, och man får göra klart för sig, att om kammaren skulle bifalla reservationen, ha vi slagit in på en helt ny väg och skapat ett nytt prejudikat, varigenom en icke ordinarie tjänsteman kan överföras till allmänna indragningsstaten.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang påpeka en inkonsekvens, som herr statsrådet och chefen för jordbrukdepartementet gjort sig skyldig till, då han här går in för att en icke ordinarie tjänsteman skall överföras på allmänna indragningsstaten, samtidigt som han i en proposition, som vi i sinom tid få behandla, underlåtit att, när det gäller tjänstemän i domänverket, medtaga de icke ordinarie tjänstemännen på allmänna indragningsstaten. Det förefaller mig, som om man borde tänka sig för noggrant, innan man går in för det föreliggande förslaget. Men härtill kommer en annan sak, nämligen att det förslag, som utskottet kommit med, innebär, att vederbörande kommer att få en pension av 5,724 kronor med dyrtidstillägg 576 kronor eller tillsammans 6,300 kronor. Det förefaller mig sålunda, som om det är en ganska honnett summa, som man på detta sätt beviljar honom. Med anledning härav ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet i denna fråga, om icke detta ärende kommit upp, förmodar jag, i anledning därav, att föregående års statsrevisorer just anmärkt på det förhållandet, att mannen i fråga utan någon egentlig tjänstgöring fått uppbära rätt så betydande löneförmåner. Det kanske är litet ömtåligt att uttala sig i denna fråga, men jag skall i detta sammanhang göra en deklaration angående den ställning, som ifrån åtskilliga håll intages, när det gäller statens förpliktelser gentemot de i statstjänst anställda, och som jag nu finner icke alltid så fullt riktig, nämligen att staten under alla förhållanden skall fullfölja sitt åtagande. Det är sant, att när staten tar en person i sin tjänst, ikläder sig staten vissa förpliktelser mot denna person, även för framtiden, men det är väl lika obestridligt, att när en person tar emot en statstjänst, ikläder sig också personen i fråga förpliktelser gentemot staten, förpliktelser som det åligger personen att fylla. Om senare det förhållandet inträffar, att en innehavare av en statstjänst av den ena eller andra orsaken blir mindre tjänstbar, eller om förhållandena omöjliggöra för honom att fullgöra sin tjänst — det senare erkänner jag hava mindre värde — kan det icke vara rimligt, att staten ensam skall ha förpliktelse att bibehålla personen i fråga vid fulla löneförmåner, utan då tror jag, det är rimligt och rättvist att gå in för en viss reducering av löneförmånerna.

Här är nu i proposition föreslaget, att herr Östergren skulle komma i en löneställning, som, om jag blivit riktigt underrättad, skulle för honom innebära en inkomst på över 10,000 kronor. Jag kan icke finna annat än att om han får för sin återstående livstid en inkomst genom statens försorg av 6,300 kronor, har staten väl fyllt sina förpliktelser gentemot honom. Jag kan icke finna det rimligt att göra gällande såsom i propositionen och reservationen skett, att under föreliggande förhållanden bibehålla personen vid en gång innehavda, honom tillförsäkrade löneförmåner, utan det måste väl även prövas med hänsyn till motprestationer. Av den anledningen, herr talman, ber jag att få säga, att jag finner det slut, vartill utskottet kommit, mycket välbefogat och ber därför att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Ang. statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner. (Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande, herr Leffler, beskyllde mig för en inkonsekvens i sådant avseende, att jag här föreslagit, att en person, uppförd på extra stat, nu skall överföras till allmänna indragningsstaten, under det att jag i en annan proposition kommit att motsätta mig ett sådant förfarande. Till detta vill jag här endast ha anfört, att det avsteg ifrån allmänna regler, som här föreligger, skett till följd av ett samstämmigt beslut av Kungl. Maj:t och riksdag år 1926. Jag har i propositionen tagit konsekvensen av den ställning, som riksdagen då intog. Visserligen är det sant, att 1926 överfördes icke Östergren direkt på allmänna indragningsstaten. Men det bestämdes, att han skulle i fortsättningen hava full lön från allmänna indragningsstaten. Alltså, reellt sett, skedde denna överflyttning redan 1926.

Hur ligger nu denna sak till? Jo, denne person hade sedan 1909 en befattning i lantbruksstyrelsen som statskonsulent. Vid den tiden voro dessa befattningar på extra stat. Sedermera hava dessa befattningar kommit på ordinarie stat. Men under tiden hade inrättats en byrå för egnahemsärenden i jordbruksdepartementet, och till denna byrå hade denne statskonsulent överflyttats. Han blev alltså på grund av överflyttningen förhindrad att få den ordinarie anställningen. När 1926 vissa indragningar skedde, bland annat av denna statskonsulentbefattning, ansågo Kungl. Maj:t och riksdagen, att denne befattningshavare skulle på grund av dessa särskilda omständigheter behandlas som en ordinarie befattningshavare. Han ålades viss tjänstgöringsskyldighet, och på grund därav behandlades han på samma sätt som en ordinarie tjänsteman, vilken överföres på övergångsstat. Efter 1926 har inträffat, att egnahemsbyrån indragits och blivit en egnahemsstyrelse. Det har icke påfordrats att påkalla någon tjänstgöringsskyldighet av Östergren. Då har jag efter påstötning från statsrevisionen fullföljt den tankegång, som 1926 fastslogs. Han får icke längre tjänstgöringsskyldighet, följaktligen icke längre löneförmåner på övergångsstat, utan han skall hava förmåner som ordinarie tjänsteman på indragningsstat. Det är fullkomligt konsekvent från min sida. Jag har bara fullföljt vad statsmakterna fastslogo 1926 i saken.

Nu kan sägas, att det sker ingen orättvisa, då ifrågavarande person får en hygglig pension. I sak vill jag giva de talarna rätt. I sak är det icke alls orättvist. Men kvar står, att genom riksdagens beslut 1926 hava statsmakterna givit vissa utfästelser rörande behandlingen av denne befattningshavare. Det kan ändå sättas i fråga, om icke utskottets förslag på sätt och vis innebär, att statsmakterna bryta det ord, de den gången gåvo. Jag för min del har icke velat ställa mig bakom ett sådant handlingssätt.

Dessutom skulle jag vilja säga, att utöver denna rena rättssynpunkt finnes det också en viss billighetssynpunkt här. En person har ansett sig hava rätt till viss avlöning. Då kommer på en enda gång riksdagen och säger: Från och med nästa år får du hälften av vad du haft förut! Vi veta alla, hur svårt det är för en människa att på det sättet våldsamt flyttas ned från en levnadsstandard till en annan. Nog finnes det vissa billighetsskäl för Kungl. Maj:ts förslag, som gå ut på, att Östergren nu skall mista bortemot en fjärdedel av sin avlöning för att efter 5—6 år, då han kommer i pensionsåldern, mista en andra fjärdedel och då komma till den ståndpunkt, som utskottet här föreslår. Kungl. Maj:ts förslag innebär alltså att, med iakttagande av de utfästelser statsmakterna en gång gjort, man söker göra de nödiga indragningarna men i två etapper, under det att utskottet föreslår, att det skall göras på en gång.

Jag tycker, att sakligt rätt starka skäl tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner. (Forts.)

Herr **Leffler:** Herr talman! Jag skall bara be att få lägga till rätta något av vad herr statsrådet yttrade. Jag riktade ingen beskyllning mot statsrådet för vad som förekommit, utan jag endast uttalade min förvåning över vad jag ansåg vara ologiskt handlat. Jag anser mig böra göra den rättelsen. Statsrådet sade, att jag gjorde en beskyllning. Det är icke riktigt detsamma.

Herr **Wikström:** Herr talman! Jag föreställer mig, att det föreligger ingen särskild fara efter första kammarens beslut i ärendet, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan. Men kammaren har sina infall ibland, och man kan icke känna sig riktigt säker. Jag skulle emellertid vilja påvisa, att om det någon gång föreligger fara för att ett beslut i ett bankoutskottsärende skall medföra konsekvenser och ekonomiskt sett vittutseende konsekvenser, så blir det, om kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Det är dock ett faktum, att det skulle bli ett första prejudikat på att en icke-ordinarie tjänsteman utan tjänstgöringsskyldighet skulle flyttas över på indragningsstat. Det har här i riksdagen beslutats om flera grupper e. o. tjänstemän, men dessa ha icke flyttats på indragningsstat, utan antingen fått avkortad pension eller avskedsersättning. Vi hava att behandla i bankoutskottet en proposition, som gäller jägmästare. Där finnes också en mängd extra ordinarie tjänstemän, som redan framställt krav att bliva flyttade på indragningsstat på sätt här skulle ske. Det är uppenbart, att dessa skulle få ett utomordentligt starkt stöd för sitt krav, om i detta fall Kungl. Maj:ts förslag skulle bifallas.

Här pekas på de »säregna omständigheterna». Såvitt jag förstår har riksdagen varit kanske mera — om jag så får säga — godhjärtad än som var klokt 1926, när den då beslutade om denna tjänsteman. Men jag kan icke inse, att den omständigheten, att Östergren dessa år, som han icke gjort ett dagsverke i statens tjänst, uppburit högre lön till och med än de, som fått dagligen tjänstgöra, skulle vara något särskilt skäl för att frångå vanliga och gängse principer i fråga om sådana här ärenden. Icke heller den omständigheten, att man tydligen icke velat och heller icke vill på något sätt taga hans arbetskraft i anspråk inom jordbruksdepartementet, utgör något dylikt skäl. När riksdagen 1926 fattade sitt beslut, utgick man dock från, att det skulle ske. Det är ganska underligt, att en man, som åtnjuter bortåt 12,000 kronor i lön, icke skulle kunna uträtta något inom departementet, om han där sattes till något arbete. Det har emellertid icke skett, och, såvitt jag förstår, finnes ingen som helst önskan inom departementet att taga hans arbetskraft i anspråk. Men det förefaller mig, som om dessa ganska säregna förhållanden icke borde motivera ett frångående av gängse regler. Jag anser som ledamot av både statsrevisionen och bankoutskottet, att det finns god anledning att uttala ett varningsord mot att bifalla propositionen. Ty det är så säkert som aldrig det, att det kommer att åberopas av andra grupper e. o. tjänstemän, att de skola bliva behandlade på samma sätt av staten, något som uppenbarligen skulle medföra ytterst vittgående konsekvenser.

Herr talman! Jag ber att få instämma i och yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag skall endast tillåta mig en kort replik med anledning av den av herr Wikström uppmålade faran för konsekvenserna. Jag vill icke förneka, att här finns en fara, men den faran skapade statsmakterna 1926, och det blir ingen större fara, vilket av de föreliggande förslagen som riksdagen än tager i dag. Ty det kan icke vara mera farligt att göra, som Kungl. Maj:t föreslår, och låta denne person få lön från allmänna indragningsstaten efter ett visst system,

Ang. statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner. (Forts.)
då han efter ett annat system har haft samma förmåner sedan 1926. Det kan, ärade kammarledamöter, icke vara farligare än att göra, som utskottet här föreslår, nämligen att låta denne befattningshavare på extra stat som förtidspension erhålla full pension i sin tjänstegrad. Jag undrar, i vilket fall det kommer att bli den mesta påkänningen, och vilka fall som komma att bli de talrikaste, de, då en person förtidspensioneras, eller de, då en person på grund av särskilda omständigheter behandlas som ordinarie tjänsteman, fastän han är extra.

Herr **Paulsen:** Herr talman! När herr Wikström talar om de farliga konsekvenser, som kunna följa av att gå på Kungl. Maj:ts proposition, så är detta bra uppkonstruerat, ty i verkligheten är det väl sällan något sådant fall förekommer som det, vi tala om i dag. När han gör jämförelse med indragningarna av domänverkets personal, finnes det ingen möjlighet, att ett beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna medföra de konsekvenser med avseende på denna personals löneförmåner, som man här velat göra gällande.

Herr **Wikström:** Herr talman! Jag vill påpeka, att även om jag icke är så alldeles säker på att i den proposition, som låg till grund för riksdagens beslut 1926, det sades, att han skulle överflyttas på indragningsstat, så fattade riksdagen i varje fall icke något formellt beslut utan lämnade endast propositionen utan anmärkning. Inom statsrevisionen fingo vi den uppfattningen, att det var Kungl. Maj:t som efteråt på något konstigt sätt dragit försorg om, att han överfördes på indragningsstat. Men även om detta vore ett misstag, även om det nämnts i propositionen 1926, är i alla fall hans överflyttande på indragningsstat, en avvikelse från gängse regler, som först fjolårets statsverksrevisorer fäst uppmärksamheten på. Om nu riksdagen genom ett direkt beslut slår fast, att han skall föras dit, betyder det säkerligen någonting annat, än om riksdagen av rent förbiseende lämnat ett uttalande i en statsverksproposition utan anmärkning. Det är intet tvivel om att ett godkännande här av Kungl. Maj:ts proposition skulle komma att tolkas som ett riksdagens auktoritativa beslut i fråga om överflyttande på indragningsstat i liknande fall, på ett helt annat sätt än vad som förut skett. Det är sannerligen icke utan anledning, som jag här varnar för konsekvenserna, det vidhåller jag bestämt.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag medger, att jag är inne på ett vanskligt område, som jag ganska litet känner till, nämligen lönefrågor, men jag vill göra ett par frågor, fastän det är ganska ömtåligt att uttala sig i denna sak. Ha de förutsättningar, vilka föranledde 1926 års proposition och riksdagens beslut i anledning därav blivit uppfyllda?

Vidare vill jag säga, att när herr statsrådet gör gällande, att det skulle vara något för framtiden till sina konsekvenser ödesdigert eller åtminstone rätt vanskligt att nu ge en extra tjänsteman förtidspension, så vet jag icke, om jag resonerar fel, men det förefaller mig, som i den händelse vi i likhet med vad herr statsrådet önskar bibehålla denne tjänsteman till pensionsåldern i 28:e lönegraden och vid denna högre inkomst av över 9,000 kronor, vi väl icke kunna slippa att, då han uppnår pensionsåldern, ge honom en pension enligt 28:e lönegraden, vilken pension lär vara högre än den nu föreslagna. I varje fall lära vi icke då slippa att ge honom pension, såvitt jag förstår, eller menar herr statsrådet, att han då utan vidare skulle lämnas åt sitt öde?

Ang. statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner. (Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld:** Herr Magnusson ansåg själv, att han befann sig på ett något vanskligt område, och jag skall därför icke fortsätta diskussionen med honom. Men jag vill påpeka, att han förväxlade begreppen lönegrad och löneklass. Herr Östergren står för närvarande i 26:e lönegraden och 28:e löneklassen. Det kanske förändrar saken en smula.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag bara ber att få erinra ånyo därom, att om riksdagen under den s. k. tjänstetiden ger högre avlöning, riksdagen likaväl måste pensionera personen ifråga, när han kommer i pensionsåldern.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Det är en mycket akademisk diskussion. Det ligger i sakens natur, att om man en gång betraktar en extra tjänsteman som om han vore ordinarie, så får man taga konsekvenserna av detta. Det, som händer i detta speciella fall, kan likväl aldrig få någon betydelse utom i ett motsvarande fall, då statsmakterna taga sig för att på grund av speciella förhållanden betrakta en extra tjänsteman som ordinarie. Men om i stället beslutas, att en extra tjänsteman skall förtidspensioneras och dessutom få full pension i förtid i sin innehavda lönegrad, så kunna konsekvenserna i sista fallet oftare göra sig påminta än i det första.

Herr **Wikström:** Herr talman! Jag ber att få påpeka, att det i många andra fall än fallet Östergren kunnat åberopas, att om icke det och det inträffat, skulle den och den tjänstemannen blivit ordinarie. Inom bankoutskottet ha vi haft att behandla en mängd sådana fall, det är icke så långt emellan dem. Konsekvenserna kunna alltfort, trots vad jordbruksministern sist yttrade, bli mycket betänkliga.

För övrigt vill jag förtydliga mitt första yttrande med att påpeka, att om jag icke tar alldeles fel, grundade sig 1926 års beslut på den förutsättningen, att Östergren skulle stå på indragningsstat, *till dess* han kunde få en annan anställning i statens tjänst. Det är först vid årets statsrevision, som uppmärksamheten blivit fäst på att det nu gått sju år, utan att han haft tillfälle eller utsikter att få en sådan tjänst. Det är först nu, som ett verkligt beslut om hans slutplacering kommer att fattas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Paulsen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser, och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt åt lärare vid Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer samt Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsand i Ströms församling blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Som tiden nu var långt framskriden och många ärenden återstodo på föredragningslistan, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att avbryta förhandlingarna för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 12.

Herr *Lithander* uppläste och överlämnade en till riksdagen ställd, av tryckt exemplar av de vid interparlamentariska unionens konferens i Genève den 20—26 juli 1932 fattade resolutionerna åtföljd skrivelse av följande lydelse:

Till Riksdagen.

I enlighet med bestämmelserna i stadgarna för Interparlamentariska Unionen, att varje nationell grupp av nämnda union skall till vederbörande statsmakters kännedom bringa de beslut av den interparlamentariska konferensen, som äro av allmänt intresse, får styrelsen för Riksdagens Interparlamentariska Grupp härmed vördsamt överlämna ett exemplar av de vid tjugoåttonde interparlamentariska konferensen i Genève den 20—26 juli 1932 fattade resolutioner.

Stockholm den 31 mars 1933.

Styrelsen för Riksdagens Interparlamentariska Grupp

Eric Hallin,
ordförande.

Omförmälda skrivelse och resolutioner lades till handlingarna.

§ 13.

Herr *Petersson* i Lerbäcksbyn avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 470, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 236, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Vidare avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 233, angående indragning av viss personal vid domänverket m. m., nämligen:

nr 471, av herrar *Bengtsson* i Kullen och *Gustafson* i Kasenberg;
nr 472 av herrar *Lindberg* i Umeå och *Hage;* samt
nr 473 av herr *Meyerhöffer m. fl.*

Slutligen avlämnades nedannämnda motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 234, angående anslag till lantbruksstyrelsen m. m., nämligen:

nr 474 av herr *Hagman m. fl.;*
nr 475 av herr *Jönsson* i Boa *m. fl.;*
nr 476 av herr *Liedberg m. fl.;*

nr 477 av herr *Wallén m. fl.*; samt
nr 478 av herrar *Strindlund* och *Andersson* i Rasjön.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 1 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och tjänstgjorde, i anledning av förfall för sekreteraren, undertecknad jämlikt herr talmannens förordnande vid protokollet.

§ 1.

Föredrogos vart för sig

bankoutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av pensionsrätt för vissa lärare vid de högre militärläroverken;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av särskilda pensionsunderlag för befattningshavare vid navigationsskolorna;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlämnande till Svenska jordbrukskreditkassan av svenska statens obligationer till visst belopp; och

nr 27, i anledning av väckt motion angående utredning om ändrad lydelse av 35 § i lagen om sparbanker; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion angående motsatsen mellan lapparnas fria liv och den svenska administrationens stela former.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

Ang. förbud mot indrivning av skatt genom införsel i lön.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckt motion om förbud mot indrivning av skatt genom införsel i lön.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 102, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* yrkat, att riksdagen måtte besluta att i lag förbjuda indrivning av skatt genom införsel i lön, samt att denna bestämmelse måtte omedelbart därefter träda i kraft.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. förbud mot indrivning av skatt genom införsel i lön. (Forts.)

Efter föredragning av nämnda hemställan anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till lagutskottets hemställan. Men jag vill samtidigt betona, att när herr Hagberg i Luleå väcker en motion om införselinstitutets avskaffande, är han inne på en så inhuman linje, att lagutskottet icke kunnat följa honom. Ett avskaffande av införselinstitutet skulle innebära, att all skatteindrivning därefter skulle ske genom utmätningsförfarandet. Och det är enligt allas uppfattning den mest inhumana metoden för att indriva skatter.

Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Häruti instämde fröken *Wellin*.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Ang. ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik m. m.

Vidare förekom till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av dels motion om skärpta bestämmelser rörande ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik m. m., dels ock motion angående upphävande av gällande lag angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik m. m.; och yttrade därvid

Herr **Christiernsson:** Herr talman, mina damer och herrar! I vad det föreliggande utlåtandet rör den av mig väckta motionen, ber jag i korthet få hänvisa till att den lagstiftning, jag här yrkat skulle upphävas, den kom till år 1916, långt innan den obligatoriska försäkring var påtänkt, som sedan har införts, och som drabbar alla automobilfordon.

Föredragningslistan är ju lång, och kammaren vill säkert åtskiljas så snart som möjligt. Jag skall därför icke vara mångordig. Jag vill endast begagna tillfället att citera, vad en domhavande i rikets folkrikaste och automobilrikaste län, för övrigt en av riksdagens tidigare främsta tromän, nyligen yttrat offentligt i denna angelägenhet. Han säger: »Det är i ögonen fallande, att lagstiftningen om trafik med motorfordon ej är tillfredsställande. De motorfordonsägare torde vara räknade, som icke någon gång blivit dömda för någon förseelse, och så stort som antalet av dessa medborgare är i våra dagar, kan det ej anses riktigt, att lagstiftningen är sådan, att praktiskt taget redan innehavet av ett motorfordon utgör garanti för straffbarhet. Möjlighet borde vara domstolarna beredd att fria från ansvar för dylika förseelser, i varje fall i sådana fall, där det är uppenbart, att brottsligt uppsåt eller vårdslöshet ej ligger vederbörande till last.»

»Lagen om ansvarighet för skada till följd av biltrafik», fortsätter han, »bygger, som bekant, på principen om bilägarens ansvar för skada vid bilens användande, oberoende av om något vållande eller någon försummelse kan läggas honom till last eller ej. Även fattigt folk är numera i mycket stor utsträckning bilägare, och den åskådning, på vilken lagen byggde och som jämställde ägaren av bil i förhållande till den fattiga allmänheten med sådana ekonomiskt stora företag som järnvägarna, synes numera sakna sitt berättigande. Behov av ett dylikt säkerställande av allmänheten torde ej heller före-

Ang. ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik m. m. (Forts.)

ligga, sedan lagen om trafikförsäkring genomförts. 1916 års lag synes böra upphävas och i samband därmed den utvidgning av försäkringsskyldigheten stadgas, som för vinnande av säkrad ersättningsrätt för allmänheten i varje fall kräves.»

Detsamma, i korthet sagt, uttryckte den föredragande justitieministern 1929, statsrådet Bissmark, då frågan var på tal. Han satte bestämt samband mellan i viss mån utökning av försäkringsplikten och denna lagstiftnings av 1916 avkoppling. Under alla förhållanden ansåg han en utredning i frågan nödvändig.

Man finner nu av utskottets utlåtande, att Kungl. Maj:t själv tagit initiativ till en sådan utredning. Jag kan för min del annotera det glädjande i att utskottet, som, låt vara för tillfället, icke finner anledning förorda bifall till min motion, dock anför följande: »Med det nu anförda vill utskottet dock icke bestrida, att vissa bestämmelser i 1916 års lag tarva omarbetning. Enligt vad utskottet inhämtat har emellertid inom justitiedepartementet, med utgångspunkt från bestämmelserna om förhållandet mellan flera automobilägare eller mellan ägare, brukare och förare inbördes, redan igångsatts utredning i syfte att verkställa en omarbetning av nämnda lag.»

I det föreliggande läget kan jag icke annat än vara tillfredsställd under den givna förutsättningen att Kungl. Maj:t, såsom jag hoppas, kommer att taga hänsyn till vad som här framkommit och göra utredningen i denna fråga så allsidig som möjligt, så att den enligt min mening påtagliga orättfärdigheten kommer att borteliminera s.

Med denna framställning kan jag, herr talman, inskränka mig till att ytterligare endast säga, att jag icke har något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Ang. vissa ändringar i polislagen.

Härefter förelåg till avgörande första lagutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om polisväsendet i riket.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 255, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, 1) att riksdagen måtte besluta i skrivelse till regeringen anhålla om förslag till sådan ändring i lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket, att de kommunala myndigheterna medgåves rätten att själva välja, anställa och bestämma antalet polismän och fjärdingsmän, som inom respektive polisdistrikt kunde anses erforderliga; 2) att förpliktelsen för städer eller kommuner att hålla s. k. reservpolis måtte bortfalla samt att bestämmelserna om hållande av statspolis måtte utgå ur lagen; 3) att stadgande måtte införas i polislagen om förbud för polisens användning mot arbetarna vid arbetskonflikter.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! De frågor, som den föreliggande motionen berör, voro vid föregående års riksdag föremål för ingående behandling, och även tidigare ha ju vissa av dessa frågor föranlett starka meningsbrytningar här i riksdagen. Vi ha därvid från den kommunistiska gruppens sida utförligt motiverat vår ståndpunkt beträffande samtliga de yrkan-

Ang. vissa ändringar i polislagen. (Forts.)

den, som framställts i här ifrågavarande motion. Jag kan därför, herr talman, fatta mig kort.

Första punkten i det yrkande, som framställts i motionen, innebär ett krav om rätt för kommunerna att självständigt få bestämma antalet polis- och fjärdingsmän inom respektive polisdistrikt, ävensom rätt för kommunerna att själva välja och anställa dylika befattningshavare. Vi ha från vår sida alltid hävdat den meningen, att kommunerna böra tillförsäkras rätten att själva bestämma det antal polis- och fjärdingsmän, som eventuellt kan anses erforderligt inom vederbörande polisdistrikt. Som det nu är ordnat, så ligger bestämmanderätten i detta avseende de facto hos länsstyrelserna. Det är ju också ganska förklarligt, att det många gånger blir en dragkamp mellan de kommunala intressena och Konungens befallningshavandes intressen, då det gäller avgöranden i detta hänseende. Då så blir fallet, är det alltid av den anledningen, att Konungens befallningshavande vill driva kommunerna att anställa flera sådana befattningshavare, än kommunerna själva anse behövligt. Det torde emellertid för alla vara klart, att när det gäller att bedöma detta, så äro de kommunala institutionerna bättre skickade att avgöra vad som är lämpligt, än Konungens befallningshavande och de herrar, som sitta i länsstyrelserna. Samma är förhållandet, när det gäller att träffa avgörande i fråga om personvalet till dessa befattningar. Därför ha vi också i vår motion yrkat, att bestämmanderätten i dessa frågor skall tillförsäkras kommunerna.

Beträffande yrkandena om avskaffande av skyldigheten för vissa städer och kommuner att hålla s. k. reservpolis samt avskaffandet av statspolisinstitutionen, så är detta sådana krav, som vi på arbetarhåll ha all anledning att vidhålla och aktualisera. Vi ha från kommunistiskt håll energiskt bekämpat tillkomsten av denna statspolisorganisation. Och detta ha vi gjort därför att vi äro klart medvetna om, att denna rörliga och väl rustade kår är avsedd att här i landet vara ett speciellt försvarsvapen för den besittande klassens intressen emot arbetarklassen. Ingen kan väl heller på allvar söka bestrida detta faktum.

Det privatkapitalistiska produktions- och samhällssystemet har snart löpt linan ut, och vi stå inför nödvändigheten att likvidera detta system, som driver allt fler och fler miljoner människor ut i arbetslöshet, svält och förtvivlan. Man känner inom alla läger, att vi allt mer närma oss en slutuppgörelse. Men vi veta också, att den härskande klassen bereder sig på att med alla medel söka försvara och upprätthålla detta system, upprätthålla sin maktställning och sitt herravälde. Som verktyg i kampen för bibehållande av sin maktställning använder denna klass också, helt naturligt, den kapitalistiska statens alla tvångsmedel: lagstiftning, domstolar, polis- och militärmakt. Varje möjligt tillfälle i detta avseende utnyttjas till det yttersta. När exempelvis herr Lindman vid fredagens sammanträde i förra veckan här i kammaren med anledning av händelserna i Göteborg interpellerade regeringen, var detta givetvis ingenting annat än ett led i denna systematiska strävan. Då gällde det en framstöt från det hållet för att söka skapa möjlighet till genomförande av ytterligare undantagslagar mot arbetarklassen. Ingenting annat syftade herr Lindmans och högerns aktion till den gången.

Då man i fjol inrättade den statspolisorganisation, som det här är fråga om, var detta ett utbyggande eller, rättare sagt, en förstärkning av den statliga vålds- och maktapparat, som är avsedd att användas i kampen mot arbetarklassens frigörelsesträvanden. Ju starkare det börjar knaka i det nuvarande produktions- och samhällssystemets fogar och band, desto mer hänsynslöst kommer man naturligtvis att söka utnyttja statsapparaten även i detta land, till skydd för de kapitalistiska intressena. Talet om att statsmakterna måste rusta sig till det yttersta för att »upprätthålla den lagliga ordningen» betyder

Ang. vissa ändringar i polislagen. (Forts.)
endast, att man vill göra statsapparaten till ett alltmer effektivt instrument i den ekonomiskt härskande klassens tjänst och till dess stöd. Det är för upprätthållande av den nu härskande kapitalistiska *oordningen*, till skydd och försvar för detta vanvettiga system, som man nu avser att allt mer hårdhänt utnyttja statens exekutivmakt mot de arbetande massorna. Givetvis ligger det då också i borgarklassens intresse, att polismakten, på sätt här skett, allt mer inriktas på och organiseras för detta ändamål. Vi kommunister anse det vara vår plikt att avslöja detta och göra arbetarklassen uppmärksam på vad som är i görningen även här i landet.

Det utskottsutlåtande, som här föreligger med anledning av vår motion, är enhälligt. Man kan av detta utlåtande utläsa, att man också på socialdemokratiskt håll nu vill tyst låta saken ha sin gång. Socialdemokraterna ha tydligen lämnat de positioner, de intogo, när frågan om statspolisen i fjol behandlades. Men herrarna både på borgerligt och socialdemokratiskt håll kunna vara övertygade om, att arbetarna ute i landet uppmärksamt följa vad som är i görningen.

Jag vill till sist säga, att vad som nu sker är för övertygade och medvetna socialister ingenting överraskande. Att den kapitalistiska statens maktresurser komma att mobiliseras mot arbetarklassen i dess frigörelsekamp, därpå hava vi alltid varit beredda. Statsmakten i ett kapitalistiskt land är ju nämligen ingenting annat än ett kapitalismens verkställande utskott. Men, herr talman, den kapitalistiska »ordningen», det vanvettiga kapitalistiska systemet, går ofrånkomligt sin undergång till mötes. Det har spelat ut sin roll, och det kan icke räddas, även om man aldrig så brutalt söker utnyttja statens maktapparat för sådant syfte. Icke ens de metoder, som i dessa dagar användas i Tyskland, kunna i längden rädda kapitalismen och dess förtryckarvälde. Det kommer i detta sammanhang osökt i mitt minne ett par rader av en skald, som säger: »Endast dårarna bygga dammar av is om vårarna.» De raderna kunna det kapitalistiska systemets anhängare och försvarare skriva sig till minnes, både här och i andra länder.

Med vad jag nu anfört kan det för tillfället vara nog sagt i denna fråga, och jag vill sluta, herr talman, med att yrka bifall till den av oss väckta motionen.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag skulle kunna kort och gott yrka bifall till första lagutskottets hemställan, men herr Karlsson i Grängesberg har givit mig anledning anhålla om kammarens uppmärksamhet några ögonblick.

Då 1925 års polislag antogs, ville riksdagen därmed skapa en säkrare ställning för befattningshavarna inom polis- och fjärdingsmannakåren. Tillika ville statsmakterna försäkra sig om att den polisorganisation, som byggdes upp, icke skulle störas av personvister och lönefrågor. Med anledning därav fick Kungl. Maj:ts befallningshavande vetorätt över valen av fjärdingsmän och polismän samt tillika rätt att bestämma över befattningshavarnas löner. Vid förra årets riksdag, då frågan om statspolisen behandlades, var denna sak också på tal. Då beslöt riksdagen på grund av en reservation inom det sammansatta utskott, som behandlade ärendet, att hos Kungl. Maj:t göra en framställning, vari man syftade till att anmoda länsstyrelserna att, därest länsstyrelserna i vissa fall icke kunde godkänna en av kommunala myndigheter vald fjärdings- eller polisman, skulle man återförvisa ärendet till kommunen. Statsrådet Möller har effektuerat detta riksdagens beslut och meddelat varje länsstyrelse, att det är riksdagens vilja, att därest en av kommunala myndigheter vald fjärdings- eller polisman icke kan godkännas, skall den kommunala myndigheten på nytt få lov att välja bland de föreslagna. Det är över-

Ang. vissa ändringar i polislagen. (Forts.)

drift av herr Karlsson i Grängesberg att säga, att den kommunala självbestämmanderätten på grund av 1925 års polislag skulle vara kränkt. Jag förstår icke, varför staten, som betalar i regel 50 % av utgifterna för en befattningshavare, icke skulle hava samma rätt som kommunerna att få yttra sig över dels befattningshavarnas kvalifikationer och dels huru deras löner se ut. När nu genom statsrådet Möllers hänvändelse till länsstyrelserna det torde vara klart, att länsstyrelserna icke i onödan komma att stöta sig med kommunerna, finns det ingen anledning efter min uppfattning att på nytt taga upp frågan om kommunernas självbestämningsrätt.

Herr Karlsson i Grängesberg förmenade, att socialdemokraterna skulle på något sätt hava ändrat uppfattning i fråga om polisväsendet. Det är alldeles felaktigt. Det går en strävan hos alla politiska partier — jag vet dock icke huru det förhåller sig inom det kommunistiska — men alla partier sträva att i fråga om ordningsvakt vid sociala konflikter undvika användande av militär för vakthållning, och ett led i strävan för att undvika detta är bl. a. 1925 års reservpolis och 1932 års statspolis. Det är riktigt, att vi socialdemokrater 1932 icke voro beredda att taga statspolisen, men det berodde icke på några principiella betänkligheter från vår sida, utan det var uteslutande med hänsyn till kostnadsfrågan. Vi hava, herr Karlsson i Grängesberg, icke alls ändrat uppfattning. Vi kräva, vi som alla andra partier, att ordningen skall upprätthållas. Den, som stör ordningen, får finna sig i att bli behandlad på det sätt samhället bestämmer. Om händelser, som inträffat i år, skulle hava inträffat i samband med 1932 års behandling av statspolisen, är det möjligt, att jag också skulle hava givit efter och lämnat min röst till statspolisens inrättande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till lagutskottets hemställan.

Herr **Fält:** Herr talman! Jag kan i vissa delar ge en föregående talare rätt, då han sökte göra gällande betänkligheter mot en sådan här polislag, men det är ju i detta fall på det sättet, att kommunernas behörighet att fastställa lön har blivit inskränkt i någon mån. Såsom varande gammal fjärdingsman eller åtminstone såsom en som har varit det, tycker jag det varit till fördel, att kommunerna icke ensamma ha att fastställa lönen för dessa fjärdingsmän, och jag tror icke man kan säga, att detta utgör en inskränkning i deras fria bestämmanderätt. Sedan tror jag, att utvecklingen går därhän, att vi förr eller senare skola komma dit, att staten helt och hållet övertar kostnaderna för dessa fjärdingsmän och polisfjärdingsmän. Vi hava ute i kommunerna i det längsta kämpat för att draga ut på denna tid. Vi hade respit till den 1 januari 1932, då denna lag av 1925 skulle träda i verksamhet, och vi hava sparat i det längsta för att få uppskov, detta närmast på den grund att vi ansågo det skulle bli billigare genom att tillämpa det gamla fjärdingsmannasystemet. Jag tror dock, att i allmänhet hava kommunerna gått in för att så snart som möjligt försöka få denna fråga avvecklad och få staten att övertaga all polisverksamhet på landet. Sedan tror jag, att i flertalet fall är det nog lämpligt, att självbestämmanderätten icke ligger helt och hållet hos kommunerna. Jag har ingen anledning, efter det yttrande som gjordes av herr Hedlund, att gå in på något längre bemötande av herr Karlssons i Grängesberg yttrande, utan jag ansluter mig till det yrkande, som gjorts av utskottet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad och herr talmannen framställt propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. förpliktelse för arbetsgivare att återtaga arbetare vid slutad militärtjänstgöring m. m.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om förpliktelse för företag och enskilda personer, som hava arbetare i sin tjänst, att vid slutad militärtjänstgöring återtaga de anställda m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 104, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* föreslagit, att riksdagen måtte besluta införande av en lagbestämmelse, som förpliktade alla företag och enskilda personer, som hade arbetare i sin tjänst, att vid militärtjänstgöringens slut återtaga dessa sina anställda i arbete samt att företag eller enskild person, som ej efterföljde denna bestämmelse, måtte åläggas att utbetala full månadslön under tre månader åt personal, som efter slutad militärtjänstgöring icke återfinge sitt tidigare innehavda arbete.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag finner av utskottets utlåtande, att de värnpliktiga icke skola behöva lida för att de blivit inkallade, när de en gång komma ut och bli arbetslösa. Men utskottet har dock för sin del den uppfattningen, att de åtgärder, som vi föreslagit, icke skulle kunna motverka sådana konsekvenser. Emellertid tycker jag, att, om utskottet varit enigt om själva principen, man då skulle varit benägen att vidtaga åtgärder. Jag vill därmed kort och gott yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner på de under överläggningen framställda yrkandena blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang. förbud mot avskedande av arbetare inom industrien m. m.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion angående förbud i viss utsträckning mot avskedande av arbetare och anställda, sysselsatta inom industrier m. fl. näringar eller vid statliga och kommunala inrättningar m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 249, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå föreslagit, att riksdagen måtte besluta om förbud mot avskedande av arbetare och anställda, sysselsatta inom industri, handel, samfärdsel, jordbruk eller statliga och kommunala inrättningar, såvida deras genomsnittsinkomst icke överstege 5,000 kronor årligen, samt att, där sådant avskedande trots detta förekomme, de avskedade skulle äga rätt att uppbära $^3/_4$ av sin genomsnittliga förtjänst under de närmaste tre månaderna efter avskedandet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. förbud mot avskedande av arbetare inom industrien m. m. (Forts.)

Nämnda hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till motionen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på de yrkanden, som därunder framkommit; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. förbud mot vräkningar på grund av obetald hyra.

Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion angående förbud mot vräkningar på grund av obetald hyra i vissa fall.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 248, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i lag förbjuda vräkningar på grund av obetald hyra, som orsakats av arbetslöshet, minskad inkomst genom korttidsarbete eller sjukdom.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av denna hemställan yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till motionen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på de yrkanden, som därunder framkommit; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion angående viss utvidgning av tillämplighetsområdet för lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Ang. alternativt ritual för högmässa.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet för församlingarnas prästerskap att två söndagar i månaden förrätta högmässa efter nytt, av Kungl. Maj:t godkänt ritual.

I anledning av en inom första kammaren av herrar *Sandegård* och *Norling* väckt motion, nr 194, hade nämnda kammare, med bifall till sitt första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att, till dess en allmän

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)
revision av kyrkohandboken kunde komma till stånd, möjlighet bereddes varje församlings prästerskap att, efter tillstyrkande av församlingens kyrkoråd, på ett begränsat antal av domkapitlet årligen bestämda sön- och helgdagar förrätta högmässa efter nytt av Kungl. Maj:t godkänt ritual.

Sedan detta beslut delgivits andra kammaren samt därvid remitterats till dess första tillfälliga utskott, hemställde sistnämnda utskott i nu förevarande utlåtande, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade emellertid avgivits av fru *Gillner-Ringenson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte biträda första kammarens beslut i ärendet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhölls ordet av

Fru **Gillner-Ringenson,** som anförde: Herr talman! Då jag kommit att bli ensam reservant i föreliggande fråga, så anser jag det ofrånkomligt, att jag här motiverar min reservation och mitt yrkande, att denna kammare måtte biträda första kammarens beslut i detta ärende. Första kammaren har redan tre gånger bifallit motionen, första gången 1930, vidare 1932 och i år med en liten ändring den 25 februari. Beslutet innebär, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära möjlighet för församlings prästerskap att få förrätta högmässa efter nytt av Kungl. Maj:t godkänt ritual, sedan vederbörande domkapitel fastställt de söndagar, på vilka ritualet skulle få förekomma, och vederbörande kyrkoråd givit sin tillåtelse, och detta skulle få ske till dess kyrkohandboksrevisionen blivit färdig. Denna kammare har två gånger beslutat att avvisa motionen, och den är väl antagligen i färd med att göra detsamma även nu, men det är för att möjliggöra för kammaren att fatta ett förnuftigare beslut, som jag reserverat mig.

Om man läser utskottsutlåtandet av 1932, så finner man, att det är väsentligen tre skäl, som bestämt andra kammarens första tillfälliga utskott. Det första är, att man icke får rubba på den kyrkliga traditionen i fråga om högmässogudstjänster, som det här närmast gäller, och denna tradition skulle äventyras genom ett bifall till motionen. För det andra anser utskottet, att det icke framkommit någon stark önskan från församlingarnas sida att få ett nytt alternativt ritual. Det tredje skälet är att det skulle vara omotiverat och olämpligt att nu, innan revisionen av kyrkohandboken är verkställd, vidtaga någon åtgärd.

Vad nu det första skälet för avstyrkande angår, det skäl, som man skulle kunna rubricera som omtanken om kyrkans tradition och kyrkobesökarnas andliga hemkänsla, kan jag icke finna, att någondera äventyras, om motionärernas blygsamma begäran blir bifallen. Det kan ju här icke bli fråga om något äventyr att göra kyrkan till någon slags skådeplats för olika moderiktningar i fråga om ritual. De olika instanserna, genom vilka förslag till nytt ritual skulle passera, borga ju härför. Såväl Kungl. Maj:t skall godkänna som vederbörande kyrkoråd skall ge tillåtelse innan något alternativt ritual kommer till användning på de begränsade söndagar, som vederbörande domkapitel skall fastställa. Man har framhållit det viktiga och riktiga i att högmässans helgd och skönhet icke på något sätt riskeras, och att ett alternativt ritual kunde medföra risker. En församling skulle kunna få vilket ritual som helst, skrivet av vem som helst. Om man nu tittar på de ritual, som äro bifogade handlingarna i detta ärende, ett ritual författat av professor Linderholm och ett annat av doktor Natanael Beskow, kan man väl

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

icke på allvar vilja påstå, att något av dessa två skulle äventyra helgden och skönheten i högmässan. Nej, vad som ligger emot dem, är nog det, att de för den gammaltroende eller den mera dogmatiskt betonade och intresserade ge för litet uttryck åt just det som man själv anser sig vilja hava fram. Motionens syfte att ge den nya tidens religiösa liv ett uttryck känner man sig misstänksam emot, och misstänksam från två läger: dels från dessa som äro dogmatiskt och mera kyrkopolitiskt betonade och intresserade, dels från dem som äro kyrkligt fientliga och som icke kunna få kyrkan nog konservativ eller nog frånstötande. Dessa två läger komma antagligen att gå arm i arm för att fälla denna motion i denna kammare.

Vad sedan den saken beträffar, att kyrkobesökarna skulle känna sig illa till mods inför ett ändrat högmässoritual, föreställer jag mig, att den verklige kyrkobesökaren, den som går dit i anda och sanning, stötes icke bort av en omväxling, låt oss säga om det tolv gånger på året skulle bli ett nytt ritual, och den som *söker* något *nytt* i kyrkan, kan heller icke hava något emot en sådan omväxling, ja, den kanske är *nödvändig* för att vissa människor skola få något ut av den uppbyggande andliga makt, som väl en statskyrka är avsedd att vara. Man bör väl för övrigt icke bara taga hänsyn till gamla kyrkobesökare, utan också till alla dessa andra och unga människor, som man skulle vilja draga till kyrkan, eller som åtminstone som kristna människor borde hava anledning önska att se i kyrkan.

Så komma vi till det andra skälet, nämligen att det icke skulle finnas någon bestämt uttalad önskan att få en rituell omväxling. Nu är det så, att ett femtiotal präster och teologer dock hava uttalat sig för en sådan. Dessutom torde det i varje fall vara frikyrkans representanter bekant, att det icke är dogmatism och stelbent konservatism i ritualet, som gör statskyrkan stark och samlande i förhållande till frikyrkan. — Alltså en önskan att få ett nytt ritual finnes, och i ett proportionellt och demokratiskt samhälle bör man väl taga hänsyn till en mening, även om den skulle vara i minoritet. Och om man för resten vore helt nöjd med de förslag till ritual som finnas, varför har man då ända sedan 1894 hållit på att försöka förändra. Kyrkomötet har tydligen icke ansett, att traditionen vore så bindande och så ofelbar, då man har företagit ändringar vid flera tillfällen. Det har ändrats bokstäver, stavelser och ord. Men det är en annan och väsentligare ändring, som man önskar, och det är denna ändring, som man väntar på.

Så komma vi till utskottets tredje skäl för avstyrkande, nämligen det skälet att det pågår en handboksrevision. Men detta skäl kan dock icke vara alldeles utslagsgivande, ty det är icke säkert att denna handboksrevision kommer att kunna ge vad man verkligen önskar: något nytt, som kommer från annat håll och som kanske de speciellt kyrkliga och kyrkopolitiskt intresserade kretsarna icke kunna ge, även om de skulle vilja påskynda revisionen just nu. Detta nya kan kanske ges genom en tids prövning av nytt ritual.

Jag vädjar till kammaren att icke låta vanetänkande och partitänkande här fälla utslaget, så att t. ex. somliga gå efter sin schablon för samhällsbevarande gärningar och andra gå efter sin schablon för att visa religiös likgiltighet och på det sättet fälla en sak, som är rättvis och har ett förnuftigt ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Vidare yttrade:

Herr **Lundell:** Herr talman! Jag får säga, att det är med en viss tvekan, som jag ex officio begärt ordet i den här frågan för att gentemot reservan-

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

ten försvara utskottsmajoritetens ståndpunkt. Dels anser jag mig icke vara så oerhört sakkunnig i detta ärende, men därvid kan jag ju möjligtvis trösta mig med, att jag kanske delar detta med reservanten, men vidare har jag icke egentligen deltagit i ärendets handläggning inom utskottet men ändå blivit antecknad som närvarande.

I saken vill jag emellertid säga det, att jag tror att för verkligt varmt religiöst intresserade personer, så kan det finnas mycket, som talar såväl för den ståndpunkt, som första kammarens första tillfälliga utskott har intagit som för den ståndpunkt, som nu har intagits av andra kammarens första tillfälliga utskott. Första kammarens utskott anser ju, på samma sätt som det ansåg år 1932, att i fråga om gudstjänstritualet omväxling helt visst kunde vara av godo genom att öka intresset för den allmänna gudstjänsten och motverka den känsla av olust, som slentrian på detta område kan framkalla. Däremot anser andra kammarens utskott nu, också på samma sätt som det ansåg år 1932, att det icke vore lämpligt att föregripa den pågående revisionen av kyrkohandboken. Andra kammarens utskott slår alltså vakt omkring traditionen, under det att första kammarens utskott vill pröva på nya anordningar. Detta överensstämmer icke med dessa kamrars allmänna inställning till andra frågor, men det har varit så i den här frågan såväl förra året som nu i år.

Det förefaller utskottets majoritet sannolikt, att i fråga om det viktigaste tillfället för religiös förkunnelse nämligen högmässan, så bör man räkna med att vissa former kunna behöva vara föreskrivna, eftersom full frihet i fråga om ritualet nog skulle kunna föranleda en mindre omdömesgill prästman att giva sig in på något, som kunde stöta en del av kyrkomenigheten för huvudet. Nu säger fru Gillner-Ringenson att det finns goda exempel på fria ritualer. Ja, det är alldeles klart. Det kan säkerligen uppställas många goda exempel, men man har ingen som helst garanti för att, om ritualet blir fritt, alla följa sådana goda exempel. Å andra sidan föreligger ju redan frihet i fråga om ritualet beträffande andra gudstjänster än högmässan. Där kan man ju variera och experimentera med andra former. Genom den bundenhet i fråga om högmässan, som nu föreligger, och den frihet, som finns vid andra gudstjänster, förefaller det utskottets majoritet, som om man hade gått en medelväg, som borde kunna tillfredsställa båda åskådningarnas anhängare, tills man blir färdig med en ändrad kyrkohandbok.

Jag vill vidare säga, att när utskottet har ställt sig på den ståndpunkt, det gjort, har åtminstone en del av utskottets medlemmar gjort det i förhoppningen, att det nya förslaget till en reviderad kyrkohandbok icke skall låta vänta på sig alltför länge. På den punkten har det säkerligen en icke ringa betydelse, att den nuvarande ärkebiskopen till utskottets ärade ordförande, som icke är närvarande här i kväll, uttalat, att han är livligt intresserad av att en revision av gudstjänstritualet kommer till stånd, och att han själv hoppas kunna bidraga till den revisionen.

Med stöd av det, som jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i det föreliggande ärendet.

Herr **Hallén:** Herr talman! Man må icke förtänka andra kammaren, om den känner sig en smula osäker och villrådig, hur den skall ställa sig i den föreliggande frågan, när den studerar första tillfälliga utskottets förevarande utlåtande. Detta är ju synnerligen knapphändigt. Det är ganska märkligt, att utskottet icke ens funnit behövligt att återgiva det tillstyrkande utlåtande, som medkammarens utskott avlämnat i frågan. Det skulle ju varit en riktlinje för kammaren vid bedömandet av den föreliggande situationen. Man

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

har nöjt sig med att hänvisa såväl till motionen som förstakammarutskottets utlåtande. Annars är det ofta praxis, att man brukar återgiva ett positivt utlåtande från medkammaren icke blott i dess kläm utan också med dess motivering. Jag frångår emellertid den punkten.

Nu skulle jag vilja säga, att utskottet här endast anlagt en rent formell synpunkt. Det har hänvisat till att 1925 års kyrkomöte begärt ett förslag till en varsam revision av kyrkohandboken och menat, att den fortsatta revision, som måste tänkas komma, borde man icke föregripa utan arbetet därmed borde i lugn och ro få utföras. Den siste ärade talaren har ju också haft befogenhet meddela kammaren, att den nuvarande ärkebiskopen är i hög grad intresserad utav en revision av kyrkohandboken. För det sista uttalandet har man all anledning vara tacksam. Det gäller bara, om det kan anses till fyllest för denna frågas belysning.

Jag skulle vilja säga, mina damer och herrar, att det säkerligen även i denna kammare finnes en viss naturlig obenägenhet att taga befattning med den här frågan, ur den synpunkten nämligen, att man anser, att här föreligger en s. k. intern kyrklig angelägenhet. Kammaren anser kanske i en viss naturlig blygsamhet, att den icke är kvalificerad yttra sig. Jag skulle emellertid då vilja påpeka, att, då den här saken var före i första kammaren, tillät sig en ledamot av densamma, som även tillhörde, om jag minns rätt, det sista kyrkomötet, nämligen friherre Lagerfelt, att säga bland annat följande: »Detta är en fråga, i vilken det tillkommer Sveriges kyrkomöte att besluta. Det är ingen ekonomisk eller administrativ lagstiftningsfråga, som avgöres av Kungl. Maj:t, riksdag och kyrkomöte, utan detta är en av kyrkomötets interna frågor. Frågan om gudstjänstritualet ligger helt innanför området för kyrkomötets avgöranden.» Det kastar ett ganska märkligt ljus över kvalifikationerna hos dem, som rekrytera kyrkomötet i våra dagar, att man så kan kapitalt missuppfatta vad som tillhör ett kyrkomöte. Den ärade talaren borde verkligen tagit reda på den bestämmelse som stadgar, att Sveriges kyrkomöte har ingen som helst beslutanderätt utan det äger endast petitionsrätt. Det ankommer på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda de bestämmelser, som icke äro av kyrkolags natur. Med denna erinran skulle jag velat uttala, att den uppfattning, som gör sig gällande, att detta är en uteslutande intern kyrklig angelägenhet, åtminstone statsrättsligt sett på intet vis håller streck. Däremot kan man naturligtvis ur praktisk synpunkt säga, att kyrkomötet borde vara en mera kvalificerad institution att bestämma om sådana kyrkliga interna frågor. Jag har själv också här i riksdagen under många år förfäktat den uppfattningen, att vårt kyrkomöte borde utrustas med möjlighet att på samma sätt som riksdagen i fråga om civillagstiftning få icke blott petitionsrätt utan också en viss bestämmanderätt. Så har emellertid ännu icke blivit fallet, och vi kunna därför icke tillmäta kyrkomötet någon annan betydelse än att dess uttalanden spela rollen av opinionsyttringar ifrån kyrkofolket. Ur den synpunkten måste man också taga en viss hänsyn till kyrkomötet. Emellertid måste jag, hur ivrig vän jag än är av vår kyrka och dess förankring i vårt folkliv, konstatera, att man tyvärr icke ens kan tillmäta kyrkomötets opinionsyttringar i petitionsform så värst stor betydelse därför, att praktiskt taget står bakom kyrkomötet egentligen icke någon valmanskår. Det är kanske ett starkt yttrande, herr talman. Men man ser, hur det ibland diskuteras, huruvida riksdagen har moralisk fullmakt att yttra sig i en fråga. Man menar, att det är bara så och så många procent av valmännen, som yttrat sig. Hur många procent valmän, tro herrarna det är, som komma i fråga vid valen av våra lekmannaombud vid kyrkomötet? Jag menar därför, att vi befinna oss i det beklagliga läget att ett fullt tillförlitligt

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)
och autentiskt uttryck för vad svenska kyrkans lekmannaelement, kyrkofolket, egentligen tycker och önskar, det äga vi ännu icke, detta till följd av det sätt, varpå kyrkomötesvalen bruka ske. Jag skulle därför vilja intala kammaren en viss tillförsikt och ett visst mod att även här giva sitt votum till känna därför, att, när vi hålla på att vår svenska kyrka är en folkkyrka, är den ju icke bara prästerskapets utan även lekmännens kyrka. Om man också kan anföra många skäl för att riksdagen ingalunda är vald för att behandla kyrkliga interna frågor tillhör dock, såvitt jag är väl underrättad, hela riksdagen den svenska kyrkan. Den tillhör denna folkkyrka, den är, om man så vill, även en lekmannarepresentation, och det bör därför icke vara uteslutet, att även riksdagen kan giva till känna en opinion; kanske icke i vilka kyrkliga frågor som helst men i sådana, om vilka de enskilda riksdagsmännen anse, att de skulle kunna med en viss grad av vederhäftighet avgiva sitt votum i.

Så har också inträffat förr. En hel del ledamöter här erinra sig vad som timade år 1921. Då hade kyrkomötet, alldeles säkert utan att representera en klar majoritet varken inom nationen eller ens inom det s. k. kyrkofolkets led, gjort ett uttalande till Kungl. Maj:t angående det sätt, varpå den nuvarande svenska psalmboken borde revideras. Det väcktes då här i riksdagen ett förslag om att riksdagen skulle såsom en lekmannainstitution göra ett uttalande om vad den tänkte och tyckte i fråga om den svenska psalmbokens eventuella revidering. Det höjdes visserligen röster, som menade, att riksdagen icke vore rätt forum för att behandla denna fråga, men det skedde i alla fall, och såväl första som andra kammaren klargjorde med tydliga majoriteter sin uppfattning i den frågan. Jag vågar nästan säga, att det initiativ, som riksdagen, och icke minst andra kammaren, tog, då den undanbad sig ett slags revision efter ganska snäva synpunkter av den wallinska psalmboken, resulterade i att den dåvarande Kungl. Maj:t mer tog hänsyn till riksdagen såsom en lekmannarepresentation för kyrkan i denna fråga än till kyrkomötet och gjorde det på ett sätt, som säkerligen i dag flertalet, icke blott inom allmänheten utan även inom kyrkofolket, respekterar och är riksdagen tacksam för. Nu förstå de ärade ledamöterna i kammaren, varthän jag syftar med denna parallell. Jag menar, att nu föreligger samma situation, som förelåg år 1921, då riksdagen, om också efter en viss tvekan, beaktade den synpunkten att, med hänsyn till att vår kyrka är en folkkyrka, bör till och med riksdagen kunna få avgiva sitt votum i vissa frågor, som den anser sig kunna bedöma.

Nu skall jag ärligt erkänna, herr talman — även om kanske utskottsmajoriteten skulle vilja utnyttja detta emot mig — att egentligen är motionens yrkande för mig icke någon så utomordentlig angelägenhet. Jag vill icke sticka under stol med att det nog kan diskuteras, huruvida det är lämpligt med denna frihet att under ett visst antal söndagar under året få anordna svenska högmässor efter ett friare ritual, låt vara under vissa beskyddande garantier: att det lokala kyrkorådet har tillstyrkt, att domkapitlet har givit sitt medgivande till saken och att överhuvud taget denna form har vunnit Kungl. Maj:ts medgivande. Jag erkänner gärna att man kan diskutera, huruvida detta är en lycklig och önskvärd reform för den svenska kyrkan men det som gör, att jag i alla fall anser mig här kunna tillstyrka bifall till reservationen, d. v. s. bifall till motionen, är, herr talman, ungefär följande synpunkter.

Jag anser nämligen, att i vår tid då den svenska kyrkan med all rätt vill hävda sig såsom en folkkyrka och då den alltså skall lämna utrymme åt i dogmatiskt och konfessionellt avseende olikartade grupper av sina medlem-

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

mar, så är det sannerligen högst på tiden, att också de behov, som förefinnas, av att i andra former uttrycka sin tillbedjan och bekännelse tillgodoses i rikligare omfattning än hittills. Här tillåter jag mig att alldeles vid sidan av alla slags partigrupperingar vädja till kammaren: Är det icke så, ärade kammarledamöter, att hur stor veneration och aktning man än hyser för hävdvunna gamla kyrkliga begrepp och uttryck, och vilket samhälleligt värde det än ligger i dessa av seklers erfarenhet och traditionens tyngd burna uttryck för bekännelsen, så finns det alldeles säkert en folkmajoritet i närvarande stund — jag menar av dem, som överhuvud taget äga religiösa intressen, andra talar jag i detta sammanhang icke om — som anser, att hela den religiösa begreppsvärlden måste få sina uttryck och föreställningar så att säga transformerade till tidens sätt att tänka och känna. Jag vågar påstå, att mycket i den svenska högmässogudstjänstens ritual och överhvud taget allmänna terminologi icke tillfredsställer stora grupper av svenska medborgare, som finnas inom alla sociala och politiska skikt och läger i samhället. Jag har nu den personliga uppfattningen, att det är egentligen flertalet inom vårt folk. När vi, för att taga något, som nästan alla kammarledamöter kunna personligen verifiera, bevista en kyrklig ritualakt — det må vara ett barndop, en vigsel, en jordafärd eller kanske en högmässa — så ha säkerligen de flesta, alldeles oavsett sin allmänna inställning, överhuvud taget en känsla av att de religiösa livsvärden, som i kyrkan förkunnas och levandegöras för människorna, dem skulle man önska liksom klädda och åskådliggjorda i en annan dräkt, som är levande och fattbar för tidens människor.

Ja, herr talman, jag säger, att det är för mig en hjärteangelägenhet att kunna få medverka till att verkligen, för att än en gång använda det uttrycket, transformera någonting av detta till tidens eget språk och uttryckssätt, och vi känna allesamman, att det nuvarande högmässoritualet på intet sätt tillmötesgår detta verkliga tidsbehov, som finnes inom de vidaste kretsar av den svenska kyrkan. Och då jag tillåter mig att yrka bifall till den föreliggande motionen eller rättare sagt till det utlåtande som första kammaren har bifallit nu år efter år, så sker det, jag erkänner det gärna, inte så mycket av något slags månhet om och intresse för denna motion, utan det är snarare en vädjan till kammaren, att den måtte såsom en lekmannarepresentation begagna detta tillfälle att avge en opinionsyttring till Kungl. Maj:t till den kraft och verkan det hava kan om angelägenheten av att vid en revision av kyrkans handbok man visserligen måtte gå till väga med all historisk pietet och varsamhet men att man samtidigt må se till att det ges möjligheter för att få fram mera tidsenliga former, begrepps- och uttrycksformer för de religiösa livsvärdena än vad hela den gamla dogmatiska inramning ger möjlighet till, som ännu alltjämt karakteriserar 1894 års handbok. Jag vädjar till denna kammares samtliga ledamöter att inte tveka inför den tanken, att de inte skulle vara kvalificerade att här avge sitt votum, var och en har antingen i den svenska gudstjänstens form eller i övrigt, då han varit med vid några av de rituella former, varav vår kyrka begagnar sig, säkerligen gjort sina reflexioner, och jag är fullt övertygad om att hos flertalet ha dessa reflexioner gått i den riktningen, att man skulle gärna önska, att mera tidsenliga former kunde ges för det religiösa innehåll, som kyrkan — om man så vill staten i sin kyrkliga verksamhet — vill bjuda medborgarna. Då jag, herr talman, yrkar bifall i detta avseende till första kammarens beslut i ärendet, så tar jag alltså inte så mycket sikte på själva det formella yrkandet, som medkammaren har bifallit, utan mer på den opinionsyttring såsom en vägledning för Kungl. Maj:t i frågan, som det här kan gälla. Jag vill också ha sagt, att det argumentet skola vi definitivt avhysa från debatten, då man säger, att 1925

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

års kyrkomöte har begärt en revision. Herr Lundell uppgav också, att den nuvarande ärkebiskopen är mycket intresserad av en sådan revision. Detta äro vi tacksamma för att få höra, och jag betvivlar inte heller, att så är fallet, men det säger så oändligt litet. Därför att ärkebiskop Eidem är intresserad av en revision, betyder det ingalunda, att en sådan revision sättes i gång. Det *finns* ingen kommitté, det vill jag påpeka. Allt kommer an på Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t vill tillsätta en sådan kommitté och återupptaga det revisionsarbete, som egentligen har så att säga lidit skeppsbrott och inte resulterat i någonting. Frågan är därför ingalunda under utredning. Det finns en opinion hos kyrkomötet för en utredning, men heller ingenting mer. Om andra kammaren vill biträda första kammarens beslut såsom en allmän opinionsyttring för att få en, jag skulle vilja formulera det så, uttrycksform av större tidsenlig realitet för den religiösa bekännelsen än vad vi hittills ägt, så skulle det säkerligen vara en vägledning för Kungl. Maj:t, då det gäller att i sinom tid återupptaga detta utredningsarbete.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen, det vill med andra ord säga, att kammaren måtte biträda första kammarens beslut i ärendet.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! När jag har dristat mig att begära ordet i denna debatt, så vågar jag till försvar härför åberopa utom mitt personliga intresse för detta spörsmål den omständigheten, att jag som lekmannaombud under tre av de fyra senaste kyrkomötena har deltagit i behandlingen av handboksfrågan. Och det kan måhända ursäkta, att jag vågar taga till orda.

Jag ber då att allra först få säga, i den av den senaste ärade talaren berörda principfrågan vart detta ärende rätteligen hör, att jag måste ställa mig bestämt på den ståndpunkten, att det såsom avseende kyrkans inre gudstjänstordning hör under kyrkomötets befogenhetsområde. Det beror alltså inte på, att jag skulle på något sätt underkänna kammarens kompetens eller förutsättningar att bedöma frågan. Det kan därvid inte heller falla mig in att sätta någon inbillad egen auktoritet emot den ärade föregående talarens, utan när jag vågar uttala denna mening, stöder jag mig på auktoritativa uttalanden av representanter för i övrigt mycket skilda åsiktsriktningar. Jag erinrar till exempel om att herr Värner Rydén, när denna fråga år 1930 första gången diskuterades i riksdagen, mycket bestämt hävdade den uppfattningen, att detta vore en typisk kyrkomötesfråga, och samma mening har uttalats av biskop Bergqvist, professor Reuterskiöld i första kammaren och flera andra.

Av handlingarna i ärendet framgår emellertid inte klart, huruvida man har tänkt sig, att kyrkomötet ens skulle *höras* i ärendet. Motionärerna ha inte uttalat sig om den saken, inte heller utskottet i första kammaren, inte heller har reservanten gjort det. Om man däremot går till urkunderna, finner man, att Sveriges religiösa reformförbund i ett yttrande över fjolårets motion, ett yttrande, som är bifogat förstakammarutskottets yttrande, har förordat, att Kungl. Maj:t på egen hand, *även mot kyrkomötets bestämda nej*, skulle förklara ett visst högmässoritual godkänt för användning i svenska kyrkan. Nu vet jag inte, om reservanten delar denna mening, men om ett biträdande av första kammarens beslut får anses innebära en anslutning till denna mening, så måste jag finna det ytterst beklagligt om andra kammaren skulle biträda reservationen.

Inte heller med hänsyn till handboksfrågans läge kan det enligt min mening anses påkallat, att riksdagen nu uttalar sig i ärendet. Kyrkomötet är nämligen inte alls så otillgängligt eller omedgörligt, när det gäller handboksänd-

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

ringar, som man på sina håll synes föreställa sig. Fjolårets kyrkomöte antog för sin del dels förslag till ändrat dopritual, dels ny ordning för skriftemåls infogande i högmässan. Här är man sålunda inne på de partiella reformernas väg. I fråga om en allmän handboksrevision har kyrkomötet, såsom det här har påmints om, år 1929 förnyat sin underdåniga framställning till Kungl. Maj:t om en fortsatt varsam revision av kyrkohandboken. Nuvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har ju själv i egenskap av lekmannaombud vid det senaste kyrkomötet varit i tillfälle att taga del av stämningar och tänkesätt i dessa stycken, och jag tycker, att såväl motionärerna som reservanten och den ärade föregående talaren skulle kunna med förtroende överlämna åt Kungl. Maj:t att taga det initiativ till fortsatt utredning i ärendet, varom kyrkomötet vid upprepade tillfällen gjort underdånig framställning till Kungl. Maj:t.

Då dessa synpunkter äro avgörande för mitt ställningstagande till den föreliggande frågan, finner jag inte anledning att fördjupa mig i spörsmålet, huruvida åtgärder i enlighet med motionärernas och reservantens framställning i och för sig äro önskvärda eller inte. Här ha motionärerna sin uppfattning, och jag har min uppfattning. Jag förstår, att det kan vara så, att motionärernas uppfattning delas av befolkningen i vissa delar av landet. Det vet jag inte och skall därför inte uttala någon bestämd mening därom. Men vad jag vet och vad jag vågar uttala mig om ganska bestämt är, att detta icke är förhållandet i andra delar av landet. I den landsända, där jag tror mig något så när känna befolkningens tänkesätt, en landsända, där kyrkan ju av ålder intar en mycket central ställning i folkets liv och där kyrksamheten alltjämt är glädjande stor, där, jag vågar säga, menigheten på ett alldeles särskilt sätt lever med i gudstjänstfirandet, där är det så långt ifrån att det önskemål, som här är framfört, delas av befolkningen i allmänhet, att det tvärtom förhåller sig så, att införandet av nya, främmande element i gudstjänstordningen skulle öva ett störande och menligt inflytande på församlingens deltagande i gudstjänstfirandet.

Det är, tror jag, inte heller så mycket ett allmänt församlingsintresse, som ligger bakom detta förslag. Vad det djupast bottnar i får man kanske ett begrepp om, därest man än en gång går till de av mig förut åberopade urkunderna. Vid 1929 års kyrkomöte väcktes av ordföranden i Sveriges religiösa reformförbund en motion om alternativ till kyrkohandboken. I denna motion, som väl får anses särskilt representativ för här ifrågavarande strävanden, talar motionären om »konflikten mellan altare och predikstol», som det gäller att avveckla. Det är, säger han, »nu rätt mycket i altarets förkunnelse, som kännes besvärande för många både bland präster och lekmän. Svårigheterna med apostolicum kunna knappast fördöljas». I det alternativ, som finnes bifogat fjolårets utlåtande i första kammaren, återfinnes heller inte den apostoliska trosbekännelsen.

Det är med andra ord *innehållet i kyrkans bekännelse*, som det här djupast rör sig om. Det är fråga om en »avdogmatisering av kyrkan», som en av motionens förespråkare i första kammaren har uttryckt det. Jag skulle verkligen vilja vädja till kammarens ledamöter, om det kan vara alldeles riktigt och välbetänkt, att vi på grundval av det material, som här föreligger, sätta oss till doms i dessa frågor, eller om det inte från olika synpunkter är riktigare och lämpligare att låta frågan om en revision av svenska kyrkans handbok handläggas i den ordning, varom kyrkomötet i upprepade underdåniga skrivelser till Kungl. Maj:t gjort framställning.

Jag vågar, herr talman, från dessa mina allmänna utgångspunkter hemställa om bifall till utskottets yrkande.

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

I detta anförande instämde fröken *Wellin* samt herrar *Arnemark*, *Persson* i Fritorp, *Johansson* i Krogstorp, *Andersson* i Lindome, *Hillgård*, *Hansson* i Rubbestad, *Gustafson* i Kasenberg, *Olsson* i Staxäng, *Hansson* i Hönö, *Larsson*, *Magnusson* i Skövde, *Beck*, *Nilsson* i Karlstad, *Brännström*, *Lindmark*, *Johansson* i Tväråselet, *Christiernsson*, *Jonsson* i Mörbylånga och andre vice talmannen *Magnusson*.

Herr **Olsson** i Mora: Herr talman! Jag ber helt kort att få ansluta mig till den föreliggande reservationen och instämma i den motivering för reservationen, som gavs av den ärade representanten på Östgötabänken. Ett par ord vill jag tillägga. Utskottsmajoritetens ärade talesman uttalade farhågor för att en mindre omdömesgill prästman skulle kunna begagna den frihet, som här begäres, på sådant sätt, att det skulle kunna stöta bort kyrkfolket. Jag tror, att denna farhåga är omotiverad. Den rätt, som här ifrågasättes, bygges ju för det första på förutsättningen av ett tillstyrkande av vederbörande församlings kyrkoråd, och om det förhåller sig på det sättet, som den senaste ärade talaren gjorde gällande, att i en hel del landsändar man kan räkna med att den överväldigande majoriteten av kyrkomenigheten motsätter sig en sådan anordning som det här är fråga om, torde man också kunna räkna med att man där inte kan vinna ett tillstyrkande av kyrkorådet för en sådan anordning, som det här är fråga om. Men därtill kommer, att utskottets uppgift om att första kammaren bifallit sitt första tillfälliga utskotts hemställan inte är alldeles riktig. I verkligheten förhåller det sig så, att första kammaren vid sitt bifallsbeslut tillfogat ännu en garanti för att här skall föreligga en samstämmighet mellan församlingsvilja och vad en präst kan företaga sig, när det gäller att begagna den frihet, man här begär. Första kammaren har nämligen också tillfogat, att rätten att använda särskilt högmässoritual på visst antal söndagar också skall förutsätta tillstyrkan av vederbörande domkapitel. När man omgärdat denna rätt med så pass starka garantier, förefaller det mig verkligen, som om farhågan för att en »lynnig» präst skulle kunna missbruka denna rätt är fullkomligt omotiverad.

Utskottets ärade talesman meddelade kammaren, att den nuvarande ärkebiskopen förklarat sig intresserad av att en revision av kyrkohandboken kommer till stånd och att han för sin del gärna vill medverka till att en sådan revision verkställes. Jag har ingen anledning att betvivla riktigheten av denna uppgift, men jag har en särskild anledning att efterlysa, vilket belägg utskottet har för sitt uttalande om att detta revisionsarbete pågår. Motsvarande uppgift lämnades även i det utlåtande, som förelades fjolårets riksdag, men så mycket är visst, att åtminstone i fjol var detta meddelande icke riktigt. Verkliga förhållandet är det, att sedan kyrkomötet gjort sitt uttalande, lämnades detta utredningsuppdrag i viss begränsad omfattning till en framstående ledamot av kyrkan, som emellertid efter någon tid redovisade sitt uppdrag med negativt resultat. Sedan dess känner jag inte till, att någon annan fått uppdraget i fråga. Är jag oriktigt underrättad, skulle jag vara synnerligen tacksam för en upplysning på denna punkt om vem eller vilka, som för närvarande syssla med detta utredningsarbete, som enligt utskottsmajoritetens meddelande för närvarande pågår. Jag kan inte finna annat än att, när det nu förgått snart åtta år sedan kyrkomötet begärde en varsam revision av kyrkohandboken och man inte sett något resultat av denna begäran, det inte är opåkallat att riksdagen gör en påstötning i detta hänseende.

De formella invändningar, som gjordes av den ärade senaste talaren, kunna, såvitt jag förstår, inte för andra kammaren vara avgörande. Precis motsvarande formella invändningar hörde vi här i kammaren, när vi exempelvis

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

stodo färdiga att fatta vårt beslut i psalmboksfrågan. Även det ansågs vara något fullständigt upprörande, ett ingrepp i kyrkomötets rättigheter, som inte kunde försvaras. Nu tror jag man utan motsägelse vågar påstå, att den överväldigande delen av Sveriges kyrkofolk tackar Sveriges riksdag för detta beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Bergström:** Herr talman! Endast några ord. Det var herr Hallén, som uppkallade mig.

Utskottet fick först en anmärkning för att det inte återgivit det utlåtande, som första kammarens första tillfälliga utskott avgivit i frågan. Jag vill gentemot detta säga, att vi i utskottet fått anmaning att hålla trycket inom rimliga gränser, och detta kan vara skäl nog för att vi nöjt oss med en hänvisning till utlåtandet i fråga. Det är ingen svårighet för intresserade ledamöter att finna detta utlåtande och taga del av detsamma.

Vad själva sakfrågan beträffar vill jag fästa uppmärksamheten på, att den form, som utskottsmajoriteten givit sitt utlåtande, icke innebär något uppgivande av riksdagens rättigheter i en fråga som denna. Jag förstår inte, vilka utgångspunkter, som herr Hallén har, då han i detta stycke resonerar på sätt som han gjort. Jag vill för min personliga del säga, att jag är inte alls villig att vara med om att uppgiva riksdagens rättigheter. Det är emellertid inte fråga om detta. Vad utskottet hänvisat till i allt väsentligt är, att denna frågas läge för närvarande är sådant, att man kan räkna med att en revision av kyrkohandboken kommer till stånd, och att det följaktligen icke är påkallat med en framstöt sådan som den, som här ifrågasättes.

För övrigt kan jag inte fatta, hur herr Hallén på basis av den motion, som det här gäller, skall kunna få till stånd en opinionsyttring av den vidd, han här uttalat sig för. Motionen rör dock en mycket begränsad sak. Den innehåller icke i sin kläm ens en påtryckning av det krav på revision av kyrkohandboken, som framfördes för några år sedan, utan den rör sig med en viss begränsad detalj. Jag har alltid såsom riksdagsman funnit det vara en överloppsgärning att här i riksdagen gå in för önskemål, som dock redan äro under beaktande, och det kan man säga vara fallet här efter den försäkran, som utskottet befullmäktigats att avgiva å ärkebiskopens vägnar. Det är en ren överloppsgärning, och det är uteslutande av denna anledning, som i varje fall utskottsmajoritetens socialdemokratiska ledamöter ha anslutit sig till utskottets ståndpunkt och motivering. Ingen i utskottet vill bestrida, att det kan behövas vissa reformer i riktning mot mera tidsenlighet. Man får sålunda icke fatta utskottsmajoritetens yttrande såsom ett motstånd mot varje reformsträvande på detta område, utan det är från början till slut av den formella beskaffenhet, som jag här redogjort för.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hallén:** Herr talman! I anledning av vad min ärade vän herr Bergström nu hade att anföra skulle jag vilja säga, att om kammaren skulle avstå från en opinionsyttring på grund av ett underhandsmeddelande om att i detta fall ärkebiskopen i högsta grad är intresserad av en revision av handboken, är detta ungefär att fälla sitt blivande votum på lika lösliga grunder som om, om det tillåtes mig att göra en jämförelse, i fråga om en motion, som gäller vårt folkskoleväsende, någon skulle säga, att jag kan garantera, att herr generaldirektören för skolöverstyrelsen följer denna sak med största välvilliga intresse. Inte bruka sådana upplysningar vara en anledning för kammaren att avstå från att uttala sin mening. Jag har aldrig hört ett sådant argument

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

förut, och jag tror inte heller kammaren tillmäter det det allra ringaste vitsord. Jag betvivlar visst inte ärkebiskop Eidems uppriktiga och välvilliga intresse för en skälig reformering av vår liturgi, men inte kan man anföra detta såsom ett slags bevis för effekt av 1925 års kyrkomötes uttalade opinion — att en revision av handboken således redan skulle pågå. Den pågår inte, det kunna vi vara ense om först som sist, och den kommer inte att pågå med mindre än Kungl Maj:t återuppdrager detta revisionsarbete åt några särskilt sakkunniga, så detta argument bör kunna avföras från debatten.

Nu framhöll en ärad representant från Västgötabänken, som omnämnde, att han varit ombud vid upprepade kyrkomöten och vars intresse för dessa frågor är värt all aktning, att kyrkomötet ingalunda brister i reformnit, när det gäller dessa frågor. Ja, herr talman, det kan nog hända, men man kan ha reformnit på ganska olika sätt. Man kan ändra ibland ett »ity» till ett »därför», så att det låter såsom modern svenska. Man kan, såsom herr Sandegård yttrade i första kammaren, i vigselritualet ändra orden »dessa dina tjänare» till »detta brudpar», och man kan på detta sätt rent grammatikaliskt putsa upp gamla ärevördiga ritual, men om det är i den anda, som en större rörelsefrihet skall skapas för våra kyrkor, kan man tillåta sig betvivla.

Jag anser, herr talman, att detta är en synnerligen viktig och allvarlig fråga, ty det är nog, som herr Petersson i Lerbäcksbyn mycket riktigt erinrade om, att det gäller för vida kretsar av svenska kyrkans medlemmar att också få möjlighet till vad han själv kallade en avdogmatisering av den kyrkliga förkunnelsen. Skola vi hålla på, att vår kyrka skall vara en folkkyrka, skola vi också inom laglighetens ram giva ett skäligt utrymme för dessa grupper, som faktiskt omfattas av flertalet av medborgarna. Vi skola taga en smula hänsyn till detta, och jag har ansett, att ett andra kammarens votum till förmån för motionen kommer säkerligen av Kungl. Maj:t att uppfattas såsom en allmän opinionsyttring för, kanske inte speciellt den här detaljfrågan, att ett visst antal söndagar få anordna högmässa på ett särskilt modernt sätt, utan för en åstundan hos folkets flertal, att den religiösa förkunnelsen måtte i tydligare form än vad hittills varit möjligt och med kyrkomötets nuvarande sammansättning är möjligt få ett tidsenligare uttryck.

Jag beklagar, herr talman, att det inte finns några andra möjligheter att just nu få göra sig till talesman för det yrkandet, men här är ett tillfälle, som jag hoppas andra kammaren inte försummar, utan begagnar tillfället att göra denna spontana opinionsyttring, som jag är övertygad om kommer att rätt uppfattas av vederbörande.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att ännu en gång få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Lundell:** Herr talman! Jag skall inte yttra mig vidare i själva sakfrågan utan endast svara på en fråga, som direkt riktades till mig av herr Olsson i Mora.

Han frågade, om det för närvarande pågår en revision av kyrkohandboken, och menade, att jag, när jag försvarade utskottets ståndpunkt, hade liksom uttalat, att just för tillfället var det några personer, som skulle vara sysselsatta med denna revision. Jag tror inte, att mina ord föllo på något sådant sätt, ty jag har endast velat framhålla, vad som uttryckligen står i utlåtandet, att det varit framlagt ett förslag för kyrkomötet och kyrkomötet har i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att det måtte utgöra underlag för vidare revision.

Det kan ju vara en formsak, om man sedan menar, att revision för närvarande pågår eller inte. I själva verket är det naturligtvis så, att det närmaste

Ang. alternativt ritual för högmässa. (Forts.)

initiativet för att låta den vilande revisionen av kyrkohandboken komma igång igen, ligger hos Kungl. Maj:t. Jag tror dessutom, att när jag anförde, vad ärkebiskopen meddelat utskottets ärade ordförande, jag då uttalade mig så tydligt, att något missförstånd på den punkten inte behövde komma till stånd. Där sade jag nog ordagrant, att ärkebiskopen meddelat, att han är livligt intresserad av att en revision av gudstjänstritualet kommer till stånd och att han hoppades få bidraga till en sådan revision. Då jag säger, att den skall komma till stånd, kan jag inte gärna på samma gång uttala, att den pågår, i den trängre bemärkelsen, att någon viss kommitté skulle vara sysselsatt med den.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Mora: Herr talman! Jag vill endast säga, att mina ord om utredningsfrågans läge riktade sig emot utskottsmajoritetens uttalande i det föreliggande trycket, att frågan vid fjolårets riksdag var föremål för pågående utredning och att utskottet i fråga om ärendets nuvarande läge icke har någon ändring att göra i denna omförmälan. Den var oriktig i fjol och den är oriktig även i år.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Fru Gillner-Ringenson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra kammarens första tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 11.

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

Till behandling företogs härpå konstitutionsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

I anledning av en inom andra kammaren av herr *Pehrsson* i Göteborg väckt motion, nr 109, hemställde konstitutionsutskottet i förevarande utlåtande att riksdagen måtte för sin del antaga följande

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 12 juni 1931 (nr 201) angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

2 §.

Samfällighetens beslutanderätt utövas av sextio kyrkofullmäktige. Vid val av kyrkofullmäktige är valbarhet inskränkt inom vederbörande församling.

Samfällighetens kyrkoråd benämnes kyrkonämnd.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Nordström, Wiklund* och *Johnsson* i Norrahammar, vilka hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Nordström:** Herr talman! Detta är ett ärende, som närmast och praktiskt taget endast berör Göteborgs stad, men frågan är också av ganska stor principiell innebörd. Då jag står såsom förste reservant från denna kammare, skall jag be att få säga några ord.

Av utskottets utlåtande framgår, att allt sedan 1883 ha Göteborgs stads olika församlingar utgjort en kyrklig samfällighet. Inom denna samfällighet ha kyrkofullmäktiges ledamöter valts med valbarhet endast inom den församling, där de varit kyrkoskrivna. Vid beslutandet av lagen om församlingsstyrelse gjordes emellertid häri en ändring, i det att denna lag bestämmer, att det inom kyrkliga samfälligheter inte skall vara valbarhetsrätt enbart inom varje församling utan inom hela samfälligheten, och den nya lagen om kyrkostyrelse i Göteborg hänvisar i detta hänseende endast till lagen om församlingsstyrelse. Den nya lagen angående församlingsstyrelse för Göteborg har ju ännu inte tillämpats. Och jag skull vilja fråga motionären, varför han inte passade på 1930, då lagen om församlingsstyrelse beslöts av riksdagen, att hemställa om att Göteborg skulle utgöra ett undantag och att det där skulle vara bostadsband inom församlingarna. Vid fjolårets riksdag hade motionären funnit eller i varje fall kommit att tänka på, att detta skulle vara bra även framdeles för göteborgarna, och så föreslogs i motion till samma års riksdag, att det måtte göras en ändring i lagen om församlingsstyrelse dithän, att det skulle tillämpas bostadsband vid alla val till kyrkliga samfälligheter. 1932 års konstitutionsutskott hemställde om avslag på motionen, men gav i viss del på hand, att man skulle kunna vara med om en ändring beträffande Göteborgs stad. Detta har givit motionären anledning att komma igen till årets riksdag med en motion, vari han yrkar ändring i den lag, som gäller bara för Göteborg, gående ut på att där skall bli bostadsband. Förslaget innebär alltså, att i Göteborg, som visst har tio församlingar, skulle de 60 kyrkofullmäktige inte vara valbara annat än i resp. valkretsar bland dem, som bo i dessa valkretsar. Såvitt jag har mig bekant kan, om herr Pehrssons förslag går igenom, inte herr Pehrsson själv såsom kyrkoherde i Karl Johans församling i Göteborg väljas till kyrkofullmäktig i denna församling. Herr Pehrsson bor nämligen utanför denna valkrets.

Jag har i mitt stilla sinne frågat mig, vad som kan ligga bakom detta förslag. Jag har inte fått något svar, men jag kanske får det av herr Pehrsson

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

nu. Jag anser emellertid, att när en förändring vidtogs 1930, utan att göteborgarna opponerade sig, och när denna lag icke kommer för Göteborgs vidkommande att tillämpas förrän 1934, alltså nästa år, bör man inte i år gå in för en ändring av en lag, som ännu inte börjat tillämpas.

Motionären kommer säkert att invända, att det kommer att följa en del olägenheter, om inte göteborgarna få välja sina kyrkofullmäktige var och en från sin församling. Jag tror för min del, att det blir större olägenheter, om göteborgarna på detta sätt låsas fast vid uppställandet av kandidater vid kyrkofullmäktigeval. Man kan naturligtvis tänka sig, att herr Pehrssons egen församling har många duktiga män och kvinnor inom församlingen, som de vilja välja, och att det inte blir tal om att de skola gå utanför. Men det kan också tänkas, att de vilja ha herr Pehrsson, som bor på andra sidan gatan, där gränsen går till hans församling, eller någon annan duktig man eller kvinna, som de vilja ha i sin fullmäktigegrupp, men som bor utanför församlingen, och dessa kunna de inte välja, ifall denna lagändring kommer till stånd. Men ännu större olägenhet synes det mig bli om t. ex. en av de valda ledamöterna i Göteborgs kyrkofullmäktige av ett eller annat skäl måste flytta från sin egen församling, där han blivit vald med tillämpning av bostadsbandet, till en annan församling. Då mister han, så vitt jag förstår, mandatet i kyrkofullmäktige och kan icke komma igen förrän vid nästa val, d. v. s. när valperioden är slut. Det kan vara en duktig karl, som göteborgarna gärna skulle vilja ha i kyrkofullmäktige men som på grund av att han måst flytta utanför sin valkrets mister sitt mandat.

Så en annan sak. Jag vet icke, varför just göteborgarna skulle intaga en särställning i detta avseende. Visserligen har det sagts, att det gäller $^1/_4$ miljon människor, men det finnes stora kyrkosamfälligheter i andra delar av landet, där man icke rest detta krav om bostadsband för kyrkofullmäktige.

Jag skall icke upptaga tiden ytterligare utan gärna lämna plats för göteborgarna att slåss sinsemellan beträffande den praktiska sidan av saken. När jag ser på frågan principiellt, kan jag dock icke finna annat än att 1930 års lag om församlingsstyrelse och dess anvisningar om uppsättande av kandidater vid val av kyrkofullmäktige är riktig och att vi icke böra i onödan ändra en så ny lagstiftning, som ännu icke tillämpats vad Göteborg beträffar. Jag ber därför att få yrka bifall till herr Oscar G. Karlssons m. fl. reservation.

Häruti instämde herrar *Fast*, *Andersson* i Igelboda och *Johnsson* i Norrahammar.

Herr **Hallén:** Herr talman! Den ärade reservanten har bl. a. framhållit, att man icke skall äventyra den likformighet i fråga om kyrkliga och borgerliga val, som lagen om församlingsstyrelse avser att åstadkomma. Jag vill påpeka, att det är alldeles självfallet, att sådana stora samhällen som Göteborg och Stockholm måste i vissa avseenden ha en speciell lagstiftning. Redan när vi genomförde 1930 års lag om församlingsstyrelse skrevs det en särskild lag för Stockholms vidkommande. Där ha vi bestämmelser om de s. k. församlingsdeputerade och många andra särbestämmelser. Vi veta också, att dessförinnan rådde i Göteborg en särlagstiftning. När vi fingo 1930 års lag, kunde någon särskild hänsyn icke tagas till dessa lokala bestämmelser, och därför väcktes det härom året en motion, däri det begärdes, att man skulle införa bestämmelser om att i städer till kyrkofullmäktige för resp. församlingar skulle vara valbara endast personer boende inom dessa församlingar. Motionen avstyrktes visserligen av konstitutionsutskottet, men utskottet gjorde

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

i alla fall ett principuttalande, som riksdagen engagerade sig för, nämligen att för Göteborgs vidkommande kunde det vara befogat att man hölle på den lokala valbarheten så att säga inom resp. församling. Utskottet hade alltså då — det var vid fjolårets riksdag — gjort denna utfästelse, och riksdagen konfirmerade den genom att biträda även utskottets motivering. Det skulle då vara ganska hållningslöst och motsägande, om kammaren nu frånträdde sin tidigare ståndpunkt.

Jag vill också understryka, att var och en som håller på den kommunala självbestämningsrätten måste respektera, att de kyrkliga myndigheterna i Göteborg, d. v. s. uttrycket för de nuvarande kyrkofullmäktiges önskningar, uttalat sig i anslutning till motionen, som icke innebär någon nyhet utan endast ett återförande av förhållandena till vad som i alla tider alltsedan fullmäktigeinstitutionens införande i Göteborg varit gällande. Det är alltså inga moderniteter man kommer med, och när reservanterna framhålla, att det är väl tidigt att ändra en så ny lagstiftning, då man icke vunnit någon erfarenhet av densamma och då lagen icke skall träda i kraft förrän 1934 för Göteborg, måste man säga, att man har en mångårig erfarenhet av ifrågavarande bestämmelses verkningar, eftersom den varit tillämpad i Göteborg i så många år. De kyrkliga organen och kyrkofullmäktige själva i Göteborg ha ju icke begärt annat än att återfå sin gamla, ursprungliga rätt. Konstitutionsutskottet har ansett, att man är både formellt och moraliskt bunden av det principiella uttalande, som gjordes vid fjolårets riksdag. Jag anser, att kammaren är det också, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nilsson** i Göteborg: Herr talman! Utöver vad den ärade talesmannen för reservanterna anförde, skulle jag vilja framhålla ett par synpunkter med avseende på reservanternas förslag.

Jag vill då först erinra om ett förhållande, som även herr Nordström påpekade, nämligen att val efter de nya bestämmelserna icke ännu skett. Sådana skola först anställas 1934, och några erfarenheter ha vi ännu icke alls på detta område. Det kunde därför ha varit lämpligt, att man väntat med att motionera om ändring, tills man fått se, huruvida några olägenheter följa av den nya lagens bestämmelser.

Den reservation, som här föreligger, är egentligen ett sammandrag av en reservation, som avgavs av 19 ledamöter i Göteborgs kyrkofullmäktige, och det är sålunda tydligt, att kyrkofullmäktige icke äro eniga med motionären i frågan. I utskottsutlåtandet framhålles, hurusom kyrkofullmäktige och kyrkonämnden befarat, att ett frångående av den hävdvunna ordningen, att representanter skola väljas från varje församling för sig, skulle bidraga att utplåna församlingsmedvetandet. Jag tror dock icke, att detta är så säkert. I den nya förordningen stadgas nämligen bl. a., att de olika församlingarnas kyrkoherdar ha rätt att deltaga i kyrkofullmäktiges förhandlingar och där tillvarataga de enskilda församlingarnas intressen. Dessa intressen kunna också tillvaratagas av de olika församlingarnas kyrkoråd, och det är vidare en plägsed — även om det icke skulle vara stadgat — att i kyrkonämnden inväljes en ledamot från varje församlings kyrkoråd.

Med hänsyn till dessa synpunkter tycker jag, att det kanske kunde vara klokt att vänta med att ändra bestämmelsen, tills man fått erfarenhet om huru den kommer att verka. Det är med hänsyn härtill, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Med anledning av den direkta fråga, som min ärade vän på Värmlandsbänken ställde till mig, varför jag år 1930 icke gjorde någon insats för att få till stånd en sådan bestämmelse, som den jag nu begär i min motion, vill jag svara honom härpå, och för så vitt de herrar, som nu reserverat sig, frågat mig härom i utskottet, skulle jag naturligtvis också där stått till tjänst med upplysningar. Det vart ju emellertid varken debatt eller votering ens i utskottet, och därför fingo vi icke tillfälle att klarlägga sådana frågor.

Förhållandet var det att varken i den utskottsberedning, som 1930 hade hand om lagen om församlingsstyrelse, eller i utskottet hade vi frågan om bostadsbandet vid val av kyrkofullmäktige i samfällighet uppe — åtminstone icke då jag var närvarande. Vi räknade med att lagen skulle tolkas på det sätt som praktiserats i Göteborg, och det var anledningen till att icke någon framställning då gjordes. Jag är viss om, att det stora flertalet åtminstone — om icke alla — inom utskottet hade samma uppfattning. Sedermera förrättades ett fullmäktigeval i Gävle stad, där bostadsbandet bortfallit. Valet överklagades i regeringsrätten, och då befanns det, att lagen skulle tolkas på det sätt man nu tolkar den. Det var detta val, som närmast gav mig anledning till motionen 1932. Motionen avgavs emellertid innan jag fått kännedom om regeringsrättens utslag, och jag motionerade då beträffande lagen i dess helhet i den formen, att då olika meningar gjort sig gällande vid tillämpningen av lagen på denna punkt, full tydlighet måtte vinnas genom ett tillägg, som klart utsade att vid val av fullmäktige i samfällighet varje församling skulle utse sina bland de röstberättigade, som voro boende inom församlingen. Nu har redan konstitutionsutskottets ärade vice ordförande klarlagt, huru ärendet då behandlades. Vi voro i utskottet fullt ense om — och det har givits uttryck åt detta här i dag — att i Göteborg borde man få ha kvar den gamla hävdvunna ordning, som i år är 50 år gammal. Vi behöva sålunda icke — det vill jag säga den siste ärade talaren — fråga efter, huru denna ordning har verkat. Den har i allo verkat lyckligt, och vi vilja därför behålla den. Detta är alltså mitt svar på herr Nordströms fråga, varför det icke kom någon motion tidigare.

Emellertid kunde, då icke särskild motion förelåg beträffande Göteborg, som har en särskild lagstiftning, utskottet, som icke ville gå med på en generell ändring i den allmänna församlingslagen, icke i fråga om Göteborg göra någonting annat än i sin motivering tillstyrka förslaget, vilket riksdagen godkände utan någon anmärkning. På grund härav tog jag upp frågan nu i år i en motion, men — och det vill jag säga min ärade bänkkamrat, som nyss yttrade sig — det är icke bara med hänsyn därtill, som jag gjort det, utan det ligger även någonting annat bakom. Då jag väckt denna motion har jag nämligen ansett mig handla i full överensstämmelse med Göteborgs kyrkofullmäktiges uppfattning, ja, jag har t. o. m. såsom ledamot av fullmäktige tagit upp kyrkofullmäktiges eget yrkande. Jag vill nämligen erinra kammaren om, att när kyrkofullmäktige yttrade sig om den nya församlingslagen 1929, avgåvo fullmäktige ett enhälligt uttalande, under vilket jag jämväl har glädjen att återfinna den siste ärade talarens namn — han var själv med om detta enhälliga uttalande, ehuru han nu synes ha kommit på andra tankar av skäl jag icke känner — ett uttalande där det heter på följande sätt: »Om än icke uttryckligen stadgat, torde det få antagas vara lagförslagets mening, att för valbarheten till samfällighets kyrkofullmäktige för viss församling erfordras att vara boende inom denna församling. I varje fall synes ett sådant villkor för valbarhet önskvärt. Men det torde då till undvikande av missförstånd vara nödigt att utsäga, att bestämmelsen i § 6 om att valbarhet ej är inskränkt inom valkrets icke skall

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

gälla beträffande samfällighet, eller ännu hellre att uttryckligen föreskriva, att för valbarhet till kyrkofullmäktige för viss församling i samfällighet fordras att vara boende inom församlingen.» Nu ber jag att få erinra min ärade bänkkamrat om ännu en liten omständighet, som kan ha ett visst intresse i dag i denna fråga, nämligen att jag den gången gick emot mina meningsfränder, som ville friställa församlingarna, och följde de socialdemokratiska representanterna jämte några andra och talade för bibehållandet av den gamla kyrkofullmäktiginstitutionen. Jag ansåg nämligen, att en 50-årig institution icke kunde upphävas. Det var sålunda den segrande linjen där, till vilken herr Nilsson anslöt sig, som gjorde det nämnda uttalande, som var enhälligt, ty de som sedan stodo som reservanter hade heller ingenting att invända på denna punkt. Och jag kan ju göra ett litet tillägg. Jag har så svårt att förstå hela denna historia, ty när jag ser i protokollen, som jag har här från 1929, och protokollet från det sista sammanträdet 1933, finner jag, att tio av dem som då voro med i kyrkofullmäktige och avgåvo det citerade yttrandet om församlingslagen, nu varit med om att reservera sig, då man vill skaffa dem vad de själva begärt! Jag vet icke, huru detta kan hänga ihop, men så ligger saken till.

Man nämnde här, att vi väl kunde vänta till 1934 för att se först, hur lagen verkar. Nej, det var ju det man icke ville inom kyrkofullmäktige 1929, och det är det majoriteten av kyrkofullmäktige icke vill nu. Vi vilja ha det som vi haft det i 50 år, då vi funnit en sådan anordning lycklig. Om jag fattade min ärade vän på Värmlandsbänken rätt — jag hörde icke riktigt hans ord hit upp till min bänk — sade han någonting om att det kunde bli på det sättet, att man genom att man flyttade till andra sidan gatan icke skulle kunna vidare få representera den församling man tillhört. Ja, mina herrar, situationen är ju ganska underlig. Genom denna min motion, om den bifalles, utestänges jag från möjligheten att bli vald till kyrkofullmäktig för min egen församling, därför att jag genom vissa omständigheter nödgats skaffa mig bostad på andra sidan församlingsgränsen. Sålunda utestänger jag mig själv — eller kammaren utestänger mig, om den nu går med på mitt förslag — från att kunna bli vald till kyrkofullmäktig för Karl Johans församling. Så viktig anser jag denna sak, att personliga synpunkter icke böra alls ha med den att skaffa. Nu kan det hända, att det icke var något av detta herr Nordström syftade på, men jag kan ju få nämna det.

Så frågar man: varför vilja ni behålla denna ordning i Göteborg? Då vill jag endast erinra därom, att vi ha tio församlingar av vitt skild struktur. Och vi få snart ytterligare två församlingar till. Genom den nya lagens bestämmelser skulle vi sålunda få en primärförsamling på i stort sett ungefär $^1/_4$ miljon medlemmar. Det är dock en olycklig anordning, såsom envar borde förstå. Medlemmarna av skilda partier inom församlingen, vilka äro dess representanter i kyrkofullmäktige, känna till församlingens behov och församlingens läge och allt vad därtill hörer, och känna ett personligt ansvar för församlingen och detta oberoende av sin ståndpunkt i politiska eller andra ting. Skulle vi åter få en stor församling på $^1/_4$ miljon medlemmar, ja då bleve det lätteligen så, att det hela komme att ordnas ungefär som vid stadsfullmäktigevalen. Församlingsgränserna komme att utplånas, vilket bleve olyckligt för församlingslivet. Det är denna synpunkt, som ligger bakom. Jag hade icke tillfälle att åhöra debatten i kyrkofullmäktige i år, men det framgick rätt klart av ett yttrande under debatten, att man från reservanternas sida just ville komma ifrån församlingsintresset och se hela staden som en enda stor församling och kyrkofullmäktige som en institution, som till sin sammansättning skulle utgöra en motsvarighet till stadsfullmäktige. Ja, det är sålunda härvidlag två princi-

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

piella uppfattningar, som stå mot varandra. Gagnande för församlingarna och församlingslivet är det icke att få en enda stor primärförsamling på $^1/_4$ miljon medlemmar.

Herr talman, jag har litet vidlyftigt uppehållit mig vid denna fråga, men jag har velat lämna en redogörelse för hur situationen uppkommit. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Pehrsson i Göteborg förenade sig herr *Lithander*.

Herr **Ström:** Herr talman! Jag kan icke fatta, varför vi för Göteborgs vidkommande skola välsignas med en särskild lagstiftning på detta område. Är det så, att man för de olika städerna skall stifta särskilda lagar, som skola avvika från den gemensamma lagstiftning vi ha här i landet, så vill jag påpeka, att vi varken begärt eller ha något behov av någon särlagstiftning för Göteborg. För landet i övrigt gäller ju icke detta bostadsband, men nu vill man genomföra en lagstiftning om att detta skall gälla för Göteborg. Det är väl ändå litet egendomligt att splittra sönder lagstiftningen på detta sätt.

Vi äro herr Pehrsson mycket tacksamma för de upplysningar han lämnade här, men ändå tacksammare skulle vi ha varit, om han hade lämnat sanna upplysningar i den här saken. Då hade det kunnat vara av något värde för den fortsatta debatten. Herr Pehrsson hänvisade till att socialdemokraterna och bl. a. min bänkkamrat, herr Nilsson, voro bland undertecknarna av det uttalande, som gjordes av kyrkofullmäktige i Göteborg år 1929, men detta uttalande gällde ju lagstiftningen i allmänhet på detta område. Man hade ingenting att erinra mot, att man i en lagstiftning för hela landet upptog sådana bestämmelser, som det är fråga om här. En särlagstiftning för Göteborg med sådana bestämmelser, som här föreslås, har man väl aldrig uttalat sig om, åtminstone icke på det sätt, som här har blivit anfört.

Jag vill erira om, att det icke endast är Göteborgs kyrkofullmäktige, som skulle behandlat denna fråga. Det förhåller sig ju så, att det icke ännu är alla församlingar i Göteborg, som äro anslutna till staden i kyrkligt avseende. En del församlingar stå utanför. Så är t. ex. förhållandet med Lundby och Örgryte. Hade dessa varit anslutna, är det möjligt, att nyssnämnda uttalande från Göteborgs kyrkofullmäktige hade blivit annorlunda, än det nu blev. Det vore väl rimligare och riktigare, om man åtminstone väntade, tills att det riksdagsbeslut, som fattades 1931, hunnit tillämpas, alltså tills dess en införlivning med Göteborg i kyrkligt avseende skett beträffande Örgryte och Lundby. Det hastar väl icke så, utan man kan väl först skapa den stora samfällighet, som man önskar, innan man skrider till en förändring av lagstiftningen.

Ser man på motiveringen för detta förslag, så finner man, att man anser att bostadsbandet bör införas i Göteborg, därför att det tidigare har gällt där. Men då måste man ju fråga sig, varför man icke har bostadsband på andra områden av liknande karaktär. Herr Hallén sade, att det råder särskilda förhållanden inom de stora städerna såsom i Stockholm och Göteborg. Ja, om man nu önskar införa dessa bestämmelser, varför väntar man icke då med sådan ändring, tills vi kunna genomföra den för Stockholm, Malmö, Göteborg m. fl. städer. Är det så brådskande med att införa bostadsbandet i Göteborg, att man nödvändigt skall införa det där särskilt? Jag begriper icke logiken i detta. Visserligen kan det vara sant, att vissa ledamöter av konstitutionsutskottet känt sig bundna av de löften, som de tidigare givit på den

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

punkten, men då intet behov föreligger av någon ändring, måste jag i närvarande läge beteckna en ändring i en lagstiftning, som genomfördes så sent som 1931 och som tillika aldrig har tillämpats, såsom en klåfingrighet på lagstiftningsområdet, som jag icke tror att kammaren har någon anledning att biträda.

I motiveringen heter det också på sidan 9, att om man icke inför bostadsbandet skulle detta »bidraga till att utplåna församlingsmedvetandet och icke medföra lyckliga verkningar för församlingslivet i de skilda församlingarna i Göteborg». Är verkan av den åtgärd, som man vidtog genom 1931 års lagstiftning, så fruktansvärd för Göteborg allenast, eller har den samma verkningar för hela landet i övrigt? I så fall tycker jag, att det är en underlåtenhetssynd av herr Pehrsson, att han icke i en motion krävt dessa förändringar för hela landet i stället för att endast och allenast varkunna sig över Göteborgs stad.

När det icke föreligger något behov av några förändringar och den nu gällande lagen genomförts så nyligen, som här är förhållandet, och ingen annan ort i detta land krävt någon förändring och det därför icke kan bli någon förändring för hela landet genom ett bifall till motionen, så kan jag icke fatta situationen på annat sätt, än att det är ren klåfingrighet, om man nu skulle förändra lagstiftningen endast för Göteborgs vidkommande.

Jag vill därför hemställa till kammaren att vänta med den här historien, tills den behöves eller åtminstone tills man kan genomföra den för landet i dess helhet. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven till konstitutionsutskottets betänkande av herr Oscar G. Karlsson m. fl.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Det var, herr talman, ett yttrande, som uppkallade mig. Min ärade kamrat på Göteborgsbänken har ju sitt eget sätt att uttrycka sig. Han påstod, att jag lämnade osanna uppgifter, och därför nödgas jag, herr talman, taga kammarens uppmärksamhet i anspråk ett ögonblick.

I Göteborgs kyrkofullmäktiges handlingar år 1929, nr 22, återfinna vi det kyrkonämndens yttrande med yrkande på bostadsbandets bibehållande, som jag nyss har uppläst. I Göteborgs kyrkofullmäktiges protokoll för den 25 sept. 1929 nr 3 läser jag propositionsordningen och i denna föreslås det — efter yrkande av en ledamot av det parti, som den ärade talaren tillhör — att »kyrkofullmäktige skola avgiva yttrande i enlighet med kyrkonämndens hemställan». Sedan blev beslutet, att kyrkonämndens framställning bifölls av kyrkofullmäktige med 26 röster mot 16, som avgåvos för ett förslag, som skulle ha inneburit upplösning av den nuvarande fullmäktigeinstitutionen. Jag vill nämna detta för att visa huru saken verkligen ligger till.

Sedan frågades, varför vi icke vänta med detta, tills rikets övriga samfälligheter kunna komma med. Jo, det beror på att Göteborg med sina 12 församlingar, som staden får 1934, ju har en helt annan situation än en samfällighet med endast ett par tre eller fyra församlingar. Vidare frågas, varför man icke kan vänta, tills vi få Stockholm med. Därtill vill jag svara, att Stockholm är redan tillgodosett i detta hänseende. Där har man det i förevarande hänseende just ordnat så som vi vilja ha det ordnat för valen till samfälligheten i Göteborg. Det är alltså ingenting nytt, som vi vilja ha — det har prövats i 50 år — och man har funnit det också för Stockholms vidkommande vara riktigt. Jag har förut talat om, att jag i min motion 1932 skulle vilja haft det ordnat lika över hela linjen, men man har dock icke sam-

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

ma behov därav i de smärre samfälligheterna, som här i Göteborg. Något bärande skäl, varför man icke skulle följa de kyrkliga myndigheterna i Göteborg i detta hänseende, synes mig icke vara förebragt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Nordström:** Herr talman! Det var egentligen herr Hallén, som uppkallade mig på nytt. Han anser sig bestämt bunden av sitt ställningstagande till motiveringen i konstitutionsutskottets utlåtande nr 9 i fjol. Det kan ju hända, att ytterligare några av konstitutionsutskottets medlemmar, som voro med i fjol, också känna sig bundna. Men när herr Hallén gör gällande, att andra kammaren och riksdagen i sin helhet bundit sig genom att godkänna utskottets avslagsyrkande å herr Pehrssons motion i fjol, kan jag icke gärna vara med. Utskottet säger visserligen: »däremot synes, med hänsyn såväl till vad som tidigare i förevarande avseende gällt för den kyrkliga gemenskapen mellan församlingarna i Göteborg som till denna samfällighets omfattning och övriga för densamma säregna förhållanden mera avgörande skäl vara förhanden, att beträffande denna speciella, genom en särlagstiftning reglerade, kyrkliga samfällighet genomföra en begränsning av valbarheten». Men förut säger utskottet att »nu gällande bestämmelser angående valbarhet vid val av fullmäktige för kyrklig samfällighet bereda församling möjlighet att vid dylikt val även utse sådana för uppgiften såsom kyrkofullmäktige väl kvalificerade personer, som bo i annan församling inom samfälligheten». Det blir alltså fallet Pehrsson i Göteborg. Hans fattiga Karl Johan, som han uttryckte sig, kan icke välja honom nästa år, om han icke flyttar till denna den egna församlingen. Då tycker man det är egendomligt, om han av ren lojalitet till några intressen där nere, som jag icke närmare känner till, ett par år för fram förslag i denna fråga. Nu förklarade han i sitt anförande, att han t. o. m. kan vara med om samma bestämmelser för hela landet såsom i Norrköping och framför allt ute på landsbygden, där det kan finnas möjligheter att åstadkomma kyrkliga samfälligheter. Men man bör väl ändå fråga Norrköpings stad och de andra kyrkliga samfälligheterna själva, om de vilja ha detta bostadsband, när det gäller valbarheten. Man har åtskilliga gånger väckt förslag, om jag minnes rätt, om att bostadsbandet skall upphävas beträffande valen till andra kammaren. Jag vet icke om det kravet kan betecknas såsom radikalt eller reaktionärt. Men jag vill beteckna detta nu föreliggande förslag som reaktionärt. Jag kan icke förstå, att herr Hallén här på Värmlandsbänken så starkt har gått in för detta, att han icke kan se annat än att denna ändring, som utskottet och herr Pehrsson hemställa om att riksdagen skall bifalla, bör genomföras, trots att stora delar av Göteborgs stad ha protesterat mot bostadsbandets införande. Det är icke så, att kyrkofullmäktige i Göteborg voro enhälliga i sitt tillstyrkande. Det fanns dock 19 reservanter mot detta uttalande.

Sedan talade herr Pehrsson om att dessa kyrkliga ledamöter böra bo var och en i sin församling för att kunna uträtta något gagneligt för sin församling. Då ber jag få fråga, om det icke är kyrkorådet, som här liksom på andra ställen sköter de interna kyrkliga angelägenheterna och icke kyrkofullmäktige, som äro valda för 10 församlingar och utgöras av 60 ledamöter. Varje församling har ju sitt kyrkoråd, och då tycker jag, att det skulle vara tillräckligt. Hur skulle det gå, om man t. ex. delade upp Stockholms eller Göteborg stad i 10—14 valkretsar vid stadsfullmäktigevalen och införde bostadsband vid dessa val.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

Herr **Ström:** Herr talman! Endast ett par repliker.

Vad herr Pehrsson i Göteborg läste upp bekräftade just vad jag sade, nämligen att detta uttalande av 1929 gällde lagen om församlingsstyrelse för hela landet, d. v. s. den lagstiftning, som infördes 1930. Men som kammarens ledamöter kanske komma ihåg uteglömde man då Göteborg och den lag, vi ha för kyrkofullmäktige, tillkom 1931. Det är således ett klart och tydligt belägg för att de uttalanden, som man då gjorde, gällde landet i dess helhet. Man har bett mig påpeka detta därför att det icke är första gången, herr Pehrsson sökt utlägga dessa uttalanden så, som om det gällde frågan, om man skulle genomföra en förändring endast i Göteborg. De ha icke uttalat sig för en särlagstiftning för Göteborg med andra fordringar än dem, som skulle gälla för landet i övrigt.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Hur skall man kunna få herr Ström att förstå det rätta sammanhanget här! Han var ju icke med när saken var före varken i utskottet eller i kammaren eller i Göteborgs fullmäktige. Det var 1930 icke ifrågasatt i den kungliga propositionen någon särlagstiftning för Göteborg. Den tillkom sedan genom konstitutionsutskottets initiativ och framlades följande år. När Göteborgs kyrkofullmäktige uttalade sig i saken 1929, ville de uttryckligen ha detta bostadsband för valbarhet till kyrkofullmäktige för samfälligheter i hela riket. Då anser jag för min del, att fullmäktige begärde det för Göteborg också, annars hade de väl uttryckt sig på det sättet, att deras hemställan gällde för hela riket, men med undantag för Göteborg! Nu har till yttermera visso Göteborgs kyrkofullmäktige i sitt yttrande över motionen 1933 hänvisat till detta sitt yttrande 1929! Det är en så förunderlig »logik», herr Ström här använder, att jag icke kan följa den och den må stå för hans egen räkning.

Sedan vill jag endast med anledning av herr Nordströms yttrande säga ett par ord. Förut har han, om jag minns rätt, talat om att kyrkoherdarna hade tillfälle att yttra sig i kyrkofullmäktige och nu talade han om att kyrkoråden i de skilda församlingarna hade ju sin befogenhet kvar. Jag vill då erinra om, att kyrkoråden äro verkställande och beredande organ, men det är kyrkofullmäktige, som ha beslutanderätten i fråga om allehanda angelägenheter. Det är därför av synnerlig betydelse för församlingarna, att de ha sina egna representanter inom denna beslutande korporation. Detta betyder inte, som man velat vända det till, att fullmäktige såsom sådana icke skulle kunna utföra något gagneligt för de särskilda församlingarna. De skola även gagna det hela, men varje församlings representanter ha dock framför allt *sin* församlings specialintressen att tillgodose. Om vi tänka på församlingar med så olika struktur som å ena sidan Vasa mitt inne i staden med sin ekonomiskt synnerligen välsituerade befolkning eller å andra sidan på Gamlestaden och Karl Johan och Masthugget, så förstå vi, hur vitt skilda de olika församlingarnas behov måste vara. Men just därför är det av vikt att ha företrädare för dessa olika församlingar från församlingarna själva, företrädare med kännedom och ansvar och vilja att uträtta något en var för sin församling.

Till herr Nordström vill jag nämna något som kanske icke är honom obekant, nämligen att det är lika glädjande ställt i Göteborg, som jag vet att det är i Fryksände, att församlingsbor äro mycket intresserade för församlingens angelägenheter efter vad jag haft tillfälle att höra om den ärade talaren.

Ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. (Forts.)

Så ha vi det också ställt i Göteborg, och därför är det för oss synnerligen viktigt att vi få dessa intresserade församlingsmedlemmar att vara representanter för just sina församlingar inom samfälligheten.

Varför skola vi för övrigt ha det sämre ordnat i Göteborg än i Stockholm, där medlemmar av de enskilda församlingarna i samfälligheten företräda sin församling, då det gäller de gemensamma angelägenheterna? I Göteborg är det dock — jag betonar det om igen — en kvarts miljon människor samfälligheten omfattar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Nilsson** i Göteborg: Herr talman! Tyvärr har jag icke tillgång till de kyrkofullmäktigehandlingar, som skildra kyrkoherde Pehrssons och mina gemensamma äventyr i Göteborgs kyrkofullmäktige, men jag skulle väl tro, att när vi behandlade denna fråga 1929, så gällde det, såsom förut här är sagt, lagen om kyrkofullmäktige i allmänhet och icke den lag, som antogs för Göteborgs vidkommande år 1931. Det må nu vara hur som helst med den saken, men jag skulle i alla fall vilja hemställa till kammaren att med anledning av dels den oenighet, som föreligger inom Göteborgs kyrkofullmäktige om lämpligheten att ändra lagen för närvarande, och dels den oenighet, som här råder mellan Göteborgsrepresentanterna om lämpligheten att göra det, att kammaren bifaller reservanternas förslag, och att vi till ett kommande år, när erfarenhet vunnits hur den nya lagen verkar, bedja kyrkoherde Pehrsson vara välkommen med en motion i frågan.

Herr **Ström:** Herr talman! Endast ett par ord. Jag har nu fått del av dessa handlingar från Göteborgs kyrkofullmäktige, och där står det klart och tydligt, att det för yttrande remitterade ärendet gällde »Utkast till lag om församlingsstyrelse m. m.». Således bör ju saken därmed vara klar.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Ström, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Vidare föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kostnaderna för reparation av en undervattensbåt;

nr 36, i anledning av väckt motion angående underofficeren på övergångsstat vid flottan O. A. Werins befordran till högre tjänst; och

nr 37, i anledning av väckt motion om utvidgning av Skillingaryds skjutfält; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. viss ändring i fartygsbefälsförordningen.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående viss ändring i förordningen angående befäl på svenska handelsfartyg m. m.

Därvid anförde:

Herr **Ström:** Herr talman! Till detta betänkande har av två reservanter i utskottet fogats en blank reservation. Det torde väl inte vara anledning att ingå på hela denna diskussion, som tidigare förts här i kammaren angående befälsförordningen, men jag vill dock här konstatera, att då vi fört denna diskussion tidigare, så har man sagt på samma sätt som nu i motiveringen, för utskottets avslag, nämligen att det snart skall komma ut en ny förordning, där dessa synpunkter, som i motionen anföras, skola tillgodoses. Men trots att man lovat detta år efter år, har ingen sådan ny förordning utkommit. Det vore ju skäl, att när det från dem, som ha hand om detta, utlovas, att denna förordning skall komma, man också gjorde sig underrättad om, hur långt vederbörande hunnit med detta arbete.

Nu har jag, sedan jag väckte denna motion vid årets riksdag, gjort en undersökning, och därvid har det uppgivits för mig, att arbetet vore så långt framskridet, att författningen kunde komma ut i år. Under sådana förhållanden skall jag inte göra något yrkande, utan endast konstatera, att man har utlovat detta. Men kommer det icke till stånd en sådan förändring av befälsförordningen, som här har ifrågasatts, så kommer jag givetvis att upprepa motionen ett kommande år.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Ang. vissa anslag till folk- och småskoleseminarierna m. m.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folk- och småskoleseminarierna m. m.; och yttrade därvid:

Herr **Eklund:** Herr talman! Endast ett par ord i anslutning till en motion, som jag varit med om att underteckna.

Motionen gäller seminarielärarna på landstingens indragningsstat. Som

Ang. vissa anslag till folk- och småskoleseminarierna m. m. (Forts.)
utskottet har erinrat om, avser motionen bl. a. att söka få fram sådana bestämmelser, som skulle underlätta och i görligaste mån påskynda dessa lärares övergång till någon annan befattning inom skolväsendet. Det måste ju anses önskvärt, att deras arbetskraft kommer till nytta även i fortsättningen fastän seminarierna nedlagts. Därigenom skulle också såväl statens som landstingens utgifter för detta ändamål i motsvarande grad kunna minskas på det här ifrågavarande området. Men motionerna avse också en annan sak.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att dyrtidstilläggen till dessa seminarielärare skulle minskas. Staten gör därigenom visserligen en besparing, men en besparing, som i flera fall skulle få betalas av landstingen. Vi ha ansett detta mindre tilltalande, och vi ha bl. a. utgått ifrån att det inte kan ha varit statsmakternas avsikt, den gången då beslutet fattades om seminariernas nedläggande och organisationens övertagande av staten, att det sedermera skulle företagas ändringar, som skulle medföra ökade utgifter för landstingen. I motionerna föreslås därför också, att statsbidraget till dessa lärares avlöning icke bara i fråga om dyrtidstilläggen utan även beträffande den tillfälliga löneförbättringen skall utgå med lika belopp till alla lärare, oavsett om de varit anställda hos staten eller landstingen. Därigenom skulle full likställighet även nås för dessa lärare i angivna hänseende. Vidare skulle man vinna, att landstingen, åtminstone till viss del, skulle undgå den utgiftsökning, som nu skulle förestå enligt det föreliggande förslaget.

Nu har emellertid utskottet i sin motivering förordat en undersökning rörande vad som kan åtgöras för placeringen av de övertaliga seminarielärarna. Det förslaget tror jag bör kunna mottagas med tillfredsställelse även av motionärerna, och jag vill bara till detsamma knyta en vädjan och en förhoppning om att vid en blivande undersökning, även den i motionen berörda avlöningsfrågan måtte tagas under förnyat övervägande.

Med hänvisning härtill och då nu utskottet hemställt, att det föreliggande förslaget i avvaktan på den föreslagna undersökningen skulle antagas såsom ett provisorium endast för det nästkommande budgetåret, har jag, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Wallerius* och *Westerdahl* instämde häruti.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Den ärade opponenten hade, såvitt jag hörde, intet yrkande om ändring i utskottets förslag, och hans anförande kan sålunda inte föranleda mig att vidare syssla med vad han hade att säga. Jag skall emellertid begagna tillfället att beröra en annan omständighet, på vilken uppmärksamheten bör fästas, och som jag hoppas, att Kungl. Maj:t måtte observera.

Föregående års riksdag begärde en ny utredning i fråga om vår seminarieorganisation. Nu har det befarats, att denna utredning, som också igångsatts, skulle komma att draga ut på tiden därför, att ovidkommande synpunkter skulle föras in i behandlingen. Jag vet inte, huruvida dessa farhågor ha någon grund för sig, men de finnas i alla händelser på många håll, och därför vill jag passa på att understryka vad som säges i propositionen, nämligen att det finns förhoppningar om att den igångsatta utredningen skall kunna slutföras redan i höst.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 15.

Ang. anslag till nedre justitierevisionen.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till nedre justitierevisionen jämte i ämnet väckta motioner.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 7 av andra huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels från och med den 1 juli 1933 å ordinarie avlöningsstaten för nedre justitierevisionen, i stället för 23 revisionssekreterare, uppföra 26 revisionssekreterare i lönegraden B 30, med föreskrift att av de revisionssekreterare, vilka utnämndes efter sagda dag, de tre till tjänsteåldern yngsta skulle vara skyldiga, den i tjänsten yngre framför den äldre, att i händelse av framtida nedsättning av antalet revisionssekreterare, påkallad av en minskning i högsta domstolens arbetsbörda, underkasta sig förflyttning till ledamotsbefattning i hovrätt, där han tidigare i sådan egenskap tjänstgjort, eller, i avbidan härå, att mottaga förordnande såsom adjungerad ledamot i samma hovrätt;

dels från och med den 1 juli 1933 — med uteslutande av 2 av de å nedre justitierevisionens ordinarie avlöningsstat uppförda 6 protokollssekreterarebefattningar — å övergångsstat för nedre justitierevisionen upptaga 2 protokollssekreterarebefattningar i lönegraden B 22;

dels godkänna följande ordinarie stater för nedre justitierevisionen, att tillämpas från och med den 1 juli 1933:

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	404,000
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	10,000
Arvoden à 500 kronor till den revisionssekreterare, som av Kungl. Maj:t förordnas att vara ordförande i nedre justitierevisionen, samt till den protokollssekreterare, som biträder vid mottagning av veckomål, och till den registrator, som ombesörjer verkets ekonomi och uppbörd m. m.	»	1,500
Avlöningar till extra revisionssekreterare	»	18,000
Avlöningar till övriga icke-ordinarie befattningshavare m. m.	»	39,300
	Summa kronor	472,800.

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag ..... kronor 15,300;

dels ock höja ordinarie förslagsanslaget till nedre justitierevisionen från dess nuvarande belopp, 450,000 kronor, med 38,100 kronor till 488,100 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herr *Ehrnberg m. fl.* väckt motion, nr 52, vari, bland annat, föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om vissa revisionssekreterartjänsters uppförande å ordinarie stat,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ossbahr* väckt motion, nr 154, vari föreslagits, att riksdagen måtte för sin del besluta, att

dels från och med den 1 juli 1933 å ordinarie avlöningsstaten för nedre justitierevisionen, i stället för 23 revisionssekreterare, skulle uppföras 27 revisionssekreterare i lönegraden B 30 samt förslagsanslaget till avlöningar till ordinarie tjänstemän upptagas till 415,500 kronor,

Ang. anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

dels den föreslagna föreskriften om skyldighet för vissa revisionssekreterare att underkasta sig förflyttning till ledamotsbefattning i hovrätt eller att mottaga förordnande som adjungerad ledamot i hovrätten skulle bortfalla,

dels ock posten arvoden skulle erhålla samma lydelse som i nu gällande stat: arvoden à 1,500 kronor till den revisionssekreterare, som av Kungl. Maj:t förordnades att vara ordförande i nedre justitierevisionen, samt à 500 kronor till den protokollssekreterare, som biträdde vid mottagning av veckomål, och till den registrator, som ombesörjde verkets ekonomi och uppbörd m. m., tillhopa 2,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionen I: 52, avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som motionen, II: 154, i vad anginge uppförande å ordinarie stat av visst antal revisionssekreterarebefattningar;

b) med bifall till motionen II: 154, i vad den avsåge av Kungl. Maj:t ifrågasatt flyttningsskyldighet för vissa revisionssekreterare, avslå Kungl. Maj:ts förslag härutinnan;

c) från och med den 1 juli 1933 — med uteslutande av 2 av de å nedre justitierevisionens ordinarie avlöningsstat uppförda 6 protokollssekreterarebefattningar — å övergångsstat för nedre justitierevisionen upptaga 2 protokollssekreterarebefattningar i lönegraden B 22;

d) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 154, i vad den avsåge arvoden åt vissa befattningshavare, godkänna följande ordinarie stater för nedre justitierevisionen, att tillämpas från och med den 1 juli 1933:

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	369,600
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	10,000
Arvoden à 500 kronor till den revisionssekreterare, som av Kungl. Maj:t förordnas att vara ordförande i nedre justitierevisionen, samt till den protokollssekreterare, som biträder vid mottagning av veckomål, och till den registrator, som ombesörjer verkets ekonomi och uppbörd m. m.	»	1,500
Avlöningar till extra revisionssekreterare	»	18,000
Avlöningar till övriga icke-ordinarie befattningshavare m. m.	»	39,300
Summa	kronor	438,400.

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag ..... kronor 15,300;

e) höja ordinarie förslagsanslaget till nedre justitierevisionen från dess nuvarande belopp, 450,000 kronor, med 3,700 kronor till 453,700 kronor; samt

f) till avlönande av fyra förordnade revisionssekreterare för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag å 42,000 kronor.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Lindblad, Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Bergström, K. A. Wilhelm Björck, Jansson, Andersson* i Höör, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Högström* och *Isacsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Ang. anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Schlyter**, som anförde: Herr talman! De besparingar, som Kungl. Maj:t på denna punkt i statsverkspropositionen föreslagit, avse dels indragning av en utav tjugusju revisionssekreterartjänster i nedre justitierevisionen och dels indragning av ett antal protokollssekreterare och annan kanslipersonal jämte vissa detaljpunkter. Om man medräknar de på övergångsstat överförda protokollssekreterarna, alltså en besparingspost som icke omedelbart blir aktuell, har Kungl. Maj:t här föreslagit en besparing på sammanlagt omkring 36,000 kronor.

Nu har statsutskottet understött den av Kungl. Maj:t föreslagna besparingen såvitt den avsåg indragning av protokollssekreterare och kanslipersonal m. m. Detta utgör den väsentliga delen av besparingen. Däremot ha olika meningar yppats beträffande indragningen av en revisionssekreterare, på vilken punkt besparingen belöpte sig till 7,600 kronor. Majoriteten har föreslagit beviljandet av anslag till en revisionssekreterare mera än vad som var begärt i propositionen. Indragningen, sådan den föreslogs av Kungl. Maj:t, skulle möjliggöras därigenom, att den indragne revisionssekreterarens arbetsbörda fördelades på de övriga 26 revisionssekreterarna sålunda, att de flesta av dessa fingo en föredragningsdag i högsta domstolen mera per år än de haft förut. För närvarande har varje revisionssekreterare av den ordinarie föredragningen i högsta domstolen 21 dagar på året, men propositionen förutsatte, att man framdeles skulle kunna låta varje revisionssekreterare föredraga 22 dagar. Formellt genomfördes förslaget på det sättet, att av de nuvarande fyra förordnade revisionssekreterarna — vi ha alltså tjugutre ordinarie och fyra förordnade — föreslogs det indragning av en, medan de tre återstående föreslogos överförda på ordinarie stat.

Mot den föreslagna indragningen ha anförts betänkligheter av olika slag, framför allt ur den synpunkten, att det skulle kunna befaras, att om man lade för mycket arbete på revisionssekreterarna, så skulle föredragningen i högsta domstolen kunna tänkas i någon mån minska i kvalitet.

Uti propositionen har det utvecklats, att den arbetsbörda, som man enligt förslaget tänkt lägga på samtliga revisionssekreterare, inte är större än den, som för närvarande påvilar dem under det första och alltså arbetsammaste året, innan revisionssekreteraren ännu kommit in i den rutin, som småningom förvärvas. Enligt förslaget skulle alltså samma arbetsbörda, som påvilar revisionssekreteraren under det första året, även i fortsättningen ankomma på honom. Det är emellertid tydligt, att det är utsikt till att en revisionssekreterare efter vunnen större rutin skall lättare kunna bära en lika stor kvantitativ arbetsbörda, som han för närvarande bär under det första året.

Jag har därför fortfarande den uppfattningen, att det är möjligt att genomföra även den besparing, som statsutskottets majoritet inte har förordat, men som däremot har förordats av reservanterna. Jag vill emellertid erinra om att det framhölls i propositionen, att denna nu ifrågasatta besparing allenast vore att anse såsom en under nästkommande budgetår på försök vidtagen anordning, framtvingad av det statsfinansiella läget. Visade det sig, att arbetsbördan bleve för svår, vore det alltså tänkbart, att man till ett annat år avstode från den föreslagna besparingen. Jag räknar såsom möjligt, att man i statsutskottet har ansett, att när det gällde ett så relativt ringa belopp, det icke vore skäl att genomföra en besparing, för vilken man i propositionen icke hade kunnat ingå med större bestämdhet än man sålunda gjort.

Nu är det tydligt, att jag vidhåller, att det går för sig att göra denna be-

Ang. anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

sparing, men skulle riksdagen avstå från densamma, så är det också tydligt, att någon skada för arbetet i nedre justitierevisionen därigenom icke uppkommer.

Vidare yttrade:

Herr **Ossbahr:** Det är självfallet, att var och en i dessa tider vill söka följa Kungl. Maj:t på besparingsvägen så långt, som det är möjligt, men frågan blir naturligtvis, huruvida man i detta fall kan gå så långt, som departementschefen önskar. Såsom herr statsrådet framhöll i sitt anförande har ju även statsutskottet ansett, att man kan vidtaga ganska kraftiga beskärningar, och herr statsrådet framhöll också, att de nedskärningar som gjorts voro de väsentligaste.

Jag tillåter mig, herr talman, att i detta sammanhang rent parentetiskt framhålla såsom självklart, att jag lika litet nu som i min motion ämnar beröra någon av de tjänster, där jag själv på ett eller annat sätt kan ha något personligt intresse. På den punkten är jag ense med statsutskottet likaväl som med Kungl. Maj:t.

I propositionen har framhållits, och detta underströks av herr statsrådet i hans anförande, att man genom indragning av en revisionssekreterartjänst skulle överflytta hans arbete på de andra revisionssekreterarna, varigenom dessa skulle erhålla en ytterligare föredragningsdag i högsta domstolen, vilket således skulle innebära en minskning i den förberedelsetid, som måste föregå varje föredragning. Det kan ju förefalla såsom ganska betydelselöst, om man indrager en tjänst och därigenom utökar föredragningsskyldigheten med blott en enda dag, men jag tillåter mig dock framhålla att den föredragningsdag i högsta domstolen, som en revisionssekreterare har, innebär en ganska stor arbetsbörda icke bara under själva föredragningen utan framför allt under den beredelsetid, som måste föregå denna föredragning. Det kan ju hända, att man kan räkna på sätt som skett och att en dylik omläggning vore möjlig, men det förefaller mig dock, som om dessa beräkningar skulle vara alltför knappt tilltagna. Här gäller det icke ett mekaniskt arbete, utan det gäller föredragningen i högsta domstolen, således i den sista instansen.

Det har också från högsta domstolens eller, rättare sagt, från högsta domstolens flesta ledamöters sida framhållits, att det sätt, varpå föredragningen sker i högsta domstolen, är av den allra största betydelse för domstolens verksamhet. Detta innebär icke blott, att föredragningen skall vara fullständig och noggrann, utan det är också så, såsom högsta domstolens ledamöter framhålla, att den bearbetning och den sovring av materialet, som föredraganden kan göra, om han fyller de krav, som ställas på honom, och om hans tid det medger, innebära en väsentlig lättnad för högsta domstolen. Redan nu finnes en mycket stark balans därstädes, och att en sådan balans måste menligt återverka på den rättssökande allmänheten, icke minst ur ekonomisk synpunkt, torde ligga i öppen dag. Man har också varit nödsakad att vidtaga särskilda åtgärder för att söka minska denna balans. Men jag fruktar, att man genom att lägga denna ökade arbetsbörda på de föredragande revisionssekreterarna måhända åstadkommer en försämring av föredragningens kvalitet och därigenom motverkar den tendens till forcering av arbetet, som finnes och gjort sig gällande mycket starkt under senaste år.

Jag skall ej trötta kammaren alltför länge. Herr statsrådet har ju förklarat, att det ej skulle vara med svidande hjärta han skulle se, att kammaren beviljade större anslag, än Kungl. Maj:t ansett sig kunna kräva. Jag hänvisar därför endast till det mycket bestämda och kraftiga uttalande på denna

Ang. anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)
punkt, som gjorts av flertalet av högsta domstolens ledamöter. Det är visserligen sant, att här endast är avsett ett provisorium, men just under denna tid, då man kan vänta mycket stora och betydelsefulla måls inkommande till högsta domstolen, förefaller det mig åtminstone problematiskt, om man bör försöka sig på detta provisorium. Det kan innebära ganska betänkliga konsekvenser.

Jag förstår självfallet, som jag sade, de besparingssträvanden, som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt, och jag förstår också, att man måste sträva efter att spara så mycket som möjligt, men jag vill dock här instämma med statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, då han i onsdags framhöll, att det givetvis gällde att pruta, men att man finge akta sig för att pruta så, att man därigenom åstadkomme någon skada. Jag fruktar för min del, att man genom att följa Kungl. Maj:t på denna punkt — och jag betonar, att det är den oväsentligare delen av propositionen i ekonomiskt hänseende — skulle kunna åstadkomma en del betänkliga konsekvenser.

Jag hade givetvis för min del, herr talman, hellre sett, att statsutskottet följt min motion, men då statsutskottet i allt fall ansett, att de 4 revisionssekreterartjänsterna böra bibehållas, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Jansson:** Herr talman! Jag vill endast säga, att det i utskottet varit svårt att bilda sig en bestämd uppfattning om vad som är möjligt och icke möjligt härvidlag. Vi ha måst lita till den sakkunskap, som vi anse justitieministern representera. Han har gått den vägen, och vet mycket väl, var skon klämmer. Vi ha ansett, att har det varit möjligt att gör en beskärning bland den grupp av lägre befattningshavare, där Kungl. Majt gjort sådan, utan att utskottet vänt sig däremot, så vore det också möjligt att göra en sådan beskärning av den högre, men det har utskottet ej vågat sig på. Utskottet anför, som enda motivering för sitt ställningstagande att nedre justitierevisionen på anförda skäl avstyrkt den av en sådan åtgärd betingade ökade föredragningsskyldigheten för revisionssekreterarna. Det är alltså den grupp det här gäller, och att den har tagit bestämt avstånd från förslaget är det ingen som förundrar sig över. Vidare säges, att högsta domstolens flesta ledamöter hava ansett betänkligheter möta mot indragningen. De flesta ledamöterna ha alltså ansett betänkligheter föreligga, men en del ledamöter ha ansett indragningen möjlig. Under sådana omständigheter få kammarens ledamöter icke undra på, att man icke så säkert kan uppträda i en sådan fråga. Men vi ha, som jag nyss nämnde, ansett, att det är möjligt att göra indragning, även när det gäller revisionssekreterarna. Därför ha vi ställt oss på Kungl. Maj:ts sida. Efter justitieministerns redogörelse skall jag ej upptaga tiden med att orda mera i denna sak, utan ber att få yrka bifall till reservationen. Jag är övertygad om, att ingen olycka kommer att ske, om kammaren bifaller den reservation, som är fogad vid utlåtandet. Jag vill erkänna, att den föregående talaren är mycket oegennyttig i sitt framträdande här, då den kår han tillhör är underkastad en ej mild behandling ur indragningssynpunkt sett. Man har icke gjort någon ansträngning för att få någon ändring i det avseendet. Det respekterar jag honom för i allra högsta grad. Men han talade om, att det kan väntas inkomma stora och svåra mål, varigenom arbetsbördan för revisionssekreterarna utökas. Vi ha tänkt oss, att om det blir så, att dessa stora mål komma in, så finnes det möjlighet för Kungl. Maj:t att vidtaga särskilda åtgärder för att ordna den saken, utan att den så att säga normala arbetstakten behöver minskas. Jag menar, att faran ej bör vara så stor för att

Ang. anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

dessa stora mål skulle försena högsta domstolens arbetstakt på grund av föreliggande förslag.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, som överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Strindlund:** Herr talman! Jag medger, att det är svårt för en lekman att taga ståndpunkt, då det gäller organisationen av högsta domstolen och nedre justitierevisionen. Det är svårt att överblicka, hur de rent organisatoriska förslagen skulle komma att verka. Jag har dock varit tvungen att taga ståndpunkt och ber att få ange skälen för att jag hamnat bland utskottsmajoriteten.

Jag skall härvid icke upprepa vad som av herr Ossbahr framhållits. Även jag har bl. a. stött mig på uttalandena från nedre justitierevisionen och från högsta domstolen. Dem måste jag anse såsom sakkunniga, likasom jag fullt beaktar den sakkunskap, som justitieministern besitter och som herr Jansson stödde sig på. Utöver vad herr Ossbahr framhöll vill jag påpeka en del saker. Det är ej endast fråga om minskning av antalet av revisionssekreterare, utan även om att 3 skulle uppflyttas på ordinarie stat. Därmed skulle alla 26 komma på ordinarie stat. Det brukar vara regel inom verk, där ändring i personalstaten sättes i fråga, att ett visst förhållande mellan antalet ordinarie tjänster och extra ordinarie uppehålles. När man här föreslår, att de, som uppflyttas på ordinarie stat, skola vara skyldiga att om så påfordras taga förordnande i hovrätt, så måste jag säga, att det förefaller märkvärdigt, att de göras till ordinarie. Jag tror, att det är ett riktigt förhållande mellan antalet ordinarie och icke ordinarie, som nu gäller inom nedre justitierevisionen.

Justitieministern yttrade, att det kanhända var så, att vi, som tillhöra utskottets majoritet ansåge beloppet vara så ringa, att vi ej behövde taga hänsyn därtill. Nej, det är ej inbesparingens litenhet, som gjort mig tveksam, utan det är de invändningar, vilka gjorts, som föranlett mig att misstänka, i synnerhet som denna reform som föreslås, enligt vad justitieministern sade, är ett försök, att om vi i år göra en besparing, som icke uppgår till mer än 7,600 kronor, så få vi kanske ett annat år räkna med en betydande höjning av de anslag varom nu är fråga. Reservanterna stödja sig enbart på Kungl. Maj:ts uttalanden. Vad är det för starka skäl, som där framförts? Jo, i departementschefens yttrande sägs bl. a., att avgörande betänkligheter icke synas möta mot dessa besparingsåtgärder. Det skälet är väl ej så övertygande. Man kan därför ifrågasätta, om utskottet kan försvara sin ståndpunkt. Då jag dessutom finner — och det har ej från något håll bestritts — att nedre justitierevisionen kunnat uttala, att under de senare åren bland revisionssekreterarna inträffat flera sjukdomsfall på grund av överansträngning, kommer jag till sist till den ståndpunkten, att hela reformen är synnerligen tveksam. Jag har den uppfattningen, att i tveksamma fall bör man ej handla. Det är orsaken till, att jag förenat mig med utskottets majoritet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ossbahr:** Jag har begärt ordet bara för att komma med en kort replik rörande frågan om de stora målens överlämnande till särskild föredragande. Jag tror icke att den frågan är lika lättlöst som herr Jansson förmodade. Det förhåller sig nämligen så, att större mål överlämnas till extra föredragande, men med hänsyn till en viss kategori av mål med större omfattning har denne extra föredragande, om jag får kalla honom så, under den sista tiden uteslutande varit sysselsatt just med dessa mål, vilka sammanhänga

Ang. anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)
med den stora sparbankskraschen, som inträffade för en del år sedan. Man har nu anledning förvänta, att inom den närmaste tiden de stora mål, som sammanhänga med Kreugerhistorien, skola komma inför högsta domstolen, och då torde denne extra föredragande bliva helt upptagen av just dessa mål, varigenom således det så att säga normala överflyttandet till honom av mål med större omfattning icke kan ske, utan deras föredragning måste ske av de sedvanliga rotelinnehavarna. Därigenom blir det således icke någon normal avlastning utav dessa föredragandes arbetsbörda, utan denna kommer också därigenom att ökas.

Herr Jansson undrade vad egentligen utskottets majoritet hade för stöd för sitt ståndpunktstagande. Jag vill då erinra om, att utskottets majoritet torde ha det allra bästa stöd, som i det hänseendet kan vara att uppbringa, nämligen det uttalande, som gjorts av högsta domstolens flesta ledamöter, d. v. s. av samtliga med undantag av två. Ett sådant uttalande från dessa landets högsta domare torde verkligen innebära ett stöd, så kraftigt och betydelsefullt, att man sannerligen icke kan begära något bättre.

En starkare press på föredragandena kan givetvis medföra de konsekvenser, som utav herr Strindlund berördes. Jag vill i det hänseendet erinra om vad högsta domstolens flesta ledamöter säga, då de framhålla, att det lätteligen kan inträffa icke blott att den önskade besparingen faktiskt uteblir till följd av en oförmånlig inverkan på arbetsbalansen, utan också att andra värden förspillas på grund av ett i kvalitativt avseende försämrat arbetsresultat.

Jag måste således med allt beaktande av de besparingssträvanden, som kommit till uttryck i reservationen, dock vidhålla mitt yrkande om bifall till statsutskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Schlyter:** Herr talman! Utan att ingå på någon polemik mot de synpunkter, som här framhållits, skall jag med anledning av vad herr Strindlund anförde i en förut under diskussionen icke närmare berörd fråga, nämligen frågan om överförande på ordinarie stat av tre revisionssekreterare, be att få nämna en sak, som möjligen kan få betydelse till ett annat år, om samma fråga då skulle uppkomma.

Det är icke så, att av justitierevisionens tjänstgörande revisionssekreterare 23 äro ordinarie och 4 förordnade, utan i själva verket uppehålles enligt årets statskalender tjänstgöringen i revisionen utav icke mindre än 17 tillförordnade revisionssekreterare, som äro fullständigt löst anställda där. Draga vi 17 från 27, så återstår det 10, av vilka 4 äro förordnade. Endast 6 av alla de ordinarie revisionssekreterarna skulle, om dessa siffror äro riktiga, vara i tjänst. Det finns alltså ständigt i revisionen ett mycket stort antal unga revisionssekreterare, som befinna sig på det första stadiet, under vilket de få tillfälle att bliva prövade, innan de avancera till ordinarie. Det som egentligen smärtade mig mest i statsutskottets förslag var, att jag icke fick de tre ordinarie revisionssekreterarna. När nu de 4 bibehöllos, hade jag ju hellre sett, att statsutskottet förordat herr Ossbahrs förslag att göra alla fyra till ordinarie. Jag hoppas herr Ossbahr skall få bättre framgång med det yrkandet till ett annat år.

Herr **Strindlund:** Herr talman! Jag vill bara i anledning av vad den siste ärade talaren yttrade nämna, att om man ger de ordinarie befattningshavarna andra uppdrag och förordnar vikarier för dem, blir väl detta endast en personfråga och inverkar icke på proportionen mellan ordinarie och icke ordinarie tjänster.

Ang. anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Jansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Ossbahr, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 59 ja och 69 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 16.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till danaarv jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av Svartälvs järnväg m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m.

Slutligen upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckt motion om anslag till lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m.

I en inom andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* väckt motion, nr 131, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta dels att anvisa ett belopp å 3,000,000 kronor till lönekompensation för gruvarbetarna hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag under år 1933, dels att hos Kungl. Maj:t anhålla om ett inskridande till förhindrande av ytterligare inskränkningar och avskedanden, dels ock att avkorta samtliga statliga skatter för gruvarbetarna under den tid arbetstiden är reducerad.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Riksdagen har flera gånger haft tillfälle behandla frågor rörande Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag,

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

bland annat därför att staten är hälftendelägare i det bolaget. Naturligtvis har inte bara det förhållandet, att staten är hälftendelägare föranlett riksdagen att ta ställning till frågor som rört vissa bolag. Riksdagen har kunnat taga itu med frågor, som gällt vissa bolag, därest bolagen ha dragit dessa frågor inför riksdagen och därigenom framtvingat en behandling av dem. Vi ha fört fram frågan om understöd åt gruvarbetarna däruppe vid L. K. A. B., bland annat därför, att detta bolag räknas såsom hälftenstatligt och att gruvarbetarna däruppe åtminstone delvis torde böra betraktas som statsanställda.

Det är också en annan anledning, som gör, att vi anse det finns orsak för den svenska riksdagen att behandla frågan om gruvarbetarnas läge, nämligen det förhållandet att riksdagen i fjol anslog 30 miljoner kronor för inköp av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag. Dessa 30 miljoner kronor anslog man med den motiveringen, att man därigenom ville förhindra en ytterligare ökning av arbetslösheten. Men arbetslösheten har oavbrutet ökat, sedan riksdagen anslog dessa pengar, och det är icke nog därmed, utan en mycket omfattande inskränkning av arbetstiden har samtidigt ägt rum däruppe.

När riksdagen behandlat frågor, som gällt enskilda bolag, eller bolag sådana som L. K. A. B., när det gällt anslag till deras verksamhet genom subsidier i olika former, har alltid en mycket noggrann undersökning ägt rum. Något sådant har man icke brytt sig om att göra i detta fall. Ett enhälligt statsutskott har utan vidare yrkat avslag på motionen. Man har väl gjort det, förmodar jag, med den motiveringen, att riksdagen icke kan ge sig in på sådana uppgifter som att understödja vissa arbetargrupper i sådana här fall. Det är ett uttryck för, hur man uppfattar skillnaden mellan arbetare och kapitalistiska företag. När bolaget i olika former har krävt riksdagens understöd, har det fått detsamma. Jag tänker icke bara på de 30 miljoner kronor, som sattes in i fjol i L. K. A. B., utan jag tänker också på andra former för understöd åt detta bolag. Jag nämner exempelvis de fraktlindringar, som bolaget erhållit genom riksdagens beslut. Det innebär ju ganska försvarliga subsidier till bolaget. Det har varit en indirekt inkomstkälla, som bolaget fått på statens bekostnad.

Jag förstår, icke minst av statsutskottets uttalande, att riksdagen mycket lätt kommer att avfärda den här saken. Det gäller ja »bara» gruvarbetare. Det gäller bara arbetare, som arbeta under kanske de svåraste förhållanden i det här landet, som ha ett livsfarligt arbete och som arbeta under de sämsta klimatiska betingelser, som man gärna kan föreställa sig, och därtill är det ju sådana arbetare, som genom krisen pressats ned på en nivå, som man bara för några år sedan trodde skulle vara alldeles otänkbar. Gruvarbetarna arbeta $9^1/_2$ skift i månaden, d. v. s. något mer än 2 skift i veckan. Det betyder, att deras löner reducerats med närmare 70 %. Denna lönesänkning, som genomförts för gruvarbetarna däruppe, har ställt dem i en situation, som man har ganska svårt att göra sig en föreställning om. Det förhållandet, att många gruvarbetare redan fått vända sig till fattigvården, vittnar på sitt sätt om innebörden i den utsvältning, som försiggår däruppe och är ett uttryck för följderna av den politik, som förts av bolaget och staten gentemot gruvarbetarna. Det är icke nog med att deras löner sänkts så mycket. De har dessutom under samma tid fått relativt höjda skatter. De ha icke kunnat klara dessa skatter. Jag nämnde i ett anant sammanhang någon gång här, att i Kiruna gruvarbetarna bara på skatter äro skyldiga ungefär 1,000 kronor per man. Det är klart, att dessa förfärliga förhållanden, som gruvarbetarna däruppe leva under, det nödläge, i vilket de befinna sig, göra, att det ur mänsklig synpunkt borde vara angeläget att ingripa och verkligen bispringa dem. Det bör stå klart, att med den lönesänkning på 70 %, som genomförts däruppe, kunna gruvarbetarna icke

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

existera. Orsaken till att de hittills kunnat hålla det hela flytande är, att de kunnat flytta över en del utgifter på framtiden. När riksdagen i fjol anslog 30 miljoner kronor, framhölls det, att man därmed ville motverka en ytterligare arbetslöshet. Som jag redan sagt, har motsatsen blivit fallet. Arbetslösheten har ökat. Bolaget har avskedat åtskilliga arbetare, sedan dessa 30 miljoner kronor kommo det till godo genom riksdagens beslut.

Jag vill med denna motivering yrka bifall till den motion, jag väckt i frågan.

Herr **Meyerhöffer:** Herr talman! När man i remissdebatten hörde hans excellens statsministern säga, att det bristande förtroendet, som väljarna visat den borgerliga regimen, hade bland annat tagit sig uttryck i att grupp efter grupp kommit till honom och så framlagt sina bekymmer, att man förstår, att man står inför ett nytt problem, nämligen stora befolkningskategoriers förflyttning från en plats till en annan, så var åtminstone jag för min del fullkomligt viss därom, att det dunkla talet från hans excellens statsministerns sida framför allt åsyftade nu ifrågavarande befolkningsgrupp, ty det är så visst som amen i kyrkan, att det däruppe i de fattiga bygderna, i ödemarkerna, aldrig finns någon möjlighet att absorbera den stora skara arbetslösa, som finns i Kiirunavaara, som finns i Malmberget och som finns i Koskullskulle. Från statens sida har man förut gripit in och engagerat sig i företagen, delvis försvårande ett ekonomiskt sunt utnyttjande av företagen. Är detta därför från den socialdemokratiska regeringens sida det sista ordet, då vill jag icke säga, att berget fött en råtta, ty trots klagoropen har det icke blivit något annat än en dödfödd mus. Vi stå inför ett av de allvarligaste ekonomiska problem, vi ha i vårt land, med synnerligen svåra sociala följdverkningar i sikte. Betyder detta utlåtande från statsutskottet också det sista ordet därifrån liksom från regeringen? Om det icke är av några formella skäl man förklarar, att denna hjälp icke kan lämnas, då kan man, mina herrar, icke se nog dystert på den kommande utvecklingen i Norrbotten. Man får hoppas att från statsutskottets sida vi få åtminstone sådana lugnande förklaringar, att det är rent formella skäl som gjort, att motionen icke kunnat behandlas. Ett rent avslag är absolut icke berättigat, så visst som välfärdsuppgifter åligga staten såsom arbetsgivare lika väl som en enskild arbetsgivare, och det är icke rätt att bagatellisera denna fråga.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror, att kammaren håller mig räkning för om jag icke låter provocera mig av vare sig den förste talaren här i denna fråga eller av talaren nummer två. Om kammarens ledamöter ha läst igenom motionen och för övrigt om de endast läst utskottets sammanfattning av motionen, måste de ju få klart för sig, att ett yrkande av denna innebörd helt enkelt icke kan bifallas.

Då man här talar om hur olidliga förhållandena äro där uppe, vill jag säga, att det ju är klart, att de äro mycket svåra, men jag kan ändå icke underlåta att peka på att svårigheterna äro icke blott till finnandes där uppe utan även på andra håll i landet. Herr Hagberg anförde, att arbetarna där uppe ha fått finna sig i 70 procents lönesänkning, om jag icke hörde orätt. Jag vill då passa på att tala om för kammarens ledamöter, att vi ha på avdelningen låtit oss angeläget vara att höra efter, hur det förhåller sig i både det ena och andra avseendet. Jag tror, att efter mig kommer det att lämnas åtskilliga upplysningar härom, och jag skall därför inskränka mig till att säga, att vid ett gruvfält i Mellansverige, nämligen Grängesbergs gruvfält, förtjäna gruvarbetarna under dessa tider, därför att de i inbördes solidaritet ha gått med på

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

att dela upp arbetstillfällena och därmed förtjänsterna, omkring 90 kronor i månaden, under det att man vid malmfälten i Norrbotten åtminstone kommer upp till mellan 150 och 160 kronor, om jag icke är dåligt underrättad. Det finns alltså andra orter i vårt land med precis samma farliga arbete och, jag vågar säga, med i övrigt i mångt och mycket jämförbara förhållanden. Jag har endast velat peka på denna parallell för att visa, att om det är svårt där uppe, är det icke mindre svårt på andra håll. Det går helt enkelt icke att, som både herr Hagberg och kapten Meyerhöffer tyckas anse, utan vidare bifalla ett yrkande av den vidsträckta innebörd, som det här gäller, så mycket mindre som det ju medför konsekvenser, som jag betvivlar, att vare sig den ene eller den andre Norrbottensrepresentanten skulle vara villig att taga, om det kom till kritan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Eriksson** i Falun: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord i anledning av herr Hagbergs motion och yrkande. Jag tycker, att hans ställning är ganska egendomlig. När i fjol frågan var före om en stödaktion för Kirunabolaget, vem vände sig häftigare mot denna proposition än herr Hagberg i sin tidning. Hade riksdagen följt det råd, som han då gav, så skulle följden ha blivit den, att bolaget omedelbart fått slå igen både i Kiruna och Malmberget. Det var det faktiska läget. Hur hade det varit då, herr Hagberg? Bolaget hade en svävande skuldsumma på 58 miljoner kronor, medel som bolaget lånat upp för att hålla driften i gång där uppe. Bolaget kunde icke skaffa mera kapital för driftens upprätthållande. Hade bolaget icke erhållit det begärda stödet hade icke återstått annan möjlighet än att stoppa driften, realisera malmlagren och med de pengar, som därigenom inkommit betala räntor och amortering på lånen. Det är verkligheten. Detta tycker jag herr Hagberg skulle tala om.

Nu säger herr Hagberg, att detta anslag kom till för att icke arbetslösheten där uppe skulle ökas. Såvitt jag vet, har också det, som skrevs i propositionen, uppfyllts till punkt och pricka. Åtminstone har icke jag hört, att något blivit eftersatt. Vad sades då i propositionen? Bolaget förbinder sig, »att för tiden fr. o. m. den 1 januari 1932 t. o. m. den 30 september 1933 räknat, dels upprätthålla brytningen vid bolagets gruvfält i minst den omfattning, som motsvarar malmskeppningen från Narvik och Svartön, ävensom utföra de mot en sådan brytning svarande förberedande arbeten av olika slag såsom gråbergsbrytning, ortdrivning m. m., dels därutöver utföra förberedande arbeten eller malmbrytning jämte upplagring samt andra arbeten, som därmed kunna äga samband, för ett sammanlagt belopp av minst 6 miljoner kronor, allt dock endast i den mån så kan erfordras till motarbetande av ökad arbetslöshet bland bolagets arbetare i Kiruna, Malmberget och Svartön», och sedan yttras vidare att i dessa 6 miljoner skola icke inräknas annat än direkta arbetskostnader. Detta har till alla delar uppfyllts. Det har icke blivit något eftersatt från bolagets sida i den utfästelse, som lämnades till riksdagen. Så är det med den saken, herr Hagberg.

Det är ju ett faktum, att det är mycket svårt för människor, som ha fått en långt gående inskränkt arbetstid, och det är ännu värre för dem, som ha blivit arbetslösa. Det är icke någon diskussion om den saken. 9.5 timmars skift i månaden är naturligtvis en mycket betydande och svår inskränkning, när det gäller inkomster och levnadskostnader. Men är det bara i Kiruna, som det förhåller sig så? I Grängesberg arbeta gruvarbetarna endast 8 dagar skift i månaden, 2 dagar i veckan. Det är ju väsentligt mindre. Vid

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

andra gruvfält i Bergslagen är arbetet helt nedlagt. Jag skulle kunna räkna upp det ena gruvfältet efter det andra där det varit fullständigt stillestånd, vid vissa gruvfält ända sedan 2 år eller längre tid tillbaka.

Jag har icke med detta velat säga annat än att i den mån som det finns möjlighet har staten skyldighet att hjälpa till både i Mellansverige och i Norrbotten. Det icke tu tal om den saken. Jag har bara velat påpeka, att svårigheter finnas även på andra håll inom gruvindustrien.

Nu säger herr Hagberg, att inskränkningen av arbetstiden i Kiruna skulle innebära en lönesänkning med 70 procent. Den siffran måste dock vara gripen ur luften. Om man normalt räknar med 25 arbetsskift i månaden — högre kan man väl ändå icke komma — så kunna icke 9.5 skift innebära en reducering med 70 procent. Det är ju fullständigt omöjligt.

Vad beträffar yttrandet av den andre talaren från Norrbotten, vill jag säga, att ett av de svåraste problemen är vad som skall göras för att skaffa anställning åt överskottet av arbetare, som finns i Kiruna och Malmberget. Vad skall man göra med den uppväxande ungdomen? Det är en svårighet, som vi möta över hela vårt land, men den är svårare där uppe än på andra håll i landet. Jag vet icke, vad den ärade talaren egentligen menade, om det var något eftersatt från statens eller bolagets sida. Jag vill endast säga, att detta är ett av de bekymmer, som bolagets platsledning övervägt icke bara nu, sedan kristidens arbetslöshet kommit till, utan långt tidigare. Det är ju ett faktum, att när gruvdriften nått en viss utveckling, kan bolaget icke anställa flera arbetare. De unga växa emellertid upp och stanna kvar i samhällena där uppe. Bolaget kan icke bereda flera arbete än vad som skett. Vart skola de andra då taga vägen? De stanna emellertid kvar vid malmfälten. Det är naturligtvis ett mycket svårt problem att bemästra. Jag har med detta anförande endast velat framhålla, att från bolagets sida är icke något eftersatt för fullföljande av den förbindelse, som bolaget iklädde sig i fjol, då aktieteckningen skedde.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Herr Eriksson i Falun anmärkte att uppgiften om 70 % lönesänkning var för grovt tilltagen. Han menar att detta icke kan vara riktigt, om man mäter arbetstidens förkortning från 25 skift till $9^1/_2$ skift per månad. Jag gör dock herr Eriksson uppmärksam på att bolaget också under andra former försämrat livsbetingelserna för arbetarna. Det är deras egna uppgifter om lönesänkning, som jag här anfört. Jag tror icke heller, att det är någon avgörande fråga om det är 60 eller 70 % lönesänkning. Det är i alla fall odiskutabelt att människor, som på några år fått en så reducerad levnadsstandard, kommit i ett fruktansvärt läge. Det är ju också herr Eriksson enig med mig om.

Beträffande Loussavaara-Kiirunavaarabolagets förvaltning av de 30 miljoner, som riksdagen ställt till bolagets förfogande genom köp av aktier, vill jag säga, att de villkor, som bolaget fick, voro de hyggligaste, man gärna kan tänka sig. Man kan icke säga, att det är ogint, när man begär, att bolaget skall bryta så mycket malm, som det utskeppar. Det är enligt min uppfattning nätt upp det minsta, som bolaget kan bryta. Jag räknar med att 30 miljoner kronor skulle räcka till att betala samtliga gruvarbetares löner under ungefär tre år med den arbetsstyrka, som bolaget nu har. De 3 miljoner kronor, som jag här i min motion föreslagit, eller alltså 10 % av förstnämnda belopp, skulle räcka till att betala en lönekompensation för ungefär en och en halv dag per vecka för gruvarbetarna. Detta skulle alltså icke betyda, att

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

gruvarbetarna komme upp i full lön utan på sin höjd till lön för ungefär fyra dagar per arbetsvecka.

Till vad herr Anderson i Råstock anförde om det orimliga i att bifalla ett sådant krav som vårt, vill jag anföra några synpunkter. För det första är det ju ett ganska unikt förhållande med Kiirunavaarabolaget. Det har världens bästa malm, och det har i alla tider talats om att det vore ett statsintresse av rang, om staten snarast möjligt ensam dreve verksamheten där uppe. Man har skapat någon slags samverkan med bolaget, en samverkan, som man på sina håll försökt göra gällande vara mycket fördelaktig för staten och tillföra den många miljoner. Utan att konstruera fram en motsättning mellan staten och privatföretag eller söka försvara staten vill jag säga att »samverkan» har lett till att bolaget kunnat berika sig i mycket hög grad på statens bekostnad. Jag erinrar blott om att när 1927 års malmavtal uppgjordes, påpekade kommerskollegium att detta malmavtal gav bolaget, om jag minns rätt, ungefär 60 % billigare frakter än vad andra befraktare få på statens järnvägar. Om man alltså på detta sätt har givit bolaget mycket lägre frakter och bolaget i gengäld ger staten utdelningar, royalty, kan man visserligen bokföringstekniskt framställa detta såsom en vinst för staten, men i verkligheten utgör denna samverkan med bolaget det mest strålande exempel på huru ett privatkapitalistiskt företag kan utnyttja statens resurser till sitt berikande.

Emellertid — tillbaka till frågan om att ge gruvarbetarna hjälp i deras nuvarande läge. Riksdagen har tidigare behandlat andra frågor, som gällt subsidier i olika former och vid olika tillfällen till bolag, och det borde icke vara en principiell skillnad på ett sådant anslag, som det här är fråga om, och att ge ett anslag till ett privatkapitalistiskt företag. Naturligtvis finns det en skillnad därutinnan, att det i det ena fallet gäller ett stort företag, ett privatkapitalistiskt företag, som kanske genom sin politik, genom att ge för höga utdelningar under krisen kommit på obestånd, och i det andra fallet gäller fattiga arbetare. Åtminstone från socialdemokratiskt håll, där man säger sig ömma för de fattiga i samhället och där man säger sig vilja företräda arbetarna och småfolket, borde det väl vara anledning att se en smula på läget där uppe och med hänvisning till åtgöranden från riksdagens sida kräva ett inskridande. Läget är verkligen mycket allvarligt, och därför finns det anledning ingripa.

Jag har här i min motion framställt, förutom krav på lönekompensation för en arbetstid upp till fyra dagar i veckan, även andra krav. Jag har föreslagit, att staten skall avskriva de skatterestantier, som gruvarbetarna ha. Såvitt jag kan förstå finns det icke principiella hinder för att företaga en sådan transaktion. Gruvarbetarna ha den dag som är sådana skatteskulder, att det är otänkbart för dem att någonsin kunna betala dem. Dessa skatterestantier öka för varje dag som går.

Herr **Meyerhöffer:** Jag vill först konstatera, att då arbetarregeringen nu skall handlägga ett av de mest svårlösta arbetarproblem, som finns, så står naturligtvis regeringsbänken tom, så att därifrån ha vi tydligen aldrig något att vänta. (Fyrop). Ja, fy kunna ni fortsätta att ropa. Detta är ett alltför allvarligt problem för att lösas på det enkla sättet.

Jag vill vidare säga till herr Anderson i Råstock, att det är icke tal om att låta provocera sig i det ena eller andra fallet. Det är uteslutande min ställning som nykomling, som har gjort, att jag modererat mina uttalanden så långt som jag har gjort. Det är i alla fall så, att Norrbotten är den lands-

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

ända, där arbetslösheten är störst och där möjligheterna för bygden att absorbera överskottet äro minst. Vi som dagligen ha att brottas med problemen i denna landsända, vi kunna mycket väl förstå, att en motion kan avslås, men vi ha i de mest enkla ärenden varit vana att se långa motiveringar och förklaringar, att motionens yrkande faller utom ramen för beslutanderätt eller det ena eller det andra, men i detta fall ger statsutskottet ingen som helst vägledning. Utskottet talar icke om, ifall det är finansiella orsaker eller formella skäl eller vad det är, som motiverar ett avslag. Hade man fått någon dylik handledning i utlåtandet på sätt, som har förekommit i många uttalanden från utskotten, så hade man kunnat känna sig betydligt lugnare. Denna fråga är i alla fall icke av sådan art, att man nu kan ha sagt det sista ordet, ty skatterna ha nått en onaturlig höjd, befolkningen är arbetslös och den kan ingenting göra i ena eller andra avseendet. Svårigheterna lösa vi icke med fyrop eller dylikt utan det göra vi genom att åtminstone ge några anvisningar i ena eller andra riktningen. Problemet kommer, om vi icke taga upp det nu, endast i betänkligt förvärrad gestalt tämligen snart tillbaka till riksdagen, och det återkommer obönhörligt i form av svåra sociala följdverkningar. Ni kunna väl aldrig inbilla eder, att Kiruna samhälle, så speciellt uppbyggt som det är på en enda näringsgren, och den fattiga befolkningen i Jukkasjärvi socken, som icke kan absorbera något, skola kunna klara denna fråga. Det är ur denna synpunkt, som det skulle ha varit önskvärt att få det beskedet exempelvis av herr Anderson i Råstock, att vi skola ta upp denna sak i ett större och vidare sammanhang, och att det endast är av formella skäl, som vi finna det omöjligt att tillmötesgå motionen. Då hade man stillat mycket av den oro, som finns inom alla läger, oavsett politisk färg, inom hela det nordligaste länet.

Innan jag slutar vill jag säga, att jag riktar minst av allt något angrepp mot bolagsledningen, och jag förenar mig i det avseendet icke alls med Sillénkommunisternas talare. Jag har endast förenat mig med dem för att ge uttryck åt den ytterst starka oro och beklämning, som varje ansvarskännande människa i vårt nordligaste län måste känna inför denna mycket svåra situation.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Först ett ord till herr Meyerhöffer, som uttryckligen förklarade, att han icke angrep bolagsledningen, men som icke ett enda ögonblick drog sig för att angripa regeringen för dess, som han tycktes vilja göra gällande, uraktlåtna åtgärder i denna fråga. Jag tycker man har rättighet kräva åtminstone av herr Meyerhöffer, att han gör klart för sig själv, vad det är för orsaker, som ha medfört dessa verkningar, det beklagansvärda tillstånd, som råder där uppe. Herr Meyerhöffer borde också veta, att man icke kan stå i en församling av den karaktär, som riksdagen är, och helt enkelt dissekera ett bolags affärer i olika avseenden. Jag hoppas, att jag icke skall behöva göra det påpekandet mer än en gång för att man skall få klart för sig, att man får handskas litet försiktigt med så stora ekonomiska värden, som det här är fråga om.

Jag har erkänt, och det ha alla inom utskottet gjort, att det är ett ytterst beklagansvärt förhållande, som råder där uppe, men jag har tillika sagt, att det är icke endast uppe i Norrbotten, som det är svårt. Jag har också pekat på ett konkret fall av precis samma slag som där uppe, nämligen ett gruvarbetarsamhälle i Mellansverige, där det är ungefär likartat ställt, med den skillnaden dock, att man där får nöja sig med, som jag i mitt första anförande

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

nämnde, cirka 90 kronor i månadsinkomst, under det att man där uppe åtminstone kommer upp till 150 à 160 kronor.

Skulle man sedan börja rulla upp hurudana förhållandena äro på olika platser, så kan jag kanske få anföra till kammarens protokoll, att det härom dagen var en deputation uppe, som bland annat uppvaktade mig, för att höra sig för om hurudan situationen var för deras vidkommande. Det gällde en kommun i Örebro län, som för närvarande har, om jag icke minns galet, omkring 9 kronor i kommunalskatt och som väntar sig 18 kronor i kommunalskatt till nästa år, därest ingenting kan göras för att avhjälpa det kristillstånd, som råder.

Till slut vill jag bara säga, att vad som här har förekommit från såväl herr Hagbergs som herr Meyerhöffers sida gör, att jag för min del räknar med full och hel anslutning från deras sida, till regeringens krisprogram. Då blir det nog en slant över, så att det går också att räcka gruvarbetarna i Norrbotten en hjälpande hand i olika avseenden.

Jag ber att få vidhålla mitt tidigare yrkande.

Herr **Eriksson** i Falun: Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet, om det icke vore ett par synpunkter, som jag måste understryka.

Herr Meyerhöffers skarpa uttalande om att man skall taga upp arbetslöshetsproblemet i hela dess vidd ber jag ögonblickligen att få inkassera för regeringens proposition i arbetslöshetsfrågan. Det är icke blott i Norrbotten folk svälter utan även på andra håll. Jag är säker på att när den frågan skall behandlas, kommer regeringen att finnas på regeringsbänken, och jag hoppas, att herr Meyerhöffer skall få sitt parti med sig till kraftig aktion för arbetslöshetens lindrande.

Då här talats om hur svårt det är i Norrbotten — det är det, det har ingen bestritt — skall jag emellertid peka på förhållandena i Mellansverige och taga som exempel Grangärde kommun. På omkring 11,000 invånare i kommunen kommer det 1,100 arbetslösa, och man har en kommunalskatt på 12 kronor. De inom kommunen som arbeta vid Grängesbergs gruvfält arbeta två dagar i veckan, och timavlönade ha tre dagars arbete i veckan. Tror herr Meyerhöffer, att det där är så mycket bättre? Jag kan ju ta grannkommunen, Ludvika, med 6,000 invånare och ungefär 10 procent arbetslösa. Där har gruvdriften vid vissa gruvfält legat nere i mer än två år. Jag skulle kunna räkna upp den ena kommunen efter den andra, där det är likadant ställt. Vi skola hjälpa dem alla, och det skola vi göra genom en kraftig aktion. Jag vill tacka herr Meyerhöffer för det löfte, som låg i hans uttalande att kraftigt medverka till att det blir hjälp i ett sammanhang och hjälp överallt där sådan behöves.

Sedan vill jag också säga ett par ord till herr Hagberg. Han yttrade, att det alltid har ansetts, att Kirunamalmens utnyttjande skulle vara ett statsintresse av rang. Det är alldeles riktigt, men om man icke får sälja malmen, vad skall man då göra? Hurudant var läget i fjol? När propositionen lades fram, var det lagrat 4.5 milj. ton malm i hamnarna i Luleå och Narvik och bolaget hade för driftens uppehållande upplånat över 58 miljoner kronor, vilken kredit måste lösas in. Då föreslog bolagsstyrelsen, att de två delägarna skulle bidraga med hälften vardera till kapitalanskaffning för täckande av denna skuld. Det var till detta pengarna skulle användas. Hade bolaget icke då erhållit detta kapitaltillskott hade — jag säger det ännu en gång — det icke varit annat för styrelsen att göra än att slå igen verksamheten där uppe. Men icke har det ett dugg med saken att göra, om vi få över hela malmfyndigheterna i statens hand. Nu får staten hälften av nettovinsten.

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

Såsom socialdemokrat anser jag ju, att staten skall ha mer än hälften i hela vinsten, men icke finge man sälja mera malm för det. Det, som är problemet nu, är, att ingen vill köpa malmen. Kan herr Hagberg eller någon annan sälja malmen, skall ingen hälsa det med större glädje än bolagets styrelse.

Sedan var det fråga om de stora gåvor, som bolaget skulle ha fått genom de låga frakterna. Ja, det skola vi icke diskutera i dag. När jag läser herr Hagbergs skriverier i sin tidning, så vill jag säga, att jag tycker, att han borde läsa igenom propositioner bättre, innan han skriver, för att verkligen sätta sig in i de frågor, som föreligga. Jag är övertygad om att i verkligheten ha statens järnvägar knappast någon bättre kund än malmbolaget. Det är väl ingen del av statens järnvägar, som ger bättre avkastning än malmbanan. Man får ju också ta hänsyn till att staten är hälftendelägare i bolaget, så att det blir ju i viss mån att ta ur den ena fickan för att lägga i den andra.

Jag skall icke närmare ingå på avtalet. Det har sina brister men det har åtminstone icke de brister, som herr Hagberg i sin tidning framhållit. Jag skall emellertid icke taga upp den saken i denna debatt.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! I herr Meyerhöffers anförande fanns det också ett anfall mot regeringen av ganska oförsynt beskaffenhet. Han förvånade sig över att, när man behandlar en så utomordentligt viktig fråga, som den, som rör övre Norrlands arbetare, regeringsbänkarna äro tomma. När har det någonsin förut begärts, att regeringens ledamöter skola sitta här hela plena igenom för att bevaka vilken motion som helst? Eller menar herr Meyerhöffer, att regeringen har något alldeles särskilt skäl till att vara högaktningsfull därför att ifrågavarande motion är väckt av sillénkommunistiska partiet? Jag undrar, vart herr Meyerhöffer egentligen vill komma? Det har icke framgått av hans anförande. Vad vill han egentligen? Då herr Meyerhöffer är så utomordentligt intresserad av de fattiga arbetarnas i Norrland bekymmer, varför har han då icke styrt om en motion, och varför har han icke talat om för oss andra vad som behöver göras och vad som skall göras, han som känner förhållandena? Varför frågar icke herr Meyerhöffer sina egna partivänner, varför de icke gjort något? Varför angriper han blott socialdemokraterna och den frånvarande socialdemokratiska regeringen? Tror herr Meyerhöffer, att det råder arbetslöshet blott där uppe? Tror han icke, att det finns bekymmer och lidande även på andra ställen i landet? Tror icke herr Meyerhöffer, att det finns platser i landet, där arbetarna i stor utsträckning få arbeta bara varannan vecka eller blott tre à fyra dagar varannan vecka? Såvitt jag vet är förhållandet så i den stad, varifrån jag är. Tror han icke, att förhållandena äro likartade på alla andra platser i landet? Herr Meyerhöffers ömhet och intresse för de arbetslösa inregistrera vi med tacksamhet. Han får tillfälle att visa det om någon tid. De stora propositionerna om arbetslöshetens bekämpande ligga nu hos särskilda utskottet. Herr Meyerhöffer kan använda sin kraft och sitt intresse på att bearbeta sina partivänner för en välvillig behandling av regeringspropositionerna till förmån för de arbetslösa.

Häruti instämde herrar *Vougt* och *Erlander*.

Herr **Meyerhöffer:** Efter herr Andersons i Råstock anförande vill jag säga, trots den något skolmästerliga tillrättavisning han ansåg sig skyldig att lämna mig, att jag har efter bästa förmåga sökt sätta mig in i orsakerna till

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

arbetslösheten där uppe. Jag har haft ganska ingående samtal med dem, som anse sig bäst behärska detta ämne. Jag har därvid i stort sett kommit till samma åsikter, som uttryckas i en nyligen på kooperativa förlaget utkommen bok av de Geer, nämligen att vi kunna aldrig vänta att i fortsättningen där uppe få samma omfattning på arbetet som förut. En väsentlig utflyttning måste därför ske. Det var hans excellens herr statsministerns yttrande i remissdebatten, som kom mig att tro, att han syftade speciellt på denna sak, och jag har fått det bestyrkt på ledande plats också i de lokala tidningarna, som ha gjort samma tankeexperiment. Om den saken hava vi emellertid sedan dess ännu icke sett eller hört något.

När man här talar om en månadsavlöning på 150 kronor, så skall man väl också tänka en smula på levnadsomkostnaderna och hur de ställa sig, vilka skattesatser man har där uppe och vilka höga inkomster, som man förut haft.

Eftersom vidare nu tre talare å rad annoterat mitt intresse för arbetslösheten, vill jag säga, att det är icke något speciellt för mig, utan hela högerpartiet har fullt klart för sig, att det är vårt allvarligaste problem och att vi aldrig kunna ägna nog uppmärksamhet åt den frågan och aldrig nog fördomsfritt se på den frågans lösning. Alla dessa hänvisningar från den ena eller andra talaren till högerpartiet äro därför synnerligen opåkallade.

Jag vill ytterligare säga gentemot herr Jonsson i Eskilstuna, att tvärtemot vad han tycks tro, anser jag, att arbetslösheten icke är så skrämmande och icke så hård i någon enda landsända som vad fallet är i Norrbotten. Med hänsyn till våra industriers, malmens och träexportens synnerliga beroende av världsmarknaden, kan man i det avseendet icke heller se nog dystert i fortsättningen på förhållandena. Just det förhållandet har gjort, att Norrbotten skall påkalla större uppmärksamhet. Härtill kommer också det speciella egendomsförhållandet, att staten har hälftenbruk i malmen och stor äganderätt i träet, vilket medför väsentligt större anledning för staten att ingripa för denna landsända än vad fallet är på andra håll, där det finns väsentligt mera enskild drift. Det förhållandet lära vi aldrig kunna komma ifrån.

Jag skall till herr Eriksson i Falun m. fl. än en gång upprepa, att varje uppslag till arbetslöshetens lösande, som jag anser vara riktigt, skall jag efter bästa förmåga söka sätta mig in uti och fullkomligt obunden av några fördomar vare sig i ena eller andra riktningen också söka verka för.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Jag ber att få erinra om statsministerns uttalande här i kammaren för någon tid sedan om arbetslöshetens storlek i de olika länen. Om jag icke missminner mig, angav han arbetslöshetssiffran till 70 promille för Norrbotten, och det var det högsta talet i arbetslöshetshänseende. Nu säger man här, att det är icke endast i Norrbotten och de norrbottniska malmfälten, som det finns arbetslöshet, utan det finns arbetslösa även på andra håll, och av den anledningen yrkar man avslag på en åtgärd mot arbetslösheten där uppe, fastän man där har den högsta arbetslösheten och de svåraste förhållandena. Folk, som lever här i mellersta och södra Sverige, har emellertid ingen som helst föreställning om under vilka förhållanden folket lever där uppe i Norrbotten och då särskilt i fjällregionen såsom i Kiruna. Det är icke lika lätt, om jag får uttrycka mig på det sättet, att svälta där uppe som det är att svälta här nere, där det åtminstone är något så när varmt. Det är ett hårdare klimat och mycket svårare förhållanden på allt sätt än längre ned i landet.

Herr Eriksson i Falun talade om hur höga skatter man hade i Dalarna, men de äro icke så låga i malmfälten heller. Om jag icke missminner mig, har

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

man i Jukkasjärvi socken ungefär 15 kronor i kommunalskatt municipalskatten inberäknad, och man kan ju icke säga, att det är lågt.

Herr Eriksson i Falun liksom också herr Anderson i Råstock funderade över vad som kunde vara anledningen till den stora arbetslösheten, och herr Eriksson sade bestämt ifrån, att han kunde icke ens antyda orsaken, ty den vet jag icke, sade han. Herr Anderson i Råstock gjorde ett liknande uttalande. Jag tror emellertid, att de båda herrarna, som voro så ovetande om orsaken till arbetslösheten såväl där uppe som på andra ställen, nog ha en aning om vad orsaken till arbetslösheten egentligen är, fastän de icke vilja komma fram därmed. Vi ha för vår del sagt här i kammaren tidigare, då det varit tal om arbetslösheten och orsakerna till densamma, att det är ingenting annat än den kapitalistiska produktionsanarkien, som är orsaken till arbetslösheten, men det är väl det, som herrar socialdemokrater här i kammaren icke vilja erkänna. De ha ju blivit kapitalismens försvarare nu.

Man kan nog också polemisera mot herr Eriksson i Falun, när han säger, att L. K. A. B. är en av statens järnvägars bästa kunder. Jag har hört socialdemokrater och ledande socialdemokrater tala om att det senaste malmavtalet var verkligen ett avtal, där man lurat t. o. m. den socialdemokratiska gruppen, ty den hade egentligen icke förstått, hur dåligt detta avtal var för staten och hur förmånligt det var för bolaget. När det år 1928 rådde strejk vid de norrbottniska malmfälten, lämnade man den upplysningen från femte distriktsförvaltningen vid statens järnvägar, att malmbanan gick med 50,000 kronor förlust för varje dag under denna strejk. Det är klart, att när man kalkylerar på det sättet med malmavtal och fraktsatser, att med detsamma det blir avbrott för några dagar, så blir det sådana förluster, då kan man icke tala om att L. K. A. B. varit statens bästa kund. Jag tror icke, att herr Eriksson menade det heller.

Arbetslöshetshjälp till malmfälten, menade herr Eriksson i Falun, kommer nog tillsammans med den stora arbetslöshetspropositionen. Om det emellertid är så, att vad som föreslås i den stora arbetslöshetspropositionen skall anses vara tillräckliga åtgärder mot arbetslösheten i Norrbotten, då säger jag, att Norrbottens befolkning kommer att svälta även i fortsättningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! I anledning av vad herr Eriksson i Falun anförde om malmbanan som inkomstobjekt för staten vill jag säga, att det är klart, att malmbanan kan ha givit staten stora inkomster tack vare att den varit så livligt trafikerad, men det står icke alls i motsättning till vad jag här har påstått, att bolaget har fått väldiga privilegier och avsevärt lägre frakter än någon annan befraktare vid statens järnvägar. Vi ha ju ett jämförelseobjekt där uppe i Frejabolaget, som befraktar samma malmbana, men som får betala betydligt högre malmfrakter. Jag tror icke, att jag behöver säga mera, för att det skall stå klart, att bolaget har gynnats i befraktningshänseende genom att få betydligt lägre frakter än andra befraktare, och det har alltså möjliggjort för bolaget att få betydligt högre profit.

Sedan nämnde herr Eriksson något om bolagets skuldsättning och sade, att i fjol, när riksdagen behandlade frågan, hade bolaget 4.5 miljoner ton malm liggande i upplagen, och det representerade 58 miljoner kronor, vilken summa bolaget fått låna upp. 4.5 miljoner ton är högst dubbelt så mycket som är normalt för årstiden — det kan jag medge. Men inte ens den siffra, som herr Eriksson angav motiverar en sådan upplåning. 58 miljoner kronor

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

representera ju i det närmaste hela försäljningsvärdet på den malmkvantitet, som då skulle ligga där uppe. Jag kan icke föreställa mig, att bolaget kunnat skuldsätta sig lika mycket som nästan hela försäljningsvärdet på malmen för brytandet av densamma. Det måste vara något dunkelt däri.

Jag var tyvärr icke beredd på att vi här skulle gå in på en diskussion om bolagets ställning till staten, så att jag har inga detaljsiffror med mig, men jag har dock några klumpsiffror i huvudet. Jag skall anföra en mycket betecknande sak för att bestyrka vad jag sagt, nämligen att bolagets politik förorsakat dess svårigheter. Sedan 1927 har bolagets skuldsättning ökats från i runt tal 60 miljoner kronor till ungefär 150 miljoner kronor. Ökningen är alltså åtskilligt större än den summa, som man hade satt sig i skuld för på grund av de malmlager, som man i fjol hade. Jag frågar mig då: När bolaget företagit så väldiga utdelningar under en följd av år — vilket man faktiskt gjort med undantag för fjolåret — kan man då icke från denna bolagets utdelningspolitik förklara dess nuvarande svårigheter, när det faktiskt, så snart krisen knäppte åt, kom i sådana svårigheter, att staten måste satsa 30 miljoner kronor. Dessa väldiga utdelningar i förening med upplåningen, liksom det förhållandet, att så snart krisen knäppte till, bolaget måste ha understöd från staten, bevisa, att man fört en politik — och detta under medverkan av en rad socialdemokratiska ledamöter i bolagets styrelse — som förorsakat de nuvarande svårigheterna. Gruvarbetarna kunna naturligtvis icke göras ansvariga för bolagets svårigheter.

Herr Eriksson i Falun sade, att om jag kunde anvisa någon möjlighet för bolaget att få sälja sin malm, skulle ett dylikt förslag säkerligen med största tacksamhet accepteras. Jag har inte ansett det vara min skyldighet att anvisa någon sådan möjlighet, och jag erkänner, att jag inte kan det, lika litet som herr Eriksson i Falun. Jag har bara konstaterat faktum, nämligen att bolaget befinner sig i det förhandenvarande läget, och att det är arbetarna, som få bära bördorna av dess politik.

Det har av herr Anderson i Råstock anförts, att det finns andra gruvsamhällen, som ha det lika svårt och kanske svårare. Det håller jag gärna med om. Men herrarna ha dock själva, när det gällt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag använt det argumentet, att detta bolag är ett halvstatligt företag, och att staten därför skulle anvisa pengar till bolaget. Jag antar, att det argumentet även håller, när det är fråga om, hur gruvarbetarna skola behandlas, och riksdagen står inför uppgiften att understödja dem. Är bolaget ett halvstatligt företag och gruvarbetarna såsom en konsekvens därav att betrakta såsom till hälften statsanställda, är det statens självklara skyldighet att ingripa i detta fall.

Herr **Holmgren:** Herr talman: I anledning av den debatt, som här förts och som väl nu är i det närmaste avslutad, skulle jag för min del vilja framhålla, att statsutskottet omöjligen kunnat tillstyrka den motion, som nu är föremål för kammarens behandling.

Vidare skulle jag vilja framhålla, att den anmärkning, som riktats mot regeringen för att den icke varit närvarande vid denna frågas behandling, enligt min mening är obefogad. Enligt gammal praxis här i riksdagen deltager icke en regeringsledamot uti handläggningen av en motion utan endast uti de ärenden, som varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Efter den tillrättavisning, som i mycket fogliga ordalag gavs kapten Meyerhöffer av den föregående ärade ta-

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

laren, kanske det varit onödigt att taga till orda i debatten, men det kan inte hjälpas, att man fylles av harm, när man hör den nya högerrösten på Norrbottensbänken kasta sig över socialdemokratien och den socialdemokratiska regeringen för underlåtenhet att komma nödställda arbetare till hjälp.

Det har tidigare erinrats om de omfattande propositioner, som regeringen redan framlagt om hjälp åt de arbetslösa, dessa nödställda, fattiga människor. Herr Meyerhöffer, som är en flitig agitator ute i bygderna, bör vara underkunnig om, att motståndet mot dessa uppslag på olika områden kommit just ifrån de grupper, som herr Meyerhöffer ute i bygderna bedriver agitation för. Vad är anledningen till, att man inte ens fått se så mycket som en insändare i Stockholmspressen utav herr Meyehöffer, däri han protesterat exempelvis mot att högerpressen kastat sig över regeringens olika förslag, vilka dock avse att bringa hjälp åt de nödställda.

Det är en annan sak, som jag i detta sammanhang också vill påminna om. För några år sedan gick riksdagen vid olika tillfällen på initiativ från socialdemokratiskt håll och med stöd av den frisinnade regeringen, vill jag minnas, in för hjälpåtgärder åt Norrbotten. Det gällde stöd åt ett sågverk, och — om jag icke missminner mig — åt en massafabrik uppe i Kalix vid ett par olika tillfällen. Det skulle vara rysligt intressant att få höra utav herr Meyerhöffer, vilka, som voro motståndare till denna aktion. Varifrån kom detta motstånd? Var det från socialdemokraterna, eller var det från den frisinnade regeringen? Varifrån kommo dessa allvarliga vädjanden, att riksdagen skulle gå in för denna hjälpaktion, herr Meyerhöffer? När det gällde hjälpen till Seskarö — vilken jag medger ur sund ekonomisk synpunkt kunde allvarligt diskuteras — så var god säg mig, herr Meyerhöffer: Varifrån kom då motståndet? Var det icke från just den grupp, herr Meyerhöffer tillhör?

Jag tror, att herr Meyerhöffer har häcken full, om han skall omvända sina egna meningsfränder, och att han bör ta tillfället härtill i akt, innan han försöker uppfostra socialdemokraterna.

Herr **Eriksson** i Falun: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig vidare i denna debatt, men jag måste dock be att få säga några ord med anledning av herr Hagbergs i Luleå anförande, för att detta icke skall stå oemotsagt.

Först skulle jag dock vilja rikta några frågor till herr Meyerhöffer. Han säger, att alla arbetslöshetsåtgärder, som han kan finna riktiga, skall han medverka till. Han har nu haft ordet med anledning av herr Hagbergs i Luleå motion. Herr Hagberg har i sin motion först och främst yrkat, att riksdagen måtte anvisa ett belopp av 3 miljoner kronor till lönekompensation för gruvarbetarna hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag under år 1933. Vill herr Meyerhöffer gå med på detta förslag, då skall han yrka bifall därtill! Vidare har herr Hagberg yrkat, att Kungl. Maj:t skall inskrida till förhindrande av ytterligare inskränkningar och avskedanden. Är detta också herr Meyerhöffers mening, så yrka då bifall till detta förslag! Slutligen har herr Hagberg yrkat, att samtliga statliga skatter för gruvarbetarna vid Kiruna malmfält skola avkortas. Men icke heller detta har herr Meyerhöffer yrkat bifall till! Jag förstår sålunda icke hans ståndpunkt. Motionen som sådan tycks han inte ha något intresse för, om jag icke missförstått honom, men det skulle vara intressant att få veta, om han verkligen vill biträda dessa herr Hagbergs tre yrkanden.

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord till herr Brädefors. Jag vet icke,

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

hur man skall kunna råda bot på ungdomsarbetslösheten vid malmfälten, men kanske herr Brädefors kan ge upplysning om hur detta skall gå till. Denna arbetslöshet är inte av i dag. Redan för fem eller sex år sedan och sålunda under högkonjunkturen fanns i Kiruna icke mindre än, om jag icke missminner mig, 7 à 800 unga arbetslösa ynglingar. Bolaget har full arbetsstyrka och kan icke ta in fler arbetare. Ungdomsarbetslösheten där uppe är ett svårt problem, men kanhända herr Brädefors kan ge ett uppslag, hur detta problem skall kunna lösas. Jag tror inte, att det finns något annat sätt att ordna denna fråga, än att de unga få söka sig plats på andra håll i landet. Nu under kristiden går det naturligtvis icke att lösa frågan genom platsanskaffning i andra delar av landet men det var lika litet möjligt under tiden före krisen.

Sedan var det fråga om dessa 58 miljoner kronor. Det är ett faktum, att bolaget 1932 hade 58 miljoner kronor i svävande skuld. Denna skuldsumma hänförde sig icke enbart till kostnaden för malmlagren. I kostnaden för de malmlager, som ligga i hamnarna, ingår brytningskostnad, järnvägsfrakter och statens royalty, som är 3 kronor per ton. Därtill komma kostnaderna dels för de betydande malmlager, som ligga lagrade i gruvorna, och dels för en del kostsamma förberedande arbeten. När alla dessa kostnader voro täckta var skuldsumman uppe i 58 miljoner kronor. Nu säger herr Hagberg, att sedan 1927 mycket kapital lagts ned i utvidgningar; detta är alldeles riktigt och är en konsekvens av 1927 års avtal, men dessa medel, som äro anskaffade genom fast upplåning, ha icke något sammanhang med den svävande skulden å 58 miljoner kronor. Utvidgningen, som var en följd av 1927 års avtal, gick ut på att få till stånd den ökade brytning, som krävdes från malmköparnas sida. Om detta var klokt eller inte kan man ju diskutera och det får framtiden visa.

Herr **Meyerhöffer:** Herr talman Med anledning av kommendör Holmgrens anförande angående mitt yttrande mot regeringen vill jag naturligtvis först som sist säga, att har jag begått en förlöpning i det fallet, skall väl ingen mer oförbehållsamt än jag offentligen erkänna detta. Jag har inte varit medveten om den praxis, som tillämpas i riksdagen, och jag vill försäkra, att i mitt yttrande inte legat någon som helst avsikt att komma regeringen till livs. Ej heller begär jag något slags misskund från det socialdemokratiska partiets sida med avseende å behandlingen i fortsättningen. Då det ju åligger varje människa, att, när hon tagit fel på en punkt, stå fram och erkänna sitt fel, har jag velat säga detta.

Jag är särskilt angelägen framhålla, att jag fortfarande anser, att statsutskottets behandling av denna ytterst allvarliga fråga ur min synpunkt icke varit sådan, som jag hade önskat. Jag vill vidare till herr Olsson i Mellerud säga, med anledning av alla hans frågor, att de icke ha något med det föreliggande ämnet att göra. Vidare vill jag säga till herr Eriksson i Falun, att jag visst inte tänker rösta för herr Hagbergs motion, men att jag är förvissad om, att vi tämligen snart bli tvungna att ta ståndpunkt till just dessa frågor angående skatt och litet av varje. Här ha vi nu en enskild motion, men säkerligen komma framdeles framställningar från såväl Norrbottens läns landsting som från kommuner och andra där uppe. Problemet är faktiskt så svårt, att vi icke kunna springa ifrån det och bara blunda.

Svårigheterna äro väsentligt större just i Norrbottens län än på något annat håll, och det är detta som föranlett det sätt, varpå jag ingripit i debatten. Skulle detta framstå såsom en orättvis beskyllning mot regeringen, vill jag än en gång betona, att jag visst icke vill springa ifrån de fel, jag begått i det avseendet, utan oförbehållsamt medge dem. De äro dock icke tillräckliga så-

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

som förklaring till en hel del av de uttalanden, som gjorts från vissa statsutskottsledamöters sida.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag antar, att kammaren gärna vill ha slut på denna enligt min mening åtskilligt pinsamma debatt. Jag har emellertid närmast begärt ordet med anledning av ett påstående, som gjordes av herr Olsson i Mellerud, då han erinrade om ett par åtgärder, som tidigare av riksdagen beslutats till hjälp åt arbetslösa i våra nordligaste landsändar, och därvid han bland annat erinrade om Seskarö och Kalix och frågade, var då det parti, som herr Meyerhöffer tillhör, befann sig om inte bland motståndarna. Jag erinrade om, att frågan om Seskarö fördes fram till riksdagen på grund av en proposition av den dåvarande högerregeringen och på föredragning av statsrådet Lübeck. Visserligen blev icke riksdagens beslut i enlighet med propositionen, men det må ju tillåtas mig säga, att jag på grund av undersökningar, som jag haft tillfälle att personligen göra på platsen, tror, att det regeringsförslag, som då förelåg, nämligen om hjälp till utflyttning och befolkningens sysselsättning på annat håll, hade inneburit en bättre lösning än den, som kom till stånd. Men jag skall samtidigt be att få förklara, att det nog icke råder något tvivel om, att icke både den som stod för den föreslagna lösningen, och den som genomdrev den andra, besjälades av verklig vilja att hjälpa de arbetslösa.

När det nu är fråga om detta stora problem om arbetslösheten, vill jag säga, att man skall vara ovanligt blind, därest man icke insåge och behjärtade, att det här rör sig om ett problem utav så allvarlig natur, att ingen för vårt folks nuvarande och framtida bästa ömmande kan stå likgiltig inför detsamma. Det är väl närmast med avseende å vilka åtgärder, som äro bäst ägnade att lösa problemet, som diskussionen rör sig och som meningarna bryta sig. Om man då anser, att en väg är huvudsakligen ägnad att hjälpa för ögonblicket men kanske gör saken svårare för framtiden och försvårar en verklig lösning, har man rätt att kräva respekt för en dylik synpunkt och rätt att fordra, att icke detta stämplas såsom likgiltighet för den stora fråga, det här gäller.

Det är möjligt att vi nödgas beträffande Norrbottensproblemet, som förvisso är allvarligt, även ta under övervägande, huruvida den befolkning, som har flyttat dit under en tidigare gynnsammare konjunktur, äger möjlighet att där förbliva och försörja sig, eller om vi icke i framtiden eller ganska snart måste söka flytta denna befolkning till annan ort — ett problem som sannerligen icke är lättlöst.

Jag vill emellertid till herr Hagberg och herr Meyerhöffer säga, att den motion, som här föreligger, och som statsutskottet icke har behandlat annorlunda än vad motioner av den lösliga beskaffenheten förtjäna, näppeligen kunnat vara en utgångspunkt för en framstöt vare sig från statsutskottets eller någon annans sida att nu dryfta eller nu komma med några konkreta förslag till detta viktiga spörsmåls lösning. Detta spörsmål måste nog tas upp från andra utgångspunkter och på mera allvarligt och systematiskt framkomna framställningar än den hagberska motionen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då jag första gången hade ordet var det med full avsikt som jag fattade mig så kort som jag gjorde. Jag trodde nämligen, att just på de grunder, som herr Magnusson i Skövde här framhållit, lösligheten i motionen och orimligheten i yrkandena, man icke skulle behöva få en så lång debatt.

Då jag i alla fall ånyo fått mig stoppat i halsen av herr Meyerhöffer, att

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

statsutskottet behandlat denna motion lättsinnigt eller åtminstone lättvindigt, måste jag be att för min del med kraft få slunga tillbaka det. Ty jag har haft nöjet, herr Meyerhöffer, att många år företräda Norrbottensintressena på fjärde avdelningen. Jag behöver icke tillvitas att icke hava intresse för den länsbefolkningens bekymmer. Det finnes tillräckligt många som varit med förut i kammaren, som kunna intyga det. Vad jag fått klander för från många håll är, att jag varit alldeles blind för andra saker på grund av intresset att kunna hjälpa Norrbottensborna i olika avseenden. I det fallet behöver jag bara erinra om striderna om Kalix, Seskarö med flera, om de stridigheter, som utkämpades här, då den ekmanska regeringen första gången begärde anslag för att lämna ett tillräckligt handtag där. Då fanns jag också bland dem som ville hjälpa, förnämligast därför, att det behövde lämnas ett handtag för Norrlandsbefolkningen överhuvud taget, icke minst för Norrbotten.

Sedan skall jag be att få konstatera — fast jag trodde från början, att det skulle vara onödigt — att om andra utskott, som behandla motioner av herrar Sillén och Hagberg, kostade så mycken tid på det, som det stora statsutskottet gjort i detta fall, kan jag gratulera herrarna. Då är ni icke infamt påpassade, utan tvärtom. Vi togo oss den friheten före — det säger jag bara som bevis för, att vi icke utan vidare säga: »Svampen på!» utan verkligen taga reda på, hur det förhåller sig — att vi besvärade verkställande direktören i malmbolaget under en hel timmes tid för att få upplysningar både om vad som var sanning i motionen och om åtskilligt annat, som jag icke kan gå in på i detta sammanhang. Jag vågar å fjärde avdelningens och hela statsutskottets vägnar — där det för resten finnes direkta Norrbottensrepresentanter — försäkra, att vi ägnat denna fråga all den uppmärksamhet, som den krävt.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Den uppmärksamheten, som herr Anderson i Råstock talade om, avspeglas på ett underligt sätt i utlåtandet, som säger blankt nej. Hade man ägnat frågan så stor uppmärksamhet, som herr Anderson gör gällande, så hade, även om ni icke velat godkänna dessa yrkanden, ni haft anledning att göra något annat yrkande, eller åtminstone hade ni i utlåtandet givit uttryck åt edert intresse och givit vissa anvisningar om, hur detta intresse eventuellt skulle utlösas. Men nu avvisar man bara saken utan vidare.

Herr Magnusson i Skövde förklarade för sin del, att kraven vore orimliga och icke kunde accepteras. Jag tycker det är rimligt, att vi krävt 3 miljoner kronor åt gruvarbetarna. Det skulle räcka till kompensation ett år, d. v. s. kompensation för ett och ett halvt skift i veckan. Det är vad vi krävt. Tidigare har riksdagen anslagit tio gånger så mycket, 30 miljoner kronor, som gått till detta bolag, som faktiskt genom sin egen politik kommit i svårigheter. Den saken är klar efter vad som sagts i kväll.

Ni ha sagt, att detta krav är orimligt. Jag bara undrar, om det är orimligt därför, att det avser att giva arbetarna hjälp. Hade det varit fråga om att giva understöd åt bolaget, och hade det kommit i en eller annan motion av vem som helst, då hade det fått en vävillig behandling, som icke bara tagit sig uttryck i att man besvärat direktören för bolaget utan också i konkreta yrkanden från statsutskottets sida. Det ha vi tidigare erfarenhet av.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill bara säga, att om herr Hagberg i Luleå kommit med en lika lösligt hopkommen motion som denna, där det gällt stöd för malmbolaget där uppe, är det intet tvivel underkastat, att den behandlats på samma sätt som denna motion. Det är icke frågan om

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

arbetarna eller om bolaget, utan det är frågan om saken, innehållet, möjligheterna att göra något av en framställning, som är avgörande.

Herr **Kilbom:** Herr talman! Jag skulle icke hava begärt ordet i denna debatt, om jag icke funnit vissa argument vara i många stycken underliga. Det förekommer detaljer, som jag måste fästa uppmärksamheten på.

Det är alldeles obestridligt, att nöden i Norrbotten är stor och att den är av annan karaktär i viss mån än i andra landsändar på grund av att möjligheterna för de arbetslösa att falla tillbaka på andra områden äro praktiskt taget obefintliga. För vårt vidkommande hava vi också vid varje tillfälle röstat för även det minsta bidrag, som gällt lindrande av nöden i Norrbotten, senast i fråga om de 100,000 kronor, som gällde ett speciellt anslag i år, samma belopp gavs för övrigt i fjol. Jag undrar ändå allt detta till trots, om man icke skadar *hela* saken, för den händelse man skjuter fram på sätt, *som här har skett*, ett lokalt behov.

Det är alldeles obestridligt, att nöden nere i Bohusläns och Blekinges stenindustridistrikt, där arbetarna enligt rapporter, som kommit mig till handa bara för fyra dagar sedan, äro glada över att tjäna 300—400 kronor om året, och inte bli alldeles utan. Det är också alldeles obstridligt att nöden — alldeles speciellt i Blekinge — är sådan på många platser, att den väl tål en jämförelse med vilken annan plats som helst i landet.

Det är vidare alldeles obestridligt, att nöden bland flottningsarbetarna och skogsarbetarna i Jämtland, Medelpad och Ångermanland — där man har inkomster på 300—500 kronor om året — är sådan, att den ingalunda får av till synes aldrig så berättigade andra intressen ställas i skuggan.

Slutligen är det alldeles obestridligt, att exempelvis på Alnön i Sundsvallsdistriktet förhållandena äro sådana att de väl motivera också de särskilt intresse. Samtidigt som vi lägga för stark tyngdpunkt på vissa lokala förhållanden, skymma vi undan hela krisens karaktär av *massarbetslöshet, massnöd*, som följd av hela det system, som nu råder. Det finnes anledning, icke minst för motionärerna, att i dag inkassera de löften, som avgivits av herrar Meyerhöffer och Magnusson i Skövde, och att noggrant hålla dem i minnet, till dess att vi efter påsk komma fram till den stora avgörande frågan, vilka åtgärder nu skola vidtagas för det första för att hjälpa de arbetslösa i den nu akuta situationen och för det andra — ty den frågan komma vi också att ställas inför — för att så långt som möjligt i nationell omfattning besluta åtgärder, som bidra att övervinna det nuvarande tillståndet, om icke helt — ty det är icke möjligt — så i varje fall i någon mån.

När det har talats om L. K. A. B. skulle det vara frestande att gå in på en del av vad därmed sammanhänger. Vi hade för vårt vidkommande tillfälle att göra det dels föregående år, dels 1927, då det tidigare avtalet med bolaget ingicks, dels också vid andra tillfällen. Jag måste emellertid framhålla som önskvärt, då nya tendenser framträda från de kapitalistiska intressena, som tydligen börja vädra morgonluft i fråga om spekulation i Grängesbergsaktier, att den styrelse som sitter och de socialdemokratiska ledamöterna däri icke minst för framtiden se till att göra slut på en politik från Grängesbergsbolagets sida, som uppmuntrar en spekulation i Grängesbergsaktier. Det finnes i bolagets nuvarande status, såvitt jag känner den av framlagda ekonomiska redogörelser och ingångna rapporter ifråga om avsättningsmöjligheterna för bolagets malmer, ingen som helst anledning till det uppdrivande av spekulationen, som de sista veckornas rapporter från börsen och dylikt på nytt vittna om. Hela denna spekulation kan icke vara bevis på något annat än att veder-

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

börande tro sig stå inför möjligheter, som långt tidigare äro utnyttjade, nämligen att så fort det blir litet större exportmöjligheter man skall på nytt driva upp aktierna på börsen och bolla med högre börsvärden. Tydligen kommer denna cirkel i rörelse igen. Det är verkligen, säger jag ännu en gång, en solklar plikt i detta halvstatliga bolag, att statens representanter i styrelsen förhindra en dylik politik.

I ett avseende har herr Hagberg rätt. Det är, då han säger, att bolagets hittillsvarande svårigheter i mycket stor utsträckning äro beroende på den politik, som bolaget fört, och att detta förhållande går ut över arbetarna. Hade det icke bedrivits en så vild spekulation med bolagsstyrelsens vetskap och indirekta medverkan, skulle det hava funnits möjligheter för bolaget att bättre tillgodose sina arbetare än nu är fallet. Då hade man icke behövt komma med dessa krav på staten.

Nu föreligger i det förslag till ny banklag, som regeringen framlagt, bland annat bestämmelsen, att aktiebelåningen från bankerna icke skall få fortsätta så hejdlöst spekulationsartat som hittills varit fallet. Man har möjligen rätt att hoppas, att därmed skall skapas ett korrektiv mot de skandalösa förhållanden, som icke minst i fråga om Grängesbergsbolaget kommit till uttryck. Jag tror emellertid, att det också är anledning att i samband med denna debatt fästa statens representanters i styrelsen uppmärksamhet på att de hava förpliktelser här och att de sitta som statens representanter icke bara formellt utan även reellt; det är anledning se till, att de uppfylla dessa förpliktelser på ett annat sätt i framtiden. Sker det, är jag övertygad om att, om det överhuvud blir en ljusning för Grängesbergsbolaget, situationen blir annorlunda också för arbetarna.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det kan vara ganska underordnat, men jag vill påpeka, att herr Kilbom talar om ett annat bolag, nämligen Grängesbergsbolaget, och att vi rört oss om L. K. A. B. Jag har ingen anledning att taga Grängesbergsbolaget i försvar. Men då herr Kilbom talar om spekulationen med dess aktier, är det litet underligt, därför att den senaste noteringen lyder på 56 kronor, medan det nominella värdet är 100 kronor.

Herr **Eriksson** i Falun: Herr talman! Bara ett enda ord. Det är, som herr Hagberg här erinrar om, så, att i Grängesbergsbolaget har staten bara en representant i styrelsen. I Kirunabolaget, varom nu är fråga, har staten hälften av styrelseledamöterna. Kirunabolagets styrelse har icke något inflytande på noteringen av Grängesbergsbolagets aktier.

Det var ytterst intressant att höra herr Kilboms upplysning, att Grängesbergsbolagets aktier nu stode högt. Så vitt jag kan erinra mig har aktiekursen lägst varit nere i 54 kronor, och i dag är noteringen 56 kronor. Jag tycker icke, att det ser vidare förhoppningsfullt ut för aktieägarna, det må jag säga.

Herr **Kilbom:** Herr talman! Herrar Hagberg och Eriksson i Falun veta mycket väl, att när Grängesbergsbolagets aktier röra sig på börsen är det icke på grund av *Grängesbergsbolagets* ekonomiska värde utan på grund av de exportmöjligheter, som finnas för *malm från L. K. A. B.* Om icke kammarens ärade ledamöter veta det, är det anledning att upplysa om den saken.

Vad beträffar dagens kurs på Grängesbergsbolagets aktier, vet herr Eriksson säkert, att det icke var så länge sedan dagskursen var mycket högre, utan

Ang. lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m. (Forts.)

någon som helst anledning motsvarande mera än det reella, som låg bakom. Kursen har utan någon som helst anledning varit uppe mycket högre under de senaste månaderna än vad dagens kurs utvisar. Det tror jag styrker, vad jag sade, nämligen om att vissa spekulantintressen vädra morgonluft.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Brädefors, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Holmström:*

nr 479, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, angående statsförvärv av Ostkustbanan och Uppsala—Gävle järnväg m. m.; och

nr 480, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 237, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer; samt

herr *Magnusson* i Skövde, nr 481, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 234, angående anslag till lantbruksstyrelsen m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckt motion om tilläggstull å lösa glas till isoleringsflaskor och kompletta isoleringsflaskor; och

nr 27, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m.;

första lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen), dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 45, angående överlämnande till särskilda utskottet av vissa till jordbruksutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan om arbetslöshetens bekämpande;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder, avseende hjälp åt egnahemslåntagare jämte i ämnet väckta motioner;

nr 47, med anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning (punkt 3) gjorda framställning om anslag till kapitalökning för egnahemslånefonden, dels ock Kungl. Maj:ts i samma proposition under nionde huvudtiteln (punkt 118) gjorda framställning om anslag till premielån till egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anskaffande av samfällda jordbruk;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner;

nr 50, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna;

nr 51, i anledning av väckt motion om nedskrivning i vissa fall å av staten utlämnade vattenavtappnings- och torrläggningslån;

nr 52, i anledning av väckt motion om anvisande av medel för vissa förberedande åtgärder för ett torrläggningsföretag inom Västmanlands och Uppsala län;

nr 53, i anledning av väckt motion om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag;

nr 54, i anledning av väckt motion om bidrag från statens avdikningsanslag till Frihamra—Täby torrläggningsföretag;

nr 55, i anledning av väckt motion om visst betalningsanstånd m. m. beträffande ett till Gullungens torrläggningsföretag utlämnat lån;

nr 56, i anledning av väckt motion angående sådan författningsändring att ejdern på rikets västkust helt fridlyses;

nr 57, i anledning av väckt motion angående noggrannare föreskrifter för ordförande och nämnd vid de årliga hästpremieringarna;

nr 58, i anledning av väckt motion om befrielse för F. Grönlund i Norråker från viss betalningsskyldighet;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens spannmålslagerhus i Vara;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Höganäs—Billesholms aktiebolag av viss kronan tillhörig mark;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett markområde, tillhörande lägenheten Flyksnäs under landsfiskalsbostället Kråkered i Sätila socken av Älvsborgs län;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av arrendeavgiften för kronolägenheten Strömsholms värdshus;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av visst område å Djurgården för uppförande av ett tekniskt museum;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergivande av viss del av kronans fordran för köpeskillingen för försåld kronoegendom;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m. ävensom i ämnet väckt motion;

nr 66, i anledning av väckta motioner om åtgärder för stödjande och ordnande av slaktdjurs- samt kött- och fläskmarknaden i prisförbättrande syfte; och

nr 67, i anledning av väckt motion om skyldighet att å större enskilda skogar liksom för allmänna skogar införa rationellt, s. k. uthålligt skogsbruk; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, nr 403, angående inrättande för värnpliktig ungdom av en allmän skola för medborgarkunskap och fysisk fostran.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Liedberg*	under	2	dagar	fr. o. m.	den	3	april,	
» *Holmgren*	»	3	»	»	»	6	»	
» *Hagberg* i Malmö	»	2	»	»	»	2	»	
» *Sandström*	»	3	»	»	»	5	»	och
» *Nilsson* i Karlstad	»	2	»	»	»	7	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.19 på natten.

In fidem

Sune Norrman.